

Universitätsbibliothek Wuppertal

Artivm scriptores minores

Keil, Heinrich

Lipsiae, 1923

Cledonii Ars grammatica

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1978](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1978)

CLEDONII
ARS GRAMMATICA

*Tadman
Jan. 1924*

Cledonii artem primum edidit Putschius 'ex libro Cl. viri Francisci Pithoei', ut scribit in indice scriptorum praefationi in gramm. lat. auct. ant. subiecto. Pithoei autem codex postea in bibliothecam Bernensem translatus nunc inter libros manu scriptos eius bibliothecae est n. 380. scriptus est litteris uncialibus, quas dicere consuevimus, saeculo, ut mihi visum est, sexto, ut in Sinneri catalogo cod. bibl. Bern. I p. 342 indicatum est, septimo, in membranis formae quadratae minoris numero centum et quinque. constat enim quaternionibus tredecim integris praeter secundum quaternionem, cuius primum folium deest, et duobus foliis ex initio quarti decimi quaternionis relictis, ita ut sex folia, quae quartum decimum quaternionem complebant, vel plures etiam membranas, in quibus extrema pars libri scripta erat, in fine codicis periisse adpareat. in singulis paginis plerumque viceni et terni versus scripti sunt litteris, ut in hoc genere scripturae fieri solet, accurate et aequaliter pictis neque ullis compendiis scripturae adhibitis praeter illa antiquissima eaque raro posita, *ū* pro *um*, *q.* pro *que*, *b.* pro *bus*. singulae litterae in continua scriptura omissae saepius a vetere librario super versus adscriptae sunt; plura recenti manu correctae, interdum etiam vetere scriptura in marginibus umore corrosis deleta litterae restitutae, sed tam male pictae sunt, ut quid scriptum fuerit non certo adpareat. his autem exceptis, quae non ita multa sunt, reliquis locis vetus scriptura satis certa et plana est. in f. 1 scripta est epistula grammatici ad amicum quendam, cui librum inscripserat. sed detrita scriptura in superiore parte primae paginae inscriptio epistulae cum primis versibus duobus ita deleta est, ut paucae litterae adpareant, quas una cum iis quae recentiore aetate addita sunt in scriptura codicis editioni subiecta exhibui. f. 2 prior pagina solum titulum libri a veterè librario scriptum continet, *ARS CLEDONII ROMANI SENATORIS COSTANTINOPOLITANI GRAMMATICI*; recenti manu subscriptum est *AD FIDUM*. inde ab altera pagina ipse liber scriptus est nova addita inscriptione, *EXPLANATIO TOTIUS | ARTIS COLLECTA EX DIUERSIS | CUM CETERIS | DE PARTIBUS ORATIONIS* (ante *explanatio* alia

manu praescriptum est *INCIPIT*, item *DONATI* ante *collecta*) *PROBUS ET UASSO* sqq. codicem olim Petri Pithoei fuisse indicat nomen eius in ima margine primae paginae scriptum, '*P. Pithou Emi Basilia . . 1568*'. inscriptionem Pithoei cum specimine scripturae ipsius codicis expressit C. G. Muellerus *analect. Bernens. part. III* (a. 1841) tab. II.

Hoc igitur codice, cum post Petri Pithoei mortem ad fratrem Franciscum, ut videtur, delatus esset, usus est Putschius, qui de editione sua in epistula ad Gruterum data, quae Cledonii libro praemissa est, scribit haec, 'ego sane in hac temporis angustia, e corrupto Cledonii codice plura eruere non potui, nec consultum videbatur ingenio nimis indulgere, quod sciam hanc rem multis male successisse. sed ut verum libere profitear, tanti non est qui bonas horas male auferat, ita saepe suaviter nugatur. quia tamen aliquot veterum auctorum fragmenta inedita continet, malui totum corrupte, quam illas ipsas aevi prioris gemmas separatim publicare, cuius rei causam facile suspicari potes'. et verissime quidem Putschius et de corrupto codice et de labore emendandi libri questus est. nam ut codex Cledonii antiquitate reliquos omnes latinorum grammaticorum libros superat, ita vix ullus in hoc litterarum genere extat, qui vel gravius corruptus sit vel maiorem in emendando molestiam paret. cuius rei causa non solum ex negligentia veteris librarii, quamvis is quoque multa peccaverit, sed etiam ex ratione et indole ipsius libri repetenda est. neque enim continuo sermone, sicut reliqui grammatici, qui commentarios in Donatum scripserunt, Cledonius praecepta artis exposuerat, sed interpretis munere functus ita per universum librum verba grammatici secutus est, ut ea quae vel accuratius explicanda vel uberius exponenda esse viderentur adscripta adnotatione illustraret. qui commentarius olim, ut videtur, una cum integro Donati libro scriptus erat; mox, cum ab illo separaretur, modo pauca Donati verba lemmatis loco singulis adnotationibus praescripta, modo ea ad quae interpretis adnotatio pertinebat omissa, interdum continuis antiquioris grammatici verbis transcriptis ea quae ab interprete adnotata erant interposita sunt. multa autem iam tum, cum primum in hanc formam liber redactus est, perturbata esse facile intellegitur; alia postea ab iis qui haec descripserunt et ad suum usum adcommo-daverunt corrupta esse videntur. saepius enim de uno loco plures scriptae sunt adnotationes, sive ipse Cledonius plura de eodem argumento 'a diversis veteribus', ut ait, *collecta* posuerat, sive quaedam ab aliis addita erant, eaeque non numquam aliis interpositis distractae, atque etiam eadem verba diversis locis repetita sunt. praeterea aliis omissis, aliis transpositis continuae adnotationes disiectae vel partes adnota-

tionum relictæ sunt; denique collectio quaedam scholiorum facta est, in qua nullo certo ordine ea quæ grammatici ad Donati librum adscripserant et inter se et cum Donati verbis mixta et confusa sunt. hinc facile existimari potest, quam molestum laborem suscepturus sit qui ex his turbis in suum quidque locum restituere velit. augetur vero molestia ac taedium emendationis etiam vilitate rerum quæ in hoc libro tractantur. plurima enim in vulgaribus illis præceptis et definitionibus, quæ in libris grammaticorum tractari solent, versantur neque aliam fere utilitatem habent, quam ut intelligatur, quo modo hæc olim in scholis grammaticorum ad artem Donati adplicata sint. sunt tamen aliqua ex reconditiore doctrina repetita vel minus vulgaria, quæ in aliorum grammaticorum libris non leguntur, propter quæ et olim Putschio dignus visus est liber qui ederetur, neque nunc in nova grammaticorum editione videbatur omitti posse. sed quoniam ea quæ in codice scripta sunt nisi multis et magnis mutationibus adhibitis in iustum ordinem revocari nequeunt, operæ pretium non fuit tantam curam huic libro impendere; sed satis consultum iri commodo legentium visum est, si relicto eo ordine qui in libro manu scripto est illud efficeretur, ut singulæ adnotationes quamvis dispersæ et perverso loco positæ tamen legi et intellegi sine molestia possent. itaque Donati verba accuratius, quam a Putschio factum erat, ab iis quæ ab interprete adscripta sunt separavi, atque quo facilius intellegeretur, quo singulæ adnotationes pertinerent, numeris paginarum et versuum ex mea editione Donati in margine adscriptis lemmata vel præscripta ab interprete vel omissa indicavi. deinde diversas adnotationes distinxi, ea quæ continuitatem verborum turbant uncis adpositis notavi, denique verba in codice negligentissime scripta, quantum fieri poterat, correxi. qua in re quid Putschio debeatur, satis habui tum cum a codicis scriptura longius recedebat emendatio indicare, in reliquis, quæ facile a quovis inveniri possent, nihil interesse ratus ut nomen auctoris adscriberetur. in describenda codicis discrepantia, quam separatam a mea adnotatione subieci, vetustati codicis hoc dedi, ut ne levissima quidem vitia præterirem. atque ea etiam quæ ad diversam scribendi vel pronuntiandi rationem pertinent, quoniam hæc in marginem reicere quam in continuitatem verborum recipere malui, indicata sunt, nisi quod *ae* et *e* vel *b* et *v* frequentissime mutata raro adnotavi. eorum quæ recenti manu adscripta sunt, quorum nulla auctoritas est, plerumque rationem non habui; siquæ a vetere librario correctæ sunt, corrupta scriptura ibi tantum, ubi alicuius momenti esse videbatur, exhibita est. librum manu scriptum ipse cum Putschii editione contuli; postea haud ingratum meae operæ supplementum mihi præbuit Hermannii Hageni Bernensis liberalitas.

is enim, dum librum a me excussum esse nescit, iterum cum Putschii editione diligenter eum contulit et suas schedas humaniter mecum communicavit. quibus comparatis cum iis quae ego exscripseram quaedam quae meam diligentiam fugerant inveni.

Cledonium in urbe Constantinopoli artem grammaticam docuisse et dignitatem habuisse Romani senatoris inscriptio libri docet. quare ea quoque quae de schola in Capitolio habita narrata sunt p. 1866 recte ita interpretabimur, ut Cledonium publico munere professoris artis grammaticae in Capitolio functum esse dicamus. neque dubito quin ex his ipsis scholis, quibus ille artem Donati interpretari solebat, liber quem habemus originem duxerit. ex hoc enim fonte repetendum est illud, quod plurima quae in Cledonii libro leguntur cum amplioribus commentariis, quos Servii vel Sergii et Pompeii nominibus inscriptos habemus, consentiunt. nam non solum rerum in his libris traditarum et rationis disputandi maxima est similitudo, quae quidem libro Donati, quem ducem secuti sunt, tribui poterat, sed etiam eadem fere vocabulorum exempla et veterum scriptorum testimonia ad regulas probandas adscripta sunt, atque ex ipsis artis praeceptis quaedam similibus verbis concepta invenias. quarum rerum cum plurima exempla per omnem Cledonii librum deprehendantur, tum facile adparet ita comparatum esse eum consensum, ut ea quae similiter apud illos grammaticos scripta sunt neque a Cledonio ex illorum libris peti neque ad illos ex Cledonii libro transferri potuerint, sed potius ex communi fonte et ad hunc et ad reliquos interpretes derivata sint. alia enim a Cledonio rectius et uberius quam ab illis tradita sunt, alia, quae a Cledonio omissa vel corrupta sunt, integra servaverunt illi. vidit hoc nuper Augustus Wilmanns de Varr. libr. gramm. p. 110, qui cum in quibusdam Varronis fragmentis hunc consensum interpretum Donati animadvertisset, omnes ex uno eodemque doctiore commentario hausisse, aliumque plura, alium pauciora inde sumpsisse existimavit. neque tamen in uno et continuo antiquioris grammatici libro haec omnia, quae tamquam veteris doctrinae reliquiae nunc apud plures dispersa sunt, olim coniuncta fuisse confirmaverim; sed constanti scholarum usu factum esse videtur ut ea quae a magistris grammaticae artis de Donati libro scripta vel scholis praecepta erant, id quod in primis ex Cledonii libro intellegitur, ad posteros propagarentur et iis qui postea in eodem labore versabantur certae copiae paratae essent, quibus ita utebantur, ut et disputandi ordinem a prioribus institutum sequerentur et quae ab illis memoriae prodita erant repeterent. itaque ad Cledonium quoque maxima pars eorum quae ille ex veterum scriptorum libris exhibuit et de sermone antiquioris aetatis disputavit iis quae olim in Donati artem adnotata et usu scholarum

tradita erant delata sunt. in primis vero huc referenda sunt ea quae de superiorum grammaticorum doctrina suis praeceptis interposuit. nominatim autem appellavit hos, quorum nomina adpositis Servii vel Sergii et Pompeii locis, ubi illi iisdem auctoribus usi sunt, infra scripsi, Varronem p. 1861, p. 1897 (Serg. p. 492, 37 Pomp. p. 143 ed. Lind.), p. 1904 (Pomp. p. 233), p. 1905 (Pomp. p. 239); Plinium p. 1901 (Pomp. p. 172 et 202), p. 1906 bis (Pomp. p. 237); Terentianum p. 1884 (Pomp. p. 42); Probum p. 1861, p. 1874, p. 1901 (Pomp. p. 92), p. 1906 (Serv. p. 435, 25. Pomp. p. 235); p. 1933 (Pomp. p. 409); Sabinum p. 1874; Aristotelem et stoicos p. 1889 (Serv. p. 428, 11. Pomp. p. 83).

Alia Cledonius veteribus Vergilii interpretibus debere videtur, quod propterea moneo, quod permulta in libris grammaticorum ab hac origine repetenda esse video. Vergilii enim carmina summo studio in scholis grammaticorum tractata eademque uberrimis et doctissimis commentariis illustrata esse constat. cumque multa de usu sermonis a Vergilii interpretibus docte disputata essent, ii qui de arte scripserunt non nulla inde in suos libros transtulerunt. quo factum est ut nunc etiam in scholiis Vergilianis quae Servii nomine inscripta feruntur multa extent, quae apud artium scriptores quoque leguntur. quamquam enim dubitari nequit quin quaedam ex libris de arte scriptis postea in Vergilianos commentarios inlata sint, sunt tamen quae illos ab antiquioribus Vergilii interpretibus petivisse certis indiciis adpareat. sed ut in Cledonio et in iis quae ei cum reliquis Donati interpretibus communia non sunt subsistam, certa eius generis exempla, quae ex commentariis in Vergilium ducta esse persuadent ea quae apud Servium in Vergilii versus eos quos adscripsi leguntur, sunt haec, quae de Inuo vel Pane scripta sunt p. 1891 coll. Verg. Aen. VI 776; de Cornificio Gallo Vergilii obtrektatore p. 1898 coll. Verg. bucol. 2, 39. 5, 8; 36. georg. I 210; de nominibus civitatum et provinciarum p. 1922 coll. Verg. Aen. I 2. ex eodem fonte fluxisse videntur quae de dubiis nominum generibus scripta sunt p. 1895 sq. coll. Verg. Aen. III 94. VII 99. XII 208 de stirpe, Aen. I 703 de penu, bucol. 7, 58 de pampino, Aen. III 286. VIII 709 de clipeo, Aen. VII 568 de specu, Aen. VIII 619. XII 764 de buxo; item de verbis incertae significationis p. 1916 coll. Verg. georg. I 185 Aen. VII 273; de verbo facesso p. 1918 coll. Verg. Aen. III 295; de adverbio noctu p. 1920 coll. Verg. georg. I 287.

Ceterum praeter librum quem habemus nihil de Cledonio memoriae proditum est*), neque ex posterioribus grammaticis quisquam

*) Nihil tribuendum est coniecturae Pauli Colomesii in Lil. Gyraldi de poet. (Lilii Gyraldi opera Lugd. Bat. a. 1696 vol. II) p. 295, 'Fuit Sidonius alter, Grammaticus scilicet, cuius fragmentum de vocibus animantium in aliquot Glossis

eius mentionem fecit. temporis autem quo vixit in ipso libro certum indicium non est. sed si manu scripti libri aetatem recte definivimus, quoniam Cledonium Donato aliquanto inferiorem fuisse adparet, sequitur ut satis probabiliter in quinto saeculo aetas grammatici constituatur.

Mss Boxbornii legebatur, ipso teste ad Plantum p. 565 editionis 1645. Sed vereor ne pro Sidonius reponendum sit Celidonius, a Seriverio ad Tragicos Latinos laudatus, cuiusque sub Celidonii nomine Grammaticorum corpori quaedam inserta ab Elia Putschio iuvene erudito.

CLEDONIVS

Fluentibus verbis scribis ad me, ut ea quae in arte utraque doctissimi Donati nebulosa caligine legentis obscurant inscitiam lucido sermone ad te perferenda rescribam, quasi quidquam sit quod indaginem tui vitare possit ingenii et alterius laqueis inretiri. parce, doctissime, protervo forsan, sed grato sermoni: o fide omnibus et in omnibus fide, hoc tantum reperiri potuit, in quo fas sit tibi dici 'mentiris'. quid igitur faciam? video quam scopuloso difficilique in loco necessitudo versetur. indevotus me quoque accusante reperiar, adgrediar temeritatis flatibus, aestu procelloso iactabor. est tanti, temerarius corrigar, quam nomine conditoris afficiar, pro quo de diversis | veteribus aptos huic operi sumpsi tractatus atque his mea quoque, ut potui et quae potui, pro bacchare copulavi ablatisque limitibus campo plano dispersi, ut inoffensibili cursu fructus sibi lector colligat maturatos usu. me tuis praeceptis adgressum circumspice, luxuriosos tonde sermones, doctiloqua serie corrigentis extende curta, caudifica, ut ad tuum arbitrium cuncta videantur tractata relecta digesta. vale. |

Codex Bernensis I 1. 1.* 1 SCDO . . . RAT . . . IAMANIVS | CLEDONIUS (*litterae recenti manu obductae sunt. in altera marginis parte recenti manu adscriptum est clenodii | clenodii gra|matica, in altera recentiore etiam manu Clenodius in primam et secundam Artem Donati*) α†ω APICIBUS MELIORE METALLO | DEFIXISSET . . . LTO LECT ORE | FLUENTIBUS 4 obscuratinscitia vel — as atte 5 quiquam 7 repperiri 9 quoquae 10 repperiar 12 sumsi atque his] aquebis 14 plano *recenti manu scriptum est* 15 maturatosiusa ut videtur agressa ut videtur 16 ut] ud 17 cuncta] cuncta

3 Apicibus meliore metallo defixis stilo multo lectiore fluentibus etc. coniecit Hermannus Hagenus 4 obscurant ob inscitiam ingenium idem 12 atque his] a quibus Putschius 15 maturatos nisu Putschius

CONSTANTINOPOLITANI GRAMMATICI

DE PARTIBVS ORATIONIS

5

Probus et Varro, alter eorum in duas partes scribit et reliquas subiectas facit, alter in quattuor, prout quisque potuit sentire. nos vero convenit Donati sequi auctoritatem. igitur octo partes orationis esse dicimus. nomen dictum quasi notamen, quod res nobis notas efficiat; pronomen, quod impleat nominis vicem; verbum, quod verberet os motus linguae reductus; 10 adverbium, quod verbis adiectum sit; *participium* *; coniunctio, quod coniungat duas partes; praepositio, quae omnibus partibus praeponatur et sibi ipsi; interiectio, quae ex affectu nascitur mentis.

DE NOMINE

355, 5 Proprie: proprie, ut Roma Tiberis; communiter, ut urbs flumen. — 15

6 Nomini quot accidunt? qualitas accidit, ut sciamus | quale nomen sit, masculinum an femininum, vel proprium an appellativum; *comparatio*, quia appellativa nomina comparantur, propria numquam; genus, ut discernamus sexus; numerus, qui unum et plures demonstrat: et communis est numerus, qui et dualis dicitur apud Graecos, ut species facies res: figura, quia simplicia 20 8 nomina componi possunt; casus, quibus nomina declinantur. — Bipertita: in duas partes divisa. — Nomen est; notandum quod propria nomina 9 pluralem non habent. — Appellativum: appellativum est commune cum 11 multis. — Appellativa: appellativa comparantur, propria comparari non possunt. — Dumtaxat: tantum modo sola. — Qualitatem: in qualitate duo 25 principalia quaerenda sunt, animi et corporis, et unum extrinsecus, divitiae, | dignitas rei; in quantitate unum, quam magnus aut quam brevis. nam ideo dixit 'dumtaxat', id est sola, quia multa alia sunt nomina appellativa, quae 12 qualitatem aut quantitatem non recipiunt. — Comparativus: comparativus

Cod. Bern. 1 2—3. 1 f. 2 ars cledonii | romani senatoris | constantinopolitani | grammatici. | *recenti manu adscriptum est* ad fidum f. 2* (incipit *add. al. man.*) explanatio totius artis | (donati *add. al. man.*) collecta ex diuersis | cum ceteris | de partibus orationis | probus et uasso (*corr. recenti manu ex basso*) altere utrum (*corr. al. man.* alter eorum) in duas partes 10 reductus 11 sit coniunctio 14 DE NOMINE om. 15 propriae propriae urps 16 quot] quod 17 comparatio om. 26 principalia 28 quia] quam

6 alter orationem in coniecit Hagenus scribit] describit coniecit Wilmanns de Varr. libr. gramm. p. 212, quā Varronis de grammatica libro haec tribuit ib. p. 115. quattuor partes orationis ponit Varro de l. l. VIII 44 p. 424 Sp. et X 17 p. 551 Sp. Probi divisio unde petita sit non constat

gradus semper generis communis est. — Ablativo: tribus casibus servit, id 355, 12
 est ablativo, septimo casui, et nominativo adiecta quam particula. — Super- 13
 lativus genetivo tantum plurali: dicimus enim doctissimus ami-
 corum: et tunc hoc dicimus, quando aliquem de nostro genere aut de aliqua
 5 professione significamus. singularem autem numerum ita admittit, si positio-
 nem habeat singularem, intellectum pluralem, ut fortissimus Troiani generis.
 — Est epicoenon: inter epicoenon et commune hoc interest. commune in 17
 articulis duo genera | comprehendit; dicimus enim hic et haec sacerdos:
 epicoenon unum; dicimus enim hic passer et haec aquila. — Quibus modis 21
 10 nomina componuntur? IIII. ex duobus corruptis: ipsa nomina sim-
 plicia sunt quae ex duobus corruptis constant; quae ex corrupto et integro
 vel ex integro et corrupto vel ex duobus integris fuerint, composita sunt. 22
 — Vt efficax: pro efficiens, adfaciens. — Vt nugigerulus: pro nugas. 24

A vel o, praeter deabus mimabus mulabus asinabus equabus filiabus, quae 356, 31
 15 causa sexus anomala sunt, fuerint terminata, ut Musa Musarum Musis,
 genetivum pluralem in rum mittunt, dativum et ablativum in is.
 intellegimus etiam, quando correpta, quando producta sit e littera in ablativo
 singulari: correpta est, si eam | in genetivo plurali non reddat, ut ab hoc
 corpore corporum, muliere mulierum; si autem ex ablativo singulari
 20 se in genetivo plurali detinuerit, producta est, ut ab hac specie specierum,
 ab hac re rerum. — Si e correpta: e correptam hinc advertes, si genetivus 34
 is fuerit terminatus, ut huius parietis; si autem in ei miserit, e producta est,
 huius diei harum dierum, et siqua talia. — Si producta: ut species speci- 35
 erum. — Geminata u littera: ut cornu cornuum. — Casus nominum: 355, 25
 25 casus a cadendo dicti, quod alium casum demonstrant. [quartae declina-
 tionis] genetivus singularis si similis fuerit nominativo, et vocativum parem
 habebit, genetivum pluralem in uum mittit, dativum et ablativum in bus,
 hic fluctus huius fluctus horum fluctuum | his et ab his fluctibus. si autem
 dissimilis fuerit genetivus a nominativo, vocativum in e mittit, genetivum
 30 pluralem in rum, dativum et ablativum in is, docti horum doctorum his et
 ab his doctis. sed et varius interdum vocativum in i mittit, quia secun-
 dae declinationis, ut Salusti; antiqui in us, ut Virgilius

Cod. Bern. I 3*—5. 1 ablatibus tribus servit et ablatibo 5 singularem
 autem ita mittit si 7 est epicoenon (corr. -on) inter epicoenon (corr. -on) 9
 epicoenon corr. -on 11 sunt ex 17 intellegimus et si quando sit] sint
 20 detinuerit 21 re om. si e correpta e correpta hinc advertens 22 is] his
 23 harum] arum 24 geminata ai littera 25 dictus 26 nominativum et
 27 in bus om. 28 hic fletus corr. hic fluctus 29 vocativus genetivus pluralis
 30 dativus et ablativus in his doctis horum 31 sed] sic vocativus

13 fortasse ut efficax pro efficiens, ut nugigerulus pro nugas adferens 14 verba
 perturbata et a suo loco remota in iustum ordinem ita videntur restituenda esse, a vel o
 fuerint terminata, genetivum pluralem in rum mittunt, dativum et ablativum in is, ut
 Musa Musarum Musis, praeter deabus mimabus mulabus asinabus equabus filiabus,
 quae causa sexus anomala sunt. hinc intellegimus 32 Virgilius] Aen. VIII 77

p. 1863. 64 P.

corniger Hesperidum fluvius regnator aquarum
pro fluvie. nominativum et vocativum pluralem generis masculini et femi-
nini *in i* facit, *hi* et *o* magistri, *hae* et *o* fraxini. — Casus sunt sex: est
et septimus casus ablativi similis sine praepositione, ut *velocior equus*
equo, non *ab equo*. est et octavus dativi similis, qui accusativi casus
repraesentat speciem et facit elocutionem, ut *'it clamor caelo'*, id est ad
356, 11 caelum. — Nominativi: | neutra nomina tam in singulari quam in plurali
numero tres casus similes habent, nominativum *accusativum vocativum*.
27 — Ab hoc et ab hac et ab hoc felici: ablativus singularis in omni
genere *e* et *i* communem habet propter genetivum pluralem, qui in *ium* 10
vadet. et sane sciendum in ablativo singulari participia iuxta superiorem
formam in *e* exire, nomina in *i*.

Praefectus urbis rationabilis dicitur quam praefectus urbi, quia nomen
est dignitatis, non participium. hic enim est praefectus, quem Graeci
ὑπαρχον dicunt, ut videatur praesire omnes, non ex eo quod praefectus 15
sit civitati. adde quod Cicero Verrinarum septimo, id est suppliciorum,
dicit totiens 'praefectus classis' et 'praefectus classium Cleomenes'. deinde
| de futuro praefecto quid dices? 'hic praefectus faciendus est crastino
die'. quo modo duo tempora sibi contraria confundes, praeteritum perfectum
et futurum? tribus enim temporibus participia constant. praefectus si parti- 20
pium dixeris *praeteritum perfectum*, et futurum est, et non potes, antequam
fiat, dicere factum. et erit nomen, non participium, quo iungendum est gene-
tivo casui, non dativo. nam si volueris verbi gratia mihi dicere 'nescio ur-
bem, civitatem novi dici', et quaesieris a me 'qui transit?', nimirum dicturus
tibi sum praefectus civitatis. numquid bene dico, si dixerō praefectus civi- 25
tati? similiter etiam praefectus praetorii dici debet, non praefectus praetorio,
ita ut praepositus cubiculi, non cubiculo. ille nam | dici debet praefectus
aut civitati aut praetorio, qui superpositus fuerit a praefecto vel fabricae
praetorii vel victualibus civitatis. non enim poteris dicere de faciendo prae-
fecto 'cras iste praeficiendus est civitati', sed dicis 'cras iste futurus est 30
praefectus' aut 'faciendus est praefectus'.

Proconsul a disertis bene dicitur, non ut quidam putant hic procon-
sule dici, quia nomen est dignitatis, non sub duabus partibus orationis,
sed sub una. nam si dixeris proconsule, erit monoptoton secundum Do-
natum et alios, qui dicunt ea parte declinari nomen, qua fuerit in com- 35
positione casus nominativus. absurdum igitur erit dicere 'a praetorio

Cod. Bern. 15—6*. 1 esperidum 2 pro fluviae 3 in om. i et o
magistri haec et hoc .i. et o fraxini et est 4 ablativus similis 5 quia accu-
sativus 6 eloquutionem it] iit id est] ut est 8 accusativum vocativum om.
10 habent 14 hic] hoc 17 classis] clasis 20 contrant 21 praeteritum
perfectum om. 34 monoptoton corr. -on 36 nominativi

6 it] Verg. Aen. V 451 22 quod iungendum est Putschius 23 civitatem
non novi, dic coniecit Hagenus 34 secundum Donatum] p. 377, 11

proconsule venio' vel 'carruca est proconsule': sectantes chartulariorum
 | aliquantorum || inperitiam deserunt doctissimorum veterum in arte tracta-
 tus; quippe cum inter chartularios eloquentissimos reperias quosdam vel
 paucos indoctos. melius ergo est sequi eos inter quos nullus reperiat
 5 inperitus, quam hos inter quos videantur esse vel pauci. ergo si hic pro-
 consule voluero dicere, declinabo sic, quia erit monoptoton: nominativo
 hic proconsule, genetivo huius proconsule, dativo huic proconsule, accu-
 sativo hunc proconsule, vocativo o proconsule, ablativo ab hoc procon-
 sule. quid ergo cum a me quaesierit quisquam 'qui processit?', nempe
 10 dicturus sum proconsule; 'de cuius praetorio venis?' proconsule; 'cui
 libellum obtulisti?' proconsule; 'quem vidisti procedentem?' proconsule;
 'voca illum nomine suo', | o proconsule; 'a quo causa tua examinata
 est?' a proconsule. vide quam sit absurdum per tot casus errare. quod
 si voluero recte declinare, sic declinabo simplex nomen, quo modo com-
 15 positum, quia praepositio, si illam non sequatur casus suus, perdit vim
 suam et transit in nomen. declinabo igitur simplex nomen sic, nomina-
 tivo hic consul, genetivo huius consulis, dativo huic consuli, accusativo
 hunc consulem, vocativo o consul, ablativo ab hoc consule. ad hanc for-
 mam compositum declinamus, nominativo hic proconsul, genetivo huius
 20 proconsulis, dativo huic proconsuli, accusativo hunc proconsulem, vocativo
 o proconsul, ablativo ab hoc proconsule. nomen est enim dignitatis suae,
 non actus cuiusdam rei, vel belli specialiter sibi mandati. quod si ad
 tanta | testimonia *persuadere* pertinaci non queo, sufficiat illi ad confir-
 mandam regulae qualitatem, quod simplicia nomina, in qua syllaba ter-
 25 minaverint nominativum, in eandem mittunt sua composita, ut decens
 indecens, potens inpotens, curator procurator, ita et consul proconsul.
 deinde nullum nominativum masculini generis reperies, si requiras, e li-
 tera terminatum.

Saepe quaesitum est, utrum vicarius dici || debeat etiam is cui magni-
 30 ficentissimi praefecti vices suas in speciali causa mandaverunt. nequaquam:
 nam vicarius dicitur is qui ordine codicillorum vices agit amplissimae
 praefecturae. ille vero cui vices mandantur propter absentiam praefecto-
 rum, non vicarius, sed vices agens, non praefecturae, sed praefectorum
 dicitur tantum.

35 | Praefectus vigilibus bene dicitur, quia hic participium est praefectus,
 non nomen. praepositur enim disciplinae nocturnae. et is qui eidem

Cod. Bern. I 6—8.* 3 repperias 4 repperiatur 6 qui erit monoptoton
 (corr. -on) 7 accusativo huic proconsule vocativo opproconsule 11 optulisti
 audisti 13 a ante proconsule om. 19 huius] huic 20 hunc] huic 21 ab om.
 23 testimoniam (corr. -a) suadere 26 curato procurator 27 repperies 29 bicarius
 is] his 30 mandavit 31 is] his 32 apsentiam 33 bicarius sed vices
 is agens 35 qui hic 36 nocturnae eodem is] his

6 quia erit *Putschius* 17 fortasse sic declinabo compositum nomen quo modo
 simplex 24 aequalitatem *Hagenus* 35 quia hic *Putschius*

p. 1866. 67 P.

officio deputatur, non officio potestatis ducit et nomen. quia enim ratione nomen poterit habere potestas, quae diem non habet?

Et quia praetermittendum mihi non visum est quod eventus admonuit, quodam tempore, dum ars in Capitolio die competenti tractaretur, unus e florentibus discipulis Iohannes a grammatico venia postulata intendens in alterum sciscitatus est, qua differentia dici debeat consularis. * qui nomine suo anni circulum. * |

DE PRONOMINE

- 357, 4 * met, nosmet. — Persona: quia finita pronomina personas habent. —
 Casus: sicuti in nomine, ita et in pronomine. non omnia pronomina per-
 3 sonas habent, nisi tantum finita. — Interdum recipit: ideo interdum quia
 finita sola personas recipiunt [ab hoc quod de praesenti persona tractetur].
 5 — Bipertita est: non est bipertita, sed tripertita, quia sunt finita, infinita,
 6 minus quam finita. — Ego tu ille: alii dicunt ille non esse finitum, quia
 8 de absentis persona est, et est verissimum magis esse infinitum. — Ea-
 dem fere: ideo 'fere', quia epicoenon non habet, praeter epicoenon. —
 9 Vt qualis talis: qualitatis infinitae, *talis vir*, *talis femina*, *tale mancipium*.
 10 — Qui communis numeri est generis masculini, quae similiter feminini.
 16 *dicimus* enim quae mulier et quae mulieres, qui vir et qui viri. — Ego
 pronomen finitum generis omnis | numero singulari figurae 20
 simplicis: ideo figurae simplicis, quia facit compositum egomet. —
 17 Personae primae: prima et secunda persona generis sunt omnis. —
 18 O a me [ablativo]: in singulari numero prima persona vocativum non
 habet, quia ipse se nemo potest vocare; pluralem habet. genetivus duplex
 est, sed *mis* omnino in usu non est. et [hic] in plurali genetivus duplex 25
 21 est [septimus est generis]. — Tunc pronomen ille finitum est, quando
 de praesente dicitur; tunc infinitum, quando de absente. — Finita, ut
 ego tu ille; minus quam finita, ut ipse iste; articularia, ut hic et haec
 et hoc; subiunctiva vel relativa, ut is; infinita, ut quis quae quod; pos-
 sessiva, ut meus tuus noster vester. — In neutris pronominibus sicut in 30
 nominibus tam in singulari quam in plurali numero tres casus similes
 sunt, | nominativus accusativus et vocativus. — Minus quam finita duo
 26 sunt, ipse et iste. — Ipsius naturaliter sic accipit accentum: longa est
 25 enim i, sicut et illius. — Minus quam finita: quae nec finita sunt
 nec infinita. finita pronomina praesentes personas faciunt, minus quam 35

Cod. Bern. 1 8—II 3.* 1 depotantur non officia potestatis ducit examen
 2 post habet duorum versuum spatium relictum est 6 debeat | consularis $\frac{1}{2}$ | (sequitur
 spatium duorum versuum) qui nomine suo anni circulum | (una scheda, quae fuerat
 prima secundi quaternionis, perit) met nosmet 14 non esse finita 17 talis vir
 o . 18 dicimus om. 21 composita 25 mis om. 30 in neutris — iste bis
 scripta sunt 34 i] hic

25 sed mis Hagenus

26 sed omnis est generis idem

finita absentes. hoc pronomen in ipsum mittit, non in ipsud, quo modo illud et istud. nam sic Vergilius dixit, 'adque ipsum', non per d'. — Item articulare: articulare ideo dicitur, quia articuli huius pronominis 357, 35 nominibus coniunguntur. nam inter articulos et pronomina hoc interest: 5 pronomina sola declinantur, articuli iuncti | nominibus, ut hic magister et haec Musa: potest etiam, si nomini non iungitur, aliquem demonstrare, ut si dicas 'hic est'. — Hic: hoc pronomen dum correptum fuerit, pronomen est, dum productum, adverbium est. ideo articulare praepositivum dicitur, quia praepositur nomini. dum dico hic magister, praepositus est 10 articulus nomini. — Vel demonstrativum: demonstrativum ideo, quia videmur demonstrare, dum dicimus 'hic est', ut Vergilius 'hic est, tibi quem promitti saepius audis'. — || Huius: sane notandum genetivi 36 vum communem esse tam masculino quam feminino vel neutro. dicimus enim huius viri et huius mulieris et huius scamni. — Subiunctivum: 358, 3 15 subiunctivum dictum est aut relativum, quod subiungitur aut refertur. nam ista pronomina articularibus | praepositivis subiecta sunt. nam cum verbo tenus interrogamus 'hic est magister?', respondes is. nam si hic dixeris, vitiosum est. — Eius: notandum quod genetivus omnibus tribus generibus communis est. — A quo vel a qui: ablativus singularis duplex est, cuius 8 20 talis est regula, qua et ablativum pluralem duplicem a quis vel a quibus, sicut a docto doctis; ab eo quod est a qui facit a quibus, sicut a nobili nobilibus. — Quis: nominativus duplex est iste singularis. dicimus enim et 'quis' et 'qui est'. sed qui communis numeri est, quis communis non est. quae communis numeri est, ut quae mulier et quae mulieres. — 13 25 Item possessiva: possessiva dicta, quia possident nomen; finita dicta, quia personativa sunt. horum pronominum quattuor latera sunt: aut utraque | pluralia, ut nostri; aut utraque singularia, ut meus; aut intrinsecus plurale et extrinsecus singulare, ut vester; aut intrinsecus singulare et extrinsecus plurale, ut mei. [aut ex utraque parte possessiva, ad aliquid 30 se habentia, plurale, ut nostri, *singulare*. ut meus codex.] — Inter nostrum et nostrorum hoc interest: nostrum de nobis ipsis, nostrorum de hominibus nostris. sic et vestrum et vestrorum.

Cod. Bern. II 3—4*. 1 non in ipsut quomodo illut et istut *corr.* ipsud — illud — istud 2 sicut per d] perdat 3 iter articulare articula ideo dicuntur quia articula huius pronominis pronominibus coniunguntur 7 dicat hic hic hoc 8 articularis praepositio, ut videtur, *corr.* -tium 10 demonstrativus ideo 12 promittis genetivum omne esse a masculino quam a feminino 15 subiungitur et refertur 17 is] his dixerit 19 communis] omnis 21 ab eo] habeo 27 aut extrinsecus (*corr.* intrinsecus) singulare aut et ext. secus plurale ut mei 29 ad aliquid se absentia 30 singulare *om.* 31 nostrum de hominibus

2 Vergilius] *Aen.* I 486 ntque ipsum corpus amici 11 Vergilius] *Aen.* VI 793 12 genetivum communem esse tam masculino quam feminino *Putschius* 19 communis est *Hagenus* fortasse cuius talis est regula, quae et ablativum pluralem duplicem facit, a quis vel a quibus. ab eo quod est a quo facit quis, sicut a docto *etc.*

DE VERBO

* verberato ore motu linguae locutio firmetur. sed dum omnes partes sic fiant, verbum maxime, quia pars est principalis, sine qua loqui non
 359, 4 possumus. — Cum tempore: quoniam verba temporibus declinantur
 et modis, quo modo nomina casibus. — Sine casu: casu caret, et ideo
 5 dixit sine casu, propter graeca verba 'est tibi loqui', 'est ambulare | in
 foro;' est verbum, ambulare verbum, et duo verba iungi non debent
 5 simul. igitur illi sic utuntur infinitis ver||bis quasi nominibus. — Neu-
 7 trum: nec agere nec pati, ut est curro. — Qualitas verborum: qualitas
 accidit, ut sciamus quale sit verbum in modis et in temporibus; coniu- 10
 gatio, ut sciamus utrum prima an secunda; genus, ut intellegamus signi-
 ficationes, utrum activae sint an passivae; numerus, sicut nominum; tem-
 pus, quo cognoscimus rem gestam; persona, per quam singula dividimus.
 9 — Coniunctivus: coniunctivus ideo dictus, quia solus sensum implere
 non potest, ut puta 'cum legero, surgam' hanc partem orationis sibi ad- 15
 iungit, surgam, quam si detrahas, plenus sensus non est. modi sex sunt.
 promissivus modus non est, sed est indicativi modi tempus futurum. infinitus
 dicitur, qui numeros tempora personas, | confusum habet totum. impersona-
 lis modus est, qui de significatione sua personas non facit, sed de prono-
 10 minibus personas sumit, ut legitur a me, a te, ab illo vel ab eo. — Quae 20
 sunt formae: quattuor, quae habent verborum ipsorum significatio-
 nem. nam haec est forma perfecta lego, quae est et significatio activa.
 — Meditativa: meditativa prima debet esse, quia ante meditatur ali-
 quid et sic inchoamus; et meditativa est a meditatione dicta, ut lecturio,
 legere volo: non actum enim, sed agendi apparatus habet. inchoativa 25
 est quae inchoat et venit a neutrali verbo, ut ardeo ardes ardesco, vel a
 se oritur, ut inanescō. et inchoativa forma nec praeteritum habet nec
 futurum. frequentativa est quae nos ostendit frequenter aliquid facere, |
 22 ut lectito, hoc est frequenter lego. — Quarta coniugatio a tertia hinc se-
 paratur, quod quarta coniugatio semper in activo ante litteram i productam 30
 habet, in passivo ante syllabam, ut audio audis, audior audiris. et du-
 plicem futurum habet; nam et in am mittit et in bo, ut audiam et au-
 dibo; et infinitum semper producit, ut audire munire.
 4 Cum tempore et persona: quare? quia ista sibi invicem sunt
 iuncta, et persona temporis et tempus personae. nam si persona sola 35

Cod. Bern. II 4—6. 2 orae corr. ore 3 maximae sine quo 6 imforo
 13 quo] quos 15 potes 18 confusum 20 quae sunt formae . . . (corr.
 manu recenti formaeque ago) quia habent 23 meditamus 27 inanescō] manescō
 29 separatum 30 ante littera 34 quare] quarte

2 verberato aere Putschius, lacuna, quam indicavi, initium tractatus de verbo perit.
 Verbum inde dictum, quod verberato ore — formetur coniecit Hagenus 20 quae
 sunt formativae: ideo quia Putschius. fortasse quot sunt formae?

fuerit, pronomen erit; si tempus solum, || participium erit. ergo tempus 359, 11
 et persona verbum faciunt. — Inchoativa: inchoativae formae haec
 debent congruere, ut oriatur a neutrali verbo, ut in sco syllabam exeat,
 ut tertiae sit coniugationis semper, ut careat tempore perfecto | et plus-
 5 quamperfecto et participio futuri temporis: calesco praesentis temporis,
 calescebam *imperfecti*, calescam futuri. — Coniugationes verborum 12
 quot sunt?: multi volunt tres coniugationes esse, multi quattuor. tamen
 singulae hanc habent regulam. prima coniugatio a productam habet in
 activo verbo et neutrali in secunda persona ante litteram, in passivo com-
 10 muni et deponenti ante syllabam, ut laudo laudas, laudor laudaris. secunda
 est quae in activo verbo et neutrali e productam habet ante novissi-
 mam litteram, passivo communi deponenti ante syllabam, ut doceo doces,
 doceor doceris. tertia est quae in activo verbo et neutrali secunda per-
 sona i correptam habet ante litteram, ut scribo scribis. quarta est quae
 15 in activo verbo et neutrali secunda persona ante litteram i productam
 habet, | in passivo ante syllabam, ut audio andis, audior audiris. et sane
 notandum quod prima secunda et quarta coniugatio productae sunt, tertia
 sola correpta. — Octavus modus quidem dicitur concessivus hoc exemplo,
 ut 'fac quasi dixeris', quod compendiosa locutio invenit. — Indicativus,
 20 qui et pronuntiativus: inter promissivum et indicativum hoc interest.
 promittimus tantum futura, indicamus omnibus temporibus. verba inper-
 sonalia currunt per modos, legitur, legebatur, lectum est, lectum erat,
 lectum fuerat, legetur; imperativo modo legatur, optativo modo utinam
 legeretur, utinam lectum esset, utinam lectum fuisset, utinam legatur.
 25 ita currit per modos declinatio totius verbi: non sunt modi. gerundi vero
 ideo modi non sunt, quia videntur quasi significationem habere participii.
 nam quando dico | legendi, genetivus videtur esse || participii futuri tem-
 poris a passivo, quamquam alia significatio, legendo dativus, legendum
 accusativus. lectum vero quasi accusativus est praeteriti temporis partici-
 30 pii. [quasi: videntur eadem esse, cum non sint.]

Formae ita debent ordinari, ut prima sit meditativa, secunda in- 359, 10
 choativa, tertia perfecta, quarta frequentativa, ideo quia necesse est prius
 ut meditemur, deinde, cum meditati fuerimus, ut inchoemus, deinde,
 cum inchoaverimus, ut perficiamus, deinde, cum effecerimus, ut frequen-
 35 temus. iste confuse illas posuit. meditativa forma non aliquid nos agere

Cod. Bern. II 6—7.* 1 fuerit] fierit 3 oriantur syllanum exeunt
 4 sint 5 praesenti temporis 6 imperfecti *om.* 7 quod sunt 8 habent]
 habet a producta 9 et neutrale ante littera 10 ante syllaua 11 e pro-
 ducta 13 tertiae quae in activa 15 secunda personam i producta 19 quasi]
 quia 20 qui est pronuntiativus 23 legetur] legeretur 26 quasi] qui iam
 28 quam alia 31 ultima 35 istae confusae aliquid

19 indicativus qui et pronuntiativus *Donatus p. 381, 18* 21 tantum futuro *Put-*
schius 26 quasi] quandam *Putschius* 34 perfecerimus *Putschius*

p. 1871. 72 P.

ostendit, sed velle agere, ut lecturio: significat enim non lego, sed legere volo. inchoativa calesco, calere incipio. inchoativa autem forma haec habere debet, ut oriatur | a neutrali verbo et exeat in sco syllabam, careat tempore praeterito perfecto et plusquamperfecto, careat etiam participiis futuri temporis et tertiae semper sit coniugationis correptae. si autem minus fuerit, non erit forma inchoativa, sed perfecta, ut compesco compescis: tempus praeteritum perfectum compescui *facit*; idcirco non videtur inchoativa forma. frequentativa canto *cantas*, *cantito* cantitas; primae sunt coniugationis. — Sciendum tertiam coniugationem hinc distare a quarta, quod quarta coniugatio futurum duplicem habeat, tertia simplicem. tamen melius coniugatio, sive correpta sit sive producta, infinito modo deprehenditur, ubi etiam melius syllabarum natura cognoscitur. notandum quod prima et secunda coniugatio semper futurum | in bo mittit, tertia semper in am, quarta producta et in am et in bo. sciendum quod prima secunda et quarta coniugatio infinitum productum habent et tertia correptum. [et inperativo nutrio nutriris] tertiam correptam vel productam de passivo cognoscimus de penultima syllaba infiniti modi; colligitur et de imperativo, qui a neutro veniat: ab imperativo e correpto, scribe; ab infinito, id est perpetuo, scribi: item ab imperativo i producto, muni; ab infinito, muniri.

359, 29 — Et || infinito: tria verba in imperativo excepta sunt, dico duco facio, dic 20
duc fac, non dice, non duce, non face. quod si invenerimus, comice dictum est. modi ergo imperativi temporis praesentis secundae personae re syllaba adiecta fit modus perpetuus * | ut dicere ducere facere, excepto uno, quod modo infinito sine re syllaba terminatur, ut volo velle, non vellere, et uno defectivo, esse.

31 Quando tertia: tertia coniugatio producta aliquando in bo tantum mittit, aliquando et in am et in bo: tunc in bo tantum, quando indicativi modi prima persona e habet ante o ultimam syllabam, ut exeo facit exibo tantum; tunc et in am et in bo, quando in supra dicta persona i habet ante ultimam o, ut nutrio: facit enim et nutriam et nutribo. nam et 30
Vergilius dixit

audiam, et haec manes veniet mihi fama sub imos,
et Terentius dixit 'matris servibo commodis'. ille in am et hic in 33
bo misit, unde apparet utramque esse regulam. — Genera verborum quae et significationes: activa sunt quae se aliquid agere demon- 35
strant, passiva quae pati, neutra quae nihil horum: deponentia per catantifrasin, | hoc est per contrarietatem, sicut Parcae, quod nulli parcant; aut certe ideo dictum est deponens, quod deponat significationem activam:

Cod. Bern. II 7*—III 1. 3 in sco syllaba 4 tempore 7 compescuit (id add. al. man.) circo 8 frequentiva canto canticas (corr. -tas) primae 15 habet 17 de penesultimam syllabam 23 aiecta 24 imfinio 28 e] et 29 tunc etiam et in bo 33 commodis corr. quomodis 35 aliquid 36 nihil orum 38 deponens] depones

31 Vergilius] Aen. III 387 33 Terentius] Hec. III 5, 45

communia quae et agentis et patientis sibi vindicant significationem; et de activo passivum fit, et de passivo activum. — Osculor tunc activum significat, quando accusativum casum regit, ut osculor illum; tunc passivum, quando ablativum, ut osculor ab illo: dicimus enim osculor te et osculor a te. — Figurae verborum: figurae sic accidunt verbis, quo modo 8 nominibus, simplex et composita. — Tempora verborum quot sunt? 9 tria tempora sunt, in declinatione quinque, quia praeteriti tres sunt distantiae, imperfecti perfecti plusquamperfecti. praesens est quod facere videmur, praeteritum imperfectum est quod facere videbamur et imperfectum dimisimus, praeteritum perfectum est quod factum nunc complevimus, praeteritum plusquamperfectum est quod olim res perfecta est, futurum est quod facere nos quandoque demonstramus.

Coniugationis tertiae correptae: tertia coniugatio semper corripitur. — Futuro legam leges: secunda persona futuri indicativo 23 singulari numero e producta pronuntianda est, ne secunda persona praesentis temporis intellegatur. — Imperativus modus praesenti tempore secundam et tertiam personam habet, quia ipse sibi nemo imperat. — Eodem modo tempore futuro: modus imperativus temporis futuri 26 numeri pluralis tertiae personae ita fit, si sublata o indicativi modi primae personae addes unto, ut amo amunto, doceo | doceunto, lego legunto, audio audiunto. — Futuro legito: in hoc futuro nec in singulari nec in plurali prima persona est. — Coniunctivo modo: temporis praesentis coniunctivus modus futuro optativi similis est. — Infiniti modi 361, 4 numeris et personis: infinitus ideo dictus, quod in numeris et in temporibus et in personis aequalis est. dicimus enim a numero legere debet et legere debent, a tempore legere habent et legere habuerunt, a persona legere habeo, legere habes, legere habet. hic similiter tria tempora habet, quamvis in praesenti omnia complectatur, ut est legere modo, legere antea, legere postea. — Verbo impersonali: impersonale verbum 6 est quod personis caret suis et a pronomine accipit | personas et sic declinatur: dicimus enim legitur a me a te ab illo. — Gerundi: ideo 9 dicitur gerundi, quod nos aliquid gerere significat, ut puta legendi causa veni, legendo mihi contigit valetudo, legendum mihi erit, lectum venio, nimio lectu fatigatus sum, ut Vergilius

nec visu facilis nec dictu affabilis ulli.
sed magis [melius est] participia sunt, quam gerundi verba: bonus est

Cod. Bern. III 1*—3. 1 communia quae est agentis 2 passivum] passivam
nam 4 osculor pro ab illo osculor te] osculo te 6 quod sunt 7 in] cum
10 complevimus praeteritum praeteritum plusquamperfectum 12 quo facere demonstramus
tertia coniugatio coniugationis tertiae correptae semper 20 personae
et ades 19 si om. 23 futuri optativi 25 a numero lege legere 26 ad (corr. al.
man. a) tempore 29 verum corr. al. man. verbum 34 fatigatus] factus 36 sint

p. 1873-75 P.

361, 9 visu, ille suavis est auditu. — Participialia verba sunt: quia similia
 10 sunt gerundi verba participiis futuri temporis a passivo. — Participia
 trahuntur a verbo activo: participia regulam significationis suae ser-
 18 vant et ipsa actum demonstrant. — Et ulteriore: || quia dua tempora
 habent ulterius tempus, lectus fui ante horam, | etiam ante duas horas, 5
 22 ostendit retrorsum tempus, lectum tibi erat, lectum tibi fuerat. — Le-
 geris vel legere: sic abutere; quamvis sit tertiae correptae coniugatio-
 nis, tamen e producenda est, quia elocutionem implet. sciendum sane
 quod regulas super futuro indicativi tam in passivo quam in communi vel
 deponenti, tam in prima producta quam in secunda producta quam in
 tertia correpta quam in quarta producta similiter ponendum, ut prober
 proberis vel probere probetur, docear doceris vel docere docetur, audia-
 23 mur audiamini audiantur. — Ad secundam et tertiam personam:
 quoniam primam non habet, siquidem sibi nemo potest imperare. —
 25 Futuro legitor: * probator probaminor | probuntur; sic a secunda do- 15
 cetor docetor doceminor doceuntur; sic a quarta coniugatione producta
 auditor auditor audiminor audiuntur. iam per omnia verba haec regula
 27 sequitur. — Optativo modo: optativus est proprie *praesentis temporis*,
 quod praesenti tempore optamus; ita Donatus: nam Probus et Sabinus
 sic volunt declinari optativum per singula tempora, quo modo coniuncti- 20
 vum, ut Vergilius 'fecissentque utinam'. notandum ne quo tempore
 utinam nec in singulari nec in plurali prima persona ponendum sit. — Vi-
 terius dicitur quod post praesens est, quia praeteritum esse cognoscitur. —
 362, 10 Ipse est modus coniunctivus, quod est tempus futuri optativi. — Futu-
 rum lectum iri: futurus ab activo in e, a passivo in i [futurus infiniti 25
 ab activo | in e, a passivo in i]. — Participia trahuntur a verbo
 passivo duo: participia significationis suae intellectum secuntur.

DE ADVERBIO

Adverbium dictum est ideo, quod coniunctum verbo vim eius expla-
 net et impleat. nam cum dico lego, nec dicitur quem ad modum legam, 30
 sed adiecto adverbio exprimitur, ut puta verbi gratia bene lego an male
 17 lego. — Significatio: significatio est quae probat a se adverbia || de-
 scendere, et significari cuius sint. — Comparatio: sic comparantur ad-

Cod. Bern. III 3-4*. 2 participii futuri 3 trahuntur 4 ipsam corr. ipsa
 5 antoram corr. al. man. ante horam duas oras 6 legetur uelle legere sic
 habutere 8 e] et 9 futuri 15 prouator prouaminor promuntur 16 dociminor
 17 audiuntur 18 propriae quod 19 sauinus corr. sabinus 22 ponenda
 27 significationes 29 explanat 30 discitur corr. dicitur 31 abiecto aberbio

12 docear docearis vel doceare doceatur *Putschius. sed ne sic quidem corrupta*
verba satis emendata esse adparet, quamquam coniunctivum praesentis pro indicativo
futuri ipse grammaticus posuisse videtur 15 lacinam indicavi, qua regula imperativi
futuri excidit 19 Probus] cf. praef. vol. III p. XXII 21 Vergilius] *Aen.* II 110
 33 et significati cuius *Putschius. fortasse et cuius sint significationis*

verbia, sicut et nomina. sic etiam componuntur. similiter et in figuris et in comparatione deficiunt. adverbia ipsa quae extra exempla lectionis istius reperiuntur sensu colligenda sunt, ut deprehendantur, | cuius significationis sint. — Vt multum parum: adverbia ista, multum et parum, 362, 27 non iunguntur nisi genetivo tantum singulari, ut multum olei et parum aceti. — Forsitan et fortasse unum est. — Vt heu: heu quaerendum 29 est quando adverbium sit respondendi, quando interiectio. si verbum sequitur, adverbium, si alteram partem orationis, interiectio est. — Hercle 30 medius fidius: edepol et mediusfidius singulae partes orationis sunt, 10 etsi habeant intellectum duarum. — Vt doctissime: si nomini iungitur, 361, 3 nomen est generis neutri doctius, ut doctius mancipium; si verbo iungitur, adverbium est comparativi gradus, ut doctius dixit. — Magis: tam et magis, istae duae particulae a positivo non recedunt: qui voluerit istas comparativo et superlativo iungere vitium non vitabit. — Et quam magis 5 15 figurae: | his rebus componuntur adverbia, quibus et nomina. — Ad 7 locum adverbia haec sunt, huc illuc illo istoc; in loco ista sunt, hic illic ubi ibi istic; de loco ista sunt, hinc illinc inde istinc alibi et illum; per locum, istac illac illa; de loco 'unde venisti?'; per locum 'qua transimus?'. ad locum etiam illa adverbia iunguntur, intro et foras, ut vade 20 intro, exi foras; in loco etiam ista, intus et foris, 'ubi fuisti?' intus vel foris. de loco etiam similiter, 'unde existi?' intus, 'unde venisti?' foris. — Ideo deintus et deforis non dicimus, quia praepositio adverbis locali- 10 bus minime sociatur. sic dicimus et Roma exeo et Romae sum et Romam vado, quia praepositio civitatibus non iungitur, sed provinciis. sic et domo 25 exeo, domi sum, domum vado. tunc iungimus praepositionem, | quando pronomen iunctum fuerit, ut de domo mea venio vel de tua, ut ad domum meam vado aut ad domum tuam. sic et rus vado, rure venio, || ruri sum: si addo pronomen, iungo praepositionem, ut de rure meo venio vel ad rus meum vado.

30 Adverbia quae comparari possunt in positivo gradu aut in e aut in ter exire possunt, ut docte admirabiliter; comparativus vero gradus in adverbis semper in ius exit, ut doctius admirabilius; superlativus vero in e semper exit, ut doctissime admirabilissime. adverbia tunc in ter exeunt,

Cod. Bern. III 4—6. 1 simpliciter *corr. al. man.* similiter 3 repperiuntur
4 sint om. multum i rarum multum et rarum non iungitur 6 forsitan et
heu *al. man.*
forsitan (*corr. al. man.* forsan) et fortasse ut heum; heu; querendum 8 etcle
9 edepol et 10 habeat intellectum intellectum duarum 12 doctior tam et
tamen 15 rebus] verbis 16 haec] hic 17 de loca stic stinc 18 istac]
esthac 19 uade de intro 22 praepositio (*corr. -tio*) adverbis vocalibus 24
praepositio ne civitatibus domo] modo *corr. al. man.* domo 26 uel de tua bis
scriptum est 28 addomo pronomen praepositione 30 in positivo gradu] cum
positivo singulari 32 semper .i. us
in *al. man.*

28 si addo modo pronomen *Putschius*

p. 1876. 77 P.

quando dativus casus singularis i littera terminatur, ut *agili* agiler; tunc in e exeunt, quando dativus casus singularis o littera terminatur, ut docto docte. — Nomina civitatum aliquotiens pro significatione adverbiorum ponuntur, et cum ad locum | significant, accusativi speciem tenent, ut puta Romam pergo; cum de loco, ablativi, ut puta Roma venio; cum in loco, 5 aliquando genetivi, aliquando dativi, tunc genetivi, quando nominativus vel um vel us fuerit terminatus, ut puta Ilium Antandrum Adrumetus; adverbium in loco facit Ilii *Antandri* Adrumeti. cum autem nominativus aliis regulis fuerit terminatus, secundum dativum facit adverbium, ut puta Carthago Tibur: adverbium loci in loco erit 'Carthagini sum', 'Tiburi sum'. 10 ab his regulis pauca auctoritate usurpata sunt, ut 'Narbone fui' pro Narboni; ablativum posuit pro dativo: Sallustius 'Narbone per concilium Gallorum', Cicero in Philippicis 'cum tu Narbone mensas hospitum convomeres'. — Contra | hanc regulam inveniuntur rare auctoritates usurpatae, ut durus duriter, inhumanus inhumaniter. item sunt 15 alia, quae o litteram in er convertunt, ut violento violenter. item ex hac forma sunt nomina, quae o litteram in i convertunt, et tus syllabam accipiunt, ut divino divinitus, caelo caelitus. sunt alia, quae [genera], dum dativum in o non mittant, variata adverbia in tus mittant, et hoc paene ab omnibus generibus decurrit. nam radix facit radicitus et dativum 20 mittit in i. alia quae originem non habent, ut penitus. nam medullitus a feminino genere adverbium facit, quod est primae declinationis. ergo regula horum nominum qui exeunt in adverbia in us vadunt. pauca quae auctoritas adprobat, ut medulla medullitus, | et a secunda similiter, ut caelum caelitus, et a tertia similiter, ut radix radicitus. a quarta et 25 quinta declinatione nusquam lectum est quod adverbia in us mittunt.

DE PARTICIPIO

Participium dictum, quod partem sibi verbi, partem sibi nominis tollat. nam a nomine tollit casus et genera, a verbo significationes et tempora, ab utrisque partibus numerum et figuram. similiter nomen et 30 participium haec res discernit: quod si genetivo servit, nomen est; si accusativo, participium. 'prudens est illius rei', 'prudens est ad illam rem',

Cod. Bern. III 6—7*. 1 *agili om.* in e exit 5 ablativus 6 genetivus
genetibo 7 illium (*corr.* ilium) atandrum 8 adverbio illi adrumenti *corr.*
-eti 10 carthagini 11 pro narboni 13 philippicis 14 convomeres 15 ut-
surpatae ut 16 quae o in er litteram convertunt (*corr.* al. man. convertunt) 17
syllaba 18 genera *corr.* al. man. genera 19 paene tene 25 radicitus quarta
29 casus] cui 30 munerum 31 discernit *corr.* discernit

12 Sallustii verba ad secundum librum historiarum retulit Kritzius Sall. hist. fragm.
p. 130 13 in Philippicis] II 30, 75 19 paene Putschius 22 sententia verbo-
rum in hunc fere modum restitui possit, ergo regula horum nominum, quae in a exeunt,
adverbia in tus facit. pauca quae in tus vadunt auctoritas adprobat 25 a quarta
Putschius 32 fortasse providens est illius rei providens est illam rem

hic tempus designat. — Tribus generibus, ut hic et haec et hoc 363, 18
 legens: participia omnia temporis praesentis, quae veniunt ab activis et
 neutralibus verbis | vel a deponentibus vel a communibus, semper generis
 sunt omnis. participia semper totius generis ablativum singularem in e
 5 litteram mittunt. participia in se invicem ita recurrunt: si participio prae-
 sentis temporis tollas s litteram et addas dus, facis futurum tempus a
 passivo, ut amandus. item si participio praeteriti temporis ab activo tollas
 s et addas rus, facies participium futuri temporis ab activo, ut amaturus.
 neutri regulam ab activi intellegis, quia ipsam sequitur. deponens ver-
 10 bum passivi regulam sequitur. — Tempora participiorum: partici- 22
 pium praesens in ns litteras semper terminatur ab omni verbo ab omni
 coniugatione, ut amans docens legens. praeteritum participium us sem-
 per terminatur et est generis masculini, ut doctus amatus lectus. futurum
 participium | duabus regulis terminatur, ut [legens lecturus: praeterito tus,
 15 ut lectus] legendus lecturus. — A communi: ideo quia activi duo par- 28
 ticipia tenet et duo passivi, propterea commune verbum quattuor partici-
 pia recipit [quia activi passivique significationem demonstrat, propterea
 eorum bina participia]. — Numeri participiorum quot sunt?: com- 30
 munis numerus in participiis numquam deprehenditur. — Figurae par- 31
 20 ticipiorum quot sunt? duae: quo ordine || participia componuntur?
 quo et nomina. — Da declinationem participii praesentis tem- 32
 poris: participia quae veniunt ab activo vel neutrali verbo semper generis
 sunt omnis. — A verbo activo temporis praesentis: participia 33
 ista praesentis temporis semper tertiae sunt declinationis. et haec et alia
 25 similia iuxta istam declinationem inflectemus. | — Ab hoc et ab hac 364, 2
 et ab hoc legente: semper participia praesentis temporis ablativum
 singularem in e litteram mittunt, licet genetivum pluralem in ium mit-
 tunt. — A verbo activo temporis futuri: participia ista futuri tem- 7
 poris ab activo masculinum et neutrum secundae declinationis habent,
 30 femininum primae. haec et alia similia iuxta hanc declinationem inflectenda
 sunt. — A verbo passivo temporis praeteriti: participia ista prae- 15
 teriti temporis a passivo has declinationes habent, quas futuri ab activo.
 — Participia venientia a verbo passivo similes declinationes habent.
 haec praeteriti temporis secundae declinationis sunt in masculino et neu-
 35 tro, in feminino primae.

Cod. Bern. III 7* — IV 1. 5 praesenti temporis 6 s littera 9 qui ipsam
 11 in ns littera 12 us] os 14 tus] dus 18 quod sunt 19 deprehenditus
 20 quod sunt comparantur 23 tempori praesentis 31 a verbo (corr. al.
 man. verbo) temporis praesentis participia 34 in masculinum et neutrum femininum

9 ab activo *Putschius*. scribendum videtur aut ab activi regula, quia ipsam sequi-
 tur aut ab activo, quod ipsum sequitur 14 de duabus regulis participii futuri uberius
 expositum fuisse videtur a grammatico. deinde quae uncis inclusi ad Don. 363, 25
 pertinent

DE CONIUNCTIONE

Coniunctio est pars orationis, dicta quod iungat elocutionem. nam si dico 'ego tu faciamus', non utique sermo completus est; addito et 364, 34 implebitur elocutio, ut 'ego et tu faciamus'. | — Coniunctioni quot accidunt?: tria, potestas figura ordo. potestas, ut sciamus, quae con- 5 iunctio sit; figura, quia sic componuntur coniunctiones, quo modo pronomina; ordo, ut sciamus, quando aut praeponamus aut subiungamus. — 35 Quinque. quas? copulativas disiunctivas: hic quaestio est, si coniunctiones a coniungendo dictae sunt, cur disiunctiva coniunctio est. quia copulativa verba et sensus iungit, disiunctiva verba quidem iungit, sed 10 sensus disiungit. 'ego et tu': ecce coniunxit personas. disiunctivas: 'ego aut tu', separavit. expletivas: 'non legis, saltem vapulabis'. rationales: 'lege cum pronuntiatione; nam vapulabis': ecce et causam. — Quas? copulativas: copulativae dictae sunt ab eo, quod verba copulent et sensus, hoc est coniungant, sicut supra diximus, | 'ego et tu 15 faciamus. disiunctivae dictae sunt, quod sensus quidem disiungant, verba autem copulent, ut 'ego aut tu faciamus'. expletiva est ab eo, quod expleat id quod in sensu minus fuerit, ut puta

saltem siqua mihi de te suscepta fuisset
ante fugam suboles.

36 Causales ac rationales: inter causales et rationales hoc interest, quod causales non possunt poni pro rationalibus, rationales possunt pro causalibus. nam in causa non est ratio semper; necesse est ut sit in ratione et causa [in causa non semper est ratio, in ratione semper est causa]. videlicet, itaque, etsi, quoque, itemque, quatinus, quando, quapropter, si 25 enim, namque, quoniam, quamobrem, quamvis, enimvero, si quidem, porro, autem, sive, quin etiam, etenim, nisi. |

DE PRAEPOSITIONE

365, 10 Praepositio dicta est ab eo, quod praeponatur omnibus partibus orationis: dicimus enim autem homines, non homines ante. nam haec vis est 30 praepositionis: praeposita praepositionis obtinet locum, postposita in significationem transit adverbii. inde est 'et longo post tempore venit'; 'gemina super arbore sidunt'; 'saeva sedens super arma', id

Cod. Bern. IV 1—2.* 3 non utrique addito] adduo *corr. al. man.* adde
et 4 quod accidunt 7 quando ad proponamus 9 cur] eun *corr. al. man.*
cum 16 disiungantur (*corr. -ant*) verba quidem copulant 17 hab eo 18 id]
it 19 salte *corr. -tae* 20 ante fuga 21 ac] o *corr. al. man.* ac 23 sit et
ratio et 25 quoque] quoquo 29 preponantur 30 haec vis] habet vis *corr. al.*
man. hae cuius 31 praeposita] praepositae optinet posposita

6 fort. quo modo et nomina 19 saltem] *Verg. Aen. III 327* 32 et longo]
Verg. bucol. 1, 30 33 gemina] *Verg. Aen. VI 203* saeva] *Verg. Aen. 1 295*

p. 1879. 80 P.

est supra arma. ecce postposita vim quam tenuit modo *

cum Iuno aeternum servans sub pectore vulnus.

Aliis partibus orationis significationem complet: praeclarus, 365, 10 quia cum dico clarus, elocutionem non complevi; addo prae et compleo
 5 elocutionem. mutat, ut infelix: nihil tam contrarium felici *quam* infelix [quia felix aliud significat ad compositum, ut infelix, aliud minuit, detraxit illi. — Earum aut complet: ita impotens multum inpotens, minus | 11 potens, mutat]. minuit autem, ut infractus. — Etenim ad patrem: 16 plane pro libitu nostro et accusativo singulari et plurali, ut, si poscit
 10 ratio, [ut] dicam et ad patres et apud villas et cetera. — Apud villam: ad et apud dum unius casus praepositiones sunt, ad itineralis est, apud localis, licet hoc poetae contemserint, ut Vergilius 'ad quem tum Iuno supplex', pro apud quem; et 'hi multum fleti ad superos', pro 22 apud. — Ista || omnes praepositiones tam ablativo singulari quam plurali
 15 iunguntur. — Dicimus enim a domo: a domo non dicimus, nisi pro- 23 nomen addamus, a domo mea vel a domo tua, quoniam praepositio ad- verbiis sine aliqua parte orationis numquam sociatur. — Clam custo- 24 dibus: clam praepositio utriusque casus est, ideo pro voluntate dicentis vel accusativo iungetur vel ablativo. dicimus enim 'et clam amicum est'
 20 et 'clam amico'. | — Sub super: utriusque casus praepositiones ideo 27 dictae sunt, quod communes sint accusativo et ablativo. sed in duabus his praepositionibus, in et sub, quae similem regulam habent, distantia haec est, quando accusativo serviant, quando ablativo. quotienscumque itinerales fuerint, hoc est cum de altero loco ad alterum transit, ut 'imus
 25 ad forum', 'descendimus in vallem', accusativo iungendae sunt, tribus temporibus comprehensis, et ire et isse et ituros esse. cum vero locales fuerint, hoc est cum in ipso loco aliquid esse dicitur, ut 'in campo stetimus', 'in foro clamavimus', hae ablativo iungendae sunt, sed ita ut tria tempora comprehendant, in loco esse, fuisse, futuros esse: sed regulariter
 30 scire debemus quod interrogatio praepositiones facit esse perspicuas. nam si convenit | quo dicere, respondendum est per itineralem praepositionem, ut 'amicus quo processit?' 'in publicum'; si interrogo ubi, responden- dum in loco, 'ubi equitat amicus?' 'in campo'. [super] super vero a

Cod. Bern. IV 2*—4. 4 eloquutionem non composuit 5 contrarium felici in- felicem 6 aliut aliut 7 aut] autem 10 ad nullas aput uillam ad et aput dum anius causas praepositionis (corr. -es) sint ad iteralis est aput 12 contemserint Vergilius] uero illius 13 suplex aput 14 aput 18 uoluptate 20 utrius casus 24 ad alterum] adulterum 26 comprahensis localis fuerit 27 ut] est corr. al. man. ut est 28 hae] haec 29 comprahendat 31 comuenit corr. al. man. conuenit

1 postpositae Putschius, excidisse quaedam videntur, quibus accuratius de collo- catione praepositionum dictum erat 2 cum] Verg. Aen. I 36 12 ad quem] Verg. Aen. I 64 13 hi] Verg. Aen. V 481

p. 1880. 81 P.

contrario quando itineralis fuerit accusativo servit, quando localis ablativo, ut 'est codex super armarium', non 'super armario', quia, ut dixi, itineralis accusativo iungitur; si vero de significat ablativo servit, quia localis est, ut 'multa super Priamo rogicans', hoc est de Priamo. — Suptus numquam dicimus, nisi aut sub aut super. — Accusativo serviunt, 5 quando itinerales sunt, ablativo quando locales, sicut sub et supter. — 366, 7 Sunt quae adiectionibus: istae praepositiones loquellares dicuntur: ideo ab adiectionibus sequentibus non separantur, quia loquellares sunt, non casuales: | loquellis tantum serviunt, casibus || servire non possunt, nec separatae proferri, nisi iunctae verbis nominibus participiis vel ad- 10 verbiis.

DE INTERIECTIONE

13 Interiectio quid est? pars orationis: interiectio dicta, quod interponitur ad exprimendos tantum animi affectus. nam cum dico 'heu amicus meus mortuus est', significo ex affectu mentis causam dolendi: 15 ergo quidquid affectum exprimit, interiectio est. nam sunt interiectiones similes praepositionibus, quae hinc intelleguntur, quod praepositiones non 14 sint, per affectum aut gaudentis aut dolentis aut admirantis — Interiectioni quae accidunt?: quia sunt interdum confusae interiectiones. — 15 Aut dolorem, ut heu, aut admirationem, ut papae: heu quando 20 interiectio est dolentis, quando adverbium respondendi, | hinc intellegimus: producta interiectio est, correpta adverbium respondendi. — Et si qua sunt similia: quae ex affectu mentis colligenda sunt, id est quod sonum suum vocalibus misceant, ut he ohe vae.

DE LITTERA

25

367, 9 Littera quid est? pars minima vocis articulatae. littera dicta quasi legitima, eo quod legentibus iter praebeat. littera in duas species dividitur, aut in vocales aut in consonantes. vocales sunt istae quinque, a e i o u, sine quibus loqui non possumus; reliquae decem et octo consonantes dicuntur, eo quod cum vocalibus consonant. — Articulae: quia duo 30 genera sunt vorum, confusa pecorum, quae scribi non potest, articulata hominum, quae legi et scribi potest. litterae ipsae, si ad elementa referamus, neutri generis sunt, sicut Tullius dixit, ut hoc m, hoc l; si ad ipsas litteras, feminini. Romanas litteras primo Carmentis nympha, mater

Cod. Bern. IV 4*—6. 3 localis] bocalis corr. al. man. uocalis 6 quando uocales 14 heu om. 20 pape 24 ut he oe ue 27 legitima (corr. al. man. legitima ad) quod 30 articulae quiduo 31 pectorum 34 nimfa

1 quando itineralis fuerit, ablativo servit, quando localis accusativo et deinde quia ut dixi localis accusativo Putschius 4 multa] Verg. Aen. I 750 7 adiectionibus] dictionibus Donatus 27 legitima ideo quod Putschius 33 Tullius] Ciceronis testimonio in eadem re usus est Pompeius p. 34 ed. Lind.

Euandri, invenit, ut alii dicunt, Mercurius. — Consonantium duae species 367, 10 sunt, quia ex ipsis semivocales fiunt et mutae: semivocales, quia semis sonum vocis implent; mutae vero non sonant, nisi a vocali spiritum acceperint. — Harum duae, i et u, transeunt in consonantium 12
 5 potestatem: || quando pro consonantibus ponuntur et iuvant vocalem.
 — Hae etiam mediae dicuntur, quia quibusdam dictionibus 14 expressum sonum non habent: mediae, quia vel ipsae pro se invicem ponuntur, vel quia expressum sonum non habent in aliquibus dictionibus, ut maxime pro maxime. [— Mediae dicuntur: mediae ideo
 10 dicuntur, quia et vocales sunt et consonantes et in quibusdam nominibus | non certum expriment sonum, i, ut vir, modo i opprimitur; u, ut optumus, modo u perdit sonum. — I et u: de his duabus vocalibus haec 12 ratio est: i et ipsa vocalis est et post vocalem etiam posita * cum alia consonante ponitur, non pro duabus, sicut i.] — Interdum nec voca- 16
 15 lis nec consonans habetur: sic quoniam cum scribimus q, non potest nisi u sequi, ac per hoc modo vocalis perdidit in metro vim suam. — Et aliquam vocalem constituitur, ut quoniam quidem: quoniam 17 aut qu sonat aut o, *quidem* aut qu aut i. — [u scilicet] Huic item 18 digammon adscribi solet: alii sic volunt esse digammon, in geminata
 20 u gammae duae graecae litterae ponuntur hoc modo, ut non intellegantur separatae sed iunctae, ne uulgus dicamus: | hoc ab Aeolicis processit.
 — Nam i litteram geminari in una syllaba posse plurimi ne- 19 gant: nullum enim nomen inveniri potest, quod in una syllaba duas i habeat. — Latinae vocales: quia dichronae sunt; breves quae fuerint 20
 25 singula tempora habent, longae bina. — Atque his solis adspirari 21 quidam existimant: adspirationis notam accipere, id est h, ut post adspirationem statim vocalis sequatur. — Quae per se quidem proferuntur: falsum est. profertur autem sonus a vocalibus et finitur in naturalem, id est in proprium sonum. — Ex his una duplex est: 368, 1
 30 ideo duplex dicitur, quia post vocalem posita pro duabus consonantibus valet et positione eam longam facit. x in graecis simplex est littera, Xerxes Xanthus. — Liquidae ideo dictae, quia liquescunt in metro | aliquotiens et pereunt. nam [quotiens et pereunt] quotiens cum muta iunctae fuerint, post * vocalem longam faciunt et urbem, ut Atrida, a commu-

Cod. Bern. IV 6—7.* 5 potestatem quia quibusdam dictionibus expressum sonum non habent quando pro consonantibus ponuntur et iuvant vocalem hae etiam mediae dicuntur mediae quia vel 8 qui expressum 11 opprimitur a ut 14 consonanti 15 habetur hic quoniam cum scribimus quae non potest nisi ut sequi 18 aut que sonat aut o aut que aut i 20 graeci 21 hoc habeolicis 24 dierone 25 longue adque 26 adspirationis post] pro 27 sequutus 28 in naturali 31 positionem eam 32 xerxes 33 cum multa *corr.* cum muta

13 lacunam qua u litterae definitio excidit indicavi 33 nam toties pereunt *Pulschius.* de liquidis hoc videtur praecepisse grammaticus, postpositas multis vocalem longam facere, ut urbem, antepositas communem syllabam facere, ut Atrida, quare lacunam indicavi.

p. 1882. 83 P.

368, 2 nem syllabam facit. — S littera cuiusdam suae potestatis: quia
superflua invenitur interdum et ipsa liquescit in metro, || quia sibilus
4 magis est quam consonans. — Ex illis f littera: hanc habet potestatem,
quotienscumque anteposita fuerit liquidae, sic et eam communem syllabam
7 facit, ut Africa: a communis syllaba est. — K et q: apud veteres haec 5
erat orthographia, ut, quotiens a sequeretur, k esset praeposita, | ut
kaput Kalendae; quotiens u, q. sed usus noster mutavit praeceptum, et
9 earum vicem c littera implet. — Scribendum. h: quotiens iuvat voca-
lem, consonans est; quotiens non iuvat, nota adspirationis est. [x: ita
1 dicitur, quia genetivus in is mittit, pix picis, rex regis. — Liquidae 10
quattuor, l m n et r: apud Latinos solae pro metri causa liquescunt
10 l et r, pereunt; apud Graecos totae quattuor liquescunt.] — Y et z: z
apud nos et longa et brevis est, apud Graecos duplex, id est longa, apud
nos ita est, duplex, ut 'Mezenti ducis exuvias'; simplex, ut 'ne-
13 morosa Zacynthos'. — Vna aspirationis nota, h; duplex x; duae 15
supervacuae, k et q, quia harum locum c implet, duae graecae,
y et z. — Omnes litterae generis sunt neutri et semper indeclinabilia
14 sunt [numquam declinantur], ut ait Cicero | in Siciliensibus * accidunt,
nomen, quo vocatur; figura, qua notatur, hoc est imago ipsius, qua fin-
gitur; potestas, qua valet, ut sciamus, utrum vocalis sit an semivocalis 20
an muta.

DE SYLLABA

18 Syllaba dicta est ἀπὸ τοῦ συλλαβεῖν, eo quod plures litterae com-
prehensae una, a pluribus litteris dicta. cur una syllabam facit vocalis
littera? hoc solvitur per catantifrasin, hoc est per contrarietatem, quia 25
tanta vis est vocalis, ut locum syllabae impleat. — *Temporum capax*:
quia omnis syllaba tempora capit: nam longa tempora duo [syllaba] habet,
brevis unum. tres sunt species syllabarum: aut breves sunt aut longae
aut communes. longa syllaba positione octo modis fit: si vocalis desinit
in duas consonantes, ut 'ast ego'; * vocalis | desinit in unam conso- 30

Cod. Bern. IV 7*—8*. 1 suae] siue corr. sue 2 quia] qua 3 f litteram
5 communis syllaba est una duplex .x. ideo duplex dicitur quia post uocalem
posita pro duabus consonantibus ualet et positione eam longam facit (ut add. al. man.)
est .x. in graecis simplex est. littera xerses. xanthus. k et aput ueteres 6 ortho-
graphia 7 caput calendae 9 adspirationis ex ita 10 in his 12 aput graecos
y et z aput nos et longa et uerbis est aput 13 aput nos ita est mezentii
16 supervacuae c et quia arum 18 declinantes ait cicero | in sicilyensius (corr.
recenti manu -sibus) q. adalium eri | littera esset integrae et. z | acci-
dunt | nomen qua 19 quae fingitur 23 dicta ἀπὸ τοῦ συλλαβεῖν 24 a
pluralibus litteris 26 est] et impleant quia 27 habent praenomen unum
30 ut aseco uocalis in unam consonante

9 x ita dicitur] cf. Pompei. p. 28 ed. Lind. 14 Mezentii] Verg. Aen. XI 7
nemorosa] Verg. Aen. III 270 23 fortasse comprehensae sint. cum a pluribus
litteris dicta sit, cur 30 ut ast ego Putschius. ex octo modis syllabarum positione
longarum, quos posuit grammaticus, exciderunt duo, alter, cum vocalis excipitur duabus
consonantibus, alter cum excipitur duplici littera x, ad quem modum axis pertinet: cf.
Dion. p. 423 P. itaque lacunas indicavi

nantem et excipitur ab alia consonanti, ut arma; si vocalis in x duplicem desinit * ut axis; si correpta vocalis desinat in unam consonantem et excipitur ab i vocali vice posita consonantis, ut 'at Iuno'; si vocalis desinat in unam consonantem et excipitur ab u vocali vice posita consonantis, ut 'at Venus'; aut si in i solam quae pro duabus consonantibus ponitur, ut aio. notandum sane quod i vocalis inter duas vocales posita semper praecedentem longam facit, ut Pompeius, sed in una parte orationis tantum. — [Pro duabus consonantibus: i, ut Troia, ita 368, 21 ut una pars orationis sit; si in alia, non computatur, ut

10 constitit ante Iovem supplex per vota precatus.

Vt aio: i inter duas vocales. —] Et diphthongon faciunt: diphthongi 23 istae quinque longae sunt, exceptis his quaecumque vocales iunctae fuerint, breves sunt, ae oe au eu ei. itur sic scribitur, eitur, quia prima verbi persona eo facit, ut ait Terentianus. — * *Primus* modus hic est, 369, 3 quotiens correpta vocalis in duas desinit consonantes, ita ut una muta sit, altera liquida: est enim longa sic,

Atridas Priamumque et saevum ambobus Achillen;
brevis sic, 'nec solos tangit Atridas'. secundus sic, cum correpta vocalis desinit in duas consonantes, ita ut prior sit f semivocalis et sequens liquida: est longa sic, ut 'reflexit remis'; brevis, 'neve flagella.' tertius sic, cum correpta vocalis in unam desinit consonantem sequente h, nota aspirationis: *est longa sic*, ut 'versaue iuvenum Terga fatigamus hasta; brevis sic, 'quisquis honos tumuli'. quartus sic, quotiens correpta vocalis in duas desinit consonantes, ita ut prior s littera sit, quae quando iuvat vocalem, consonans est, quando non, sibilus est: est longa sic, 'unde spissa comam;' brevis, 'ponite spes sibi quisque'. [est] quintus sic, cum partem orationis terminat brevis syllaba, quae in unam desinit consonantem *. sextus modus sic, cum diphthongum vocalis sequitur: *est longa sic*, 'Aoniae Aganippae'; brevis, 'insulae Ionio in magno'. septimus sic, cum vocalem productam vocalis alia sequitur: *est longa sic* 'Eoasque acies'; brevis, primo surgebat Eoo'. octavus sic, cum pronomen e littera termina-

Cod. Bern. IV 8* — V 1*. 2 una consonante excipitur ab i uocale 5 ad
nennus sola 7 ut .i. pompeius 9 si in alias non computantur 10 suplex
11 diphthongo faciunt diphthongae 14 ut ad terentianus modus 19 sequens
20 niue 21 si cum 22 est longa sic om. 23 asta 26 sibilus est el. s. unde
27 si cum 28 syllabam si cum diphthongam 29 est longa om. 30 si cum
uocalem 31 est longa sic om. 32 Eoo] sic

10 constitit] *Verg. Aen.* VIII 624 14 Terentianus] v. 459 sqq. cf. *Pompei.* p. 42 ed. Lind. deinde definitio syllabarum communium, quarum octo modi subiecti sunt, excidit 17 Atridas] *Verg. Aen.* I 458 18 nec] *Verg. Aen.* VIII 138 20 neve] *Verg. georg.* II 299 22 versaue] *Verg. Aen.* VIII 609 23 quisquis] *Verg. Aen.* X 493 26 unde] *Terentian.* 1103 ponite] *Verg. Aen.* XI 309 29 Aoniae] *Verg. bucol.* 10, 12 30 insulae] *Verg. Aen.* III 211 31 Eoasque] *Verg. Aen.* I 489 32 primo] *Verg. Aen.* III 588

p. 1884. 85 P.

tur: *est longa* sic, 'hoc erat alma parens'; brevis sic, 'solus hic inflexit sensus'. item *cum* correptam vocalem sequitur *z* consonans graeca duplex: *est longa* sic, 'Mezenti ducis exuvias'; brevis, 'nemorosa Zacyntus'.

DE PEDIBVS

5

369, 17 Pedes dicuntur quibus versus incedit. — Pes est syllabarum: ordo talis est, quod || litterae syllabam faciunt, syllabae pedes. metra numerantur, syllabae computantur | et tempora et ordinant pedes: haec est certa dinumeratio. — Accidunt uni cuique pedi arsis et thesis: omnis pes in passu est; arsis elatio, thesis positio; numerus 10 syllabarum, quoniam collectae syllabae pedes faciunt; tempus, quia longa syllaba duo tempora habet, brevis unum; resolutio, quia licet pro una longa duas breves ponere, ut Vergilius 'fluviorum rex Eridanus' et 'arietat in portas' et 'genua labant' et 'abietibus iuvenes'; figura, quia simplices pedes componuntur et figurati duplices fiunt; metrum, quia mensura pedum ordinat metrum. — [Tempus resolutio: resolutio ideo inventa est, quia licet nobis pro una longa syllaba duas breves ponere, hoc exemplo, quia Vergilius anapaestum posuit, ut 'fluviorum rex Eridanus': posuit et proceleumaticum, ut 'abietibus | iuvenes' et 'arietat in portas' et 'genua labant'. 20
19 XXXV versus Vergilius tales habet. —] Hi sunt disyllabi, pyrrichius: dictus ab actu pyrrichae; hic etiam pariambus et dibrachus dicitur. — Tribrachus: hic etiam choriis dicitur. — Dactulus dictus a 24
370, 2 digito, quia ut tribus unciis digitus, sic iste tribus syllabis constat, longa 3 et duabus brevibus. — Amphibrachus dictus eo, quod unam longam 25
4 duae breves cingant[is etiam creticus dicitur]. — Amphimacerus dictus 7 a contrario, quod mediam brevem duae longae cingant. — Duplices pedes dicti qui et compositi, quoniam bini dissyllabi istos sedecim maiores 6. 10 faciunt. — Antibacchius ipse dictus est et palimbacchius. — *Diam-*
11 *bus* ex brevi longa brevi et longa. — *Ditrochaeus* ex longa brevi 30
14 longa et brevi. — *Ionicus minor*: hic etiam ionicus ἀπὸ ἐλάσσονος
15 dicitur. — *Ionicus maior*: hic quoque ionicus | ἀπὸ μείζονος vocatur. —

Cod. Bern. V 1*—3. 1 est longa om. 2 cum om. 3 est longa sic om.
memorasa 6 inceditur 9 denumeratio 10 in passus 16 metra quia
18 brevis 21 pyrrichius dictus 22 pyriambus 24 ut] aut digitus] signatus
26 is] his 27 quod] quo 28 maiore faciunt 29 antibacchius dictus est
epalimnacchius ex berbi 30 ditrochaeus om. 31 ionicus minor om. apo elassono
32 maior om. apomizonos vocatur hii etiam ippii

1 hoc erat] Verg. Aen. II 664 solus] Verg. Aen. III 22 3 Mezenti] Verg.
Aen. XI 7 nemorosa] Verg. Aen. III 270 8 et tempora ordinant pedes Putschius.
fortasse ex pedibus metra numerantur. syllabae et tempora computantur et ordinant
pedes 13 fluviorum] Verg. georg. I 482 14 arietat] Verg. Aen. XI 890
genua] Verg. Aen. XII 905 abietibus] Verg. Aen. VIII 674

Epitriti: hi etiam hippii dicuntur. — *Συζυγῆαι* dicuntur latine con- 370, 21, 27
iunctiones. — Deinceps alii: quorum nomina in usu non sunt. pro-
prij pedes sunt XXVIII. — Pedes quattuor: [ratio varietatum haec est: 28
quot varietates fuerint, tot et pedes sunt, quia una syllaba duas varieta-
tes habet, aut brevis est aut longa] quia duae syllabae quattuor varietates
habent, quia aut longae sunt aut breves, aut una longa et una brevis, aut
una brevis et una longa. trisyllabi sedecim pedes per varietates similes
faciunt XXXII, tetrasyllabi sexaginta et quattuor cum || trisyllabis geminati.
— Ideo excepto amphibracho, quoniam amphibrachus caret divisione, 30
quia pes qui illum antecedit, amphimacrus, quinque tempora habet et iste
quattuor, nec duplum est nec aequum nec sescuplum * | ideo epitritus, 31
sive quia septena tempora; et paeones quina, ideoque integra divisio inter
ipsos, nec dupla sed sescupla esse potest, quia semis minus est. sescu-
plum enim est dimidium de duplo. — Enim aequa divisio est: aequa
divisio unum et unum, duo et duo; dupla unum et duo, duo et quattuor, 33
quattuor et octo; [tripla et] sescupla tria et duo aut duo et tria. quotiens
una pars alteram partem medietate partis vincit, tunc sescupla est, ut in
paeonibus. [aequa dactulica] amphibrachus nullam de tribus habet divisio-
nem, quoniam, si mediam longam ad arsin adicias, tres erunt in arsi et
20 una in thesi; si ad thesin adhibeas, unum erit [unum] tempus in arsi et
tria in thesi, quae res nec aequam nec duplam nec sescuplam significat
divisionem. similiter et epitriti quattuor — Metri pedes legitimi: [qui 35
sunt] naturales, in heroico spondius; nothi degeneres, ut si dicas nothus
de patre nobili et matre ignobili.] legitimi sunt spondei, quia primi ipsi
25 inventi sunt et ex ipsis alii facti nothi [simplices]; nothi dactuli, quia
fracta syllaba spondei factus est nothus, inde facticius [ut Vergilius
supposita de matre nothos furata creavit].

DE ACCENTIBVS

Accentus dicitur partium orationis. quid igitur accentus dicuntur? 371, 2
30 et toni dicuntur et tenores. acutus qui cursim profertur, ut arma, excusso

Cod. Bern. V 3—4. 1 dicuntur latine (*corr.* -nae) coniunctiones dicuntur
deinceps 3 haec] hoc 4 quot] quo sunt] sint 5 habent aut longa *om.*
7 tressyllabi *corr.* trisyllabi 8 XXXII] XXXU 9 amfibracho amfibrachus
amfimacrus 11 nec aecum nec sexscuplum 12 quia] qua ideoque 13
secsusecupla *corr.* sed sescupla 14 enim a qua diuisio 16 medietatem parte .is
17 amfibrachus nulla 19 ad arsis adibeas 20 in arsin et tria in thesin
21 nec duplum nec sescuplum et epitriti et quattuor 23 matri 29 ora-
tionis] oratorum quid igitur edidit *Putschius*, mihi esse videbatur quid dicitur 30
cursum arma et roma sine notis accentuum

7 fortasse tres syllabae octo, quattuor syllabae sedecim pedes per varietates similes
faciunt, sed praeterea de expositione pedum duplicium, ad quam reliqua pertinent,
quaedam excidisse necesse est 12 septena tempora habet et paeones *Putschius*, aut
ante ideo aut post tempora quaedam de definitione epitritorum excidisse videntur 26
Vergilius] *Aen.* VII 283 29 fortasse accentus dicitur quasi adcantus partium orationis

p. 1886—88 P.

enim sono dicendum est; circumflexus qui tractim, ut Rôma; gravis qui
 371, 3 pressa voce habet accentum. — Circumflexus acutus: hanc habent
 observationem, in graecis nominibus [syllabis] accentus est in ultima
 penultima et antepenultima; in latinis ultima syllaba | accentum non habet.
 sane a fine, hoc est ab ultima, computandi sunt accentus. tria habet 5
 cognomenta accentus: aut toni sunt aut tenores aut accentus, toni a sono,
 6 accentus ab acuendo, tenores ab intentione. — Non || tenebit nisi pe-
 nultimum locum: apud Latinos loca, quae circumflexus aut acutus
 7 dimiserit, gravis possidet. — Et hoc illi non est commune cum
 ceteris: quia non sibi vindicat locum, sed dimissum ab aliis possidet. — 10
 8 Ergo monosyllaba: in omnibus monosyllabis nominibus, sive quae
 breves fuerint natura, sive quae positione longae factae fuerint, non ha-
 bent nisi acutum accentum. si vero ipsa monosyllaba natura longa fuerint,
 11 non positione, non habent nisi circumflexum accentum. — In dissyllabis
 quae priorem: in omnibus dissyllabis [omnibus: quattuor pedes sunt | 15
 dissyllabi, qui toti nothi sunt] in penultima, sive longa sit sive brevis, non
 habent nisi acutum accentum. solus trochaeus circumflexum accentum
 habet in penultima, si natura longa fuerit. qui si positione habuerit pe-
 15 nultimam longam, et ipse mutat accentum et acutum recipit. — Trisyl-
 labis et deinceps: omnes pedes trisyllabi * sive in penultima acutum 20
 accentum habet. solus amphibrachus, si penultimam natura longam ha-
 buerit, circumflexum accipit. qui, si penultima positione fuerit longa,
 mutat accentum et acutum recipit. in dactulo in antepenultima acutus
 21 ponendus, sive natura sit sive positione longa. — Perosus et Cethe-
 gus amphibrachus pes est: penultima ipsius, si natura longa sit, circum- 25
 flexum recipit. quae si positione longa fiat, mutat accentum et in ante-
 penultima acutum recipit. notandum hunc solum | pedem circumflexum
 accipere, si penultima natura longa fuerit.

Ratio accentuum. Tribrachys, ut macula, in antepenultima acutum
 habet. molossus, ut naturae, *sive natura fiat* sive positione, in pen- 30
 ultima acutum habet. anapaestus, ut Erato, quovis modo in antepenul-
 tima acutum habet. palimbacchius, qui et antibacchius, *ut natura*, quovis
 modo in penultima acutum habet. amphibrachys, ut carina, in penulti||ma

Cod. Bern. V 4—5*. 6 thoni thoni 7 ab hacuendo ab institutione
 8 loncum aput aut actus 13 si uero in ipsa fuerit 16 dissyllabi] syl-
 laui 18 natura longus 20 denceps omnes 21 amfibrachus si penultima
 22 quem si penultimam positionem 23 mutat] mut 24 cetegus amfibrachus
 25 longa sit] longa (corr. -gae). si 26 in antepenultime 27 notam dum pede
 29 tribracys 30 sive natura fiat om. in antepenultimam 32 antibacchus natura
 33 in penultimam amfibrachys in penultimam

15 sunt dissyllabi *Putschius. fortasse* omnes quattuor pedes dissyllabi, qui toti noti
 sunt, in penultima etc. 20 *fortasse* omnes pedes trisyllabi vel in antepenultima vel
 in penultima acutum accentum habent 32 *ante* palimbacchius *definitio dactyli et*
bacchi excidisse videtur

circumflexum habet, si natura longa; si positione, acutum, ut carecta. amphimacrus, ut insulae, quovis modo in antepenultima acutum habet. quinque sunt hi pedes ergo, qui quovis modo in antepenultima acutum habent, tribrachys molossus anapaestus dactylus et amphimacrus. duo sunt, palimbacchius et bacchius tantum, qui quovis modo in penultima acutum habent. unus est amphibrachus, qui in penultima, si natura longa fuerit, circumflexum recipit, si positione, acutum. in amphibracho haec est ratio: huius penultima si positione longa fuerit, acutum habebit accentum, si natura, circumflexum. providendum est autem ut penultima amphibrachi positione fiat longa: nam si ex muta et liquida fuerit facta positio penultima, acutus in antepenultimam transit.

In compositis: quotienscumque ex pluribus partibus nomina composita 371, 22 reperimus, non nisi in tribus syllabis accentum quaerimus. in compositis sermonibus aequè unus accentus invenitur, sicut et in simplicibus, quia in tribus syllabis invenitur accentus [in bacchio vero in penultima invenitur acutus accentus, sive illa positione sit longa sive natura]. interea in antepenultima est. — Accentus in Romanis verbis et in regularibus 24 quaerere debemus. peregrina nomina, quae sunt barbara, vel interiectiones, quae ex affectu animi nascuntur, accentus habere non possunt, heus 20 heu. — Nulli certi sunt: accentus legem dicit pronuntiatione corruptam, quia dissyllaba verba vel nomina, quae constat in prima syllaba habere accentum [si tenores], in pronuntiatione accentus ad ultimam transferunt, quae quidem non videtur esse ultima, quia hac coniunctione inpletur periodos. — Saepe conturbat: meminerimus ut graeca verba 27 *graecis* accentibus pronuntiemus, quae verba in ultimis syllabis accentus habent, quae Latini habere non possunt, ut Dido Nais. [in his ultimae habent circumflexum accentum.] — Nisi discretionis causa: tunc in 28 latinis verbis in ultima syllaba accentus invenitur, quotiens fuerit discretio verborum separanda, ut || ergo [ut pone, ideo ne verbum putetur imperativi modi], ne coniunctio intellegatur, quae causam significat, ut ultima producat, in ultima circumflexum recipit. Acutus, gravis, circumflexus, brevis, ὀφέν, διαστολή. — Ne dicatur ὀφέν ‘conspicit ursus’. — Δασεία ψιλή: δασεία adspiratio, ψιλή siccitas. haec signa apud Graecos.

Cod. Bern. V 5*—7. 2 amphimacrus] amfibrachys in antepenultimam
3 hii in antepenultimam 4 amfibrachus 5 in penultimam 6 habet amfibrachus in penultimam 7 in amfibrachu 9 penultimam amfibrachy 10 longam 11 penultima 12 ex pluribus] in pluribus corr. al. man. in pluribus 13 repperimus 14 quia in sribus 20 correptum 21 imprima 24 graecis om. 29 ideo] ibi 30 causa 31 recipiant 32 conspiciet corr. -cit 33 apud graecos positurae ponenda 34 δασεία bis

16 fortasse interealoci: in antepenultima est accentus 32 conspiciet Verg. Aen. VIII 83

DE POSITVRIS

- 372, 15.17 Positurae a ponendo dictae. unde et theses dictae. — Vt est illud Terenti, 'facio te apud illum deum'. — Media est:
 principio caelum ac terras camposque liquentes
 lucentemque globum lunae Titaniaque | astra, 5
 22 propter longum sensum, ut habeamus dilationem respirandi. — Periodos est conclusio totius sensus; comma est caesura finita cum sensu, ut 'Caesar in arma furens'; colon est caesura curta, ut 'Italiam fato profugus'.

ARS SECVNDA

10

DE PARTIBVS ORATIONIS

- 26 Ex his duae sunt principales, nomen et verbum: ex nomine et verbo genus ducunt ceterae partes. — Principales: sine quibus loqui non possumus. unde et primae partes orationis ponuntur, quia reliquae harum sunt partes. pronomen hoc est | paene quod nomen; 15
 adverbium quae pars sine verbo non patitur; participium habere enim parti nominis et verbi coniungitur; nominis et verbi ponitur coniunctio, *
 nomini autem praepositur et verbo; interiectio nomini adponitur et verbo. —
 27 Articulus: male dixit Donatus. habemus autem articulos, sed in pronomine, non in nomine, ut Graeci. τὸ ἄρθρον cum in nomine habeant 20,
 Graeci, interiectionem in adverbio enumerant. heu adverbium Graeci dicunt, Latini interiectionem. ergo nos articulum separatim non habemus,
 28 Graeci interiectionem. — Aristoteles duas dicit, stoici quinque, multi novem, multi decem, plerique undecim.

DE NOMINE

25

- 373, 2 Nomen aut corporalem rem significat aut incorporealem. corporalia sunt | quae et tanguntur et videntur, ut homo terra mare; incorporalia sunt quae non tanguntur et videntur, ut caelum sol aër; alia quae nec
 5 tanguntur nec videntur, ut pietas iustitia dignitas. — Vnius hominis propria nomina appellantur [multorum vocabulum faciunt ex se si 30

Cod. Bern. V 7 — 8*. 2 thesis illud ferenti 6 adspirandi principio conclusio 7 coma est caesurae (*corr.* -urae) in ita cum 8 colon] cola 9 profugus explicit ars prima. inquit ars secunda feliciter de partibus orationis 20 τὸ]·TON 21 enumerant 24 plerique] usque 25 DE NOMINE *om.* 29 huius *corr. al. man.* unius 30 ex se] exe

2 Terenti] *Adelph.* III 1, 19 4 principio] *Verg. Aen.* VI 724 8 Caesar] *Lucan. Pharsal.* II 439 Italiam] *Verg. Aen.* I 2 17 lacunam, qua quaedam de praepositione exciderunt, indicavi, reliqua corrupta, sicut in codice scripta sunt, reliqui. sententia verborum hoc fere modo restitui potest, adverbium, quae pars sine verbo non ponitur; participium habet partem nominis et partem verbi; coniunctio nomina et verba coniungit; praepositio nomini praepositur et verbo

quidem, ut dico Roma Tiberis]. apud veteres haec erat discretio inter nomina et vocabula; nominibus res animales appellabantur, vocabulis res inanimales. sed hoc usus confudit et usurpavit. — *Ternis*: quia quattuor litteris notari praenomen noluit, ne nomina faciamus. — Primae positionis nomina sunt quae dedit natura. — Appellativorum nominum species sunt viginti septem. [item aliud 'cui Remulo cognomen erat'] — Prae-9 nomina sunt quae ante nomina ponuntur, nomina sunt propria, cognomina | familiae, agnomina virtutis. sciendum vero quod haec veteres confuse proferant. nam et nomina cognomina vocabant, et cognomina nomina dicebant, hoc exemplo, ut 'cui nunc cognomen Iulo' et 'magno demissum nomen Iulo'. ecce modo nomen, modo cognomen dixit. — Sunt etiam: sicut illa superiora ab origine descendunt 16 principalium, a monte montanus monticulus, ita haec originem non habent, unde descendant. ex se videntur esse principalia, ex se diminutiva. — 15 Vt Themisto: haec Themisto, huius Themistus, huic Themisto, hanc Themisto, o Themisto: quinque casus habent Graeci. latine ita declinatur, haec Themisto, huius Themistonis, ut Cicero Ciceronis, huic Themistoni, hanc Themistonem, o Themisto, ab || hac Themistone. sic Calypso, sic Manto, | sic Dido hanc Dido: Vergilius, 'et nomine Dido saepe vocaturum'. — Omnia nomina quae in on terminantur apud Graecos perdunt n ultimam et latina fiunt, ut puta Apollon dicit Graecus, Latinus Apollo dicit. — Calypso Pan: hic Pan Panos Pani Pana o Pan, 18 ablativum non habet quia graeca est declinatio. latine Inuus Inui dicitur, id est Panos: Vergilius 'Pometios castrumque Inui'. alii illum Incubonem dicunt, hic Incubo huius Incubonis, huic Incubo hunc Incubum o Incubo ab hoc Incubone, sicut hic botruo huius botruonis huic botruo ab hoc botruone. — Vt Polydeuces: graece, latine Pollux, Odysseus 19 graece, latine Ulixes. — Quae notha appellantur: corrupta, media 20 inter graeca et latina, ut Apollo, ut Achilles pro Achilleus, Agamemno pro Agamemnon. | — [unum multa significant non] Sunt alia homonyma: 21 homonymum est quod una significatione multos intellectus habet, quia

Cod. Bern. V 8*—VI 2. 1 apud 3 ternis om. 5 omnia sunt corr. nomina sunt nominum] nominatim 6 sunt] sum aliud 7 cognominata corr. al. man. cognomina 8 haec] nec 9 confusae praeferant 10 hoc exemplum] ut qui 12 decedunt 14 descenduntia corr. descendant ex se] exe corr. al. man. ex se ex se] exe 16 latinae 17 huius themistudinis huic themistudini hunc themistudinem 18 hac themistudine 20 quae non apud 21 fiunt] sunt 22 calypso hic patit panos (?) pana o pana 23 latinae inios ipsius det id est 24 Pometios] panetios illum cubonem 26 huius om. 28 correpta 29 pro post Achilles om. 30 pro agamemnon omonyma omonymum 31 significatio

6 cui] Verg. Aen. VIII 593. exemplum Vergilii ad ea quae infra v. 10. adscripta sunt pertinet 10 cui nunc] Verg. Aen. I 267 11 magno] Verg. Aen. I 288 12 descendant Putschius 19 Vergilius] Verg. Aen. III 383 23 latine Inuus Inui Putschius 24 Vergilius] Verg. Aen. VI 776 25 huic Incubo hunc Incubum et huic botruo sic ut in codice scripta sunt reliqui. nam hoc docuisse videtur grammaticus, hic Incubo et hic Incubus dici, sicut hic botruo et hic botruus

p. 1891. 92 P.

nepotes et consumptores dicimus et adfines, ut aciem oculorum dicimus
 373, 22 et exercitus [haec utraque declinatione flectuntur]. — *Sunt alia syn-*
onyma: haec contraria sunt homonymis, cum una res multa nomina
 23 habet. — Patronymica: ista non solum a patribus appellantur, sed et a
 matribus vel avis, ut Aeacides: patronymicon est, dum ab avo perhibea-
 tur. quo modo tribus modis exeunt masculina, sic tribus modis exeunt
 feminina, ut Peleias Atreias Nereias, sic item Atreis Peleis Nereis, sic
 26 Atrine Peline Nerine, ut Vergilius 'Nerine Galatea'. — Vt Atrides:
 28 trina regula, ut Atrides Atreius Atreion. — Vt Nerine: Atrine Nerine,
 ut 'Nerine Galatea', [ita et Galatea] ita et Nereia. — Ctetica dicun-
 tur | quae coniunctionibus gaudent, hoc est quod aliis copulantur nomi-
 374, 2 nibus, sicut exempla docent. — Ctetica dicuntur possessiva — Mediam
 significationem habent, quia et exercitum magnum dicimus et virum; sic
 et fortem. quae a nobis mediae significationis dicuntur, a Graecis epi-
 1 theta vocantur. — Cum dicimus Euandrius Pallas, patronymicum est; 15
 373, 23 ensis, possessivum. — Et a matre ita fiunt patronymica, ut Vergilius
 'et Inoo Melicertae'; erit nominativus Inous Melicerta. haec ab omni-
 374, 4 bus cognatis || fiunt, nec a sororibus penitus. — Haec etiam adiunctiva.
 — Qualitatis [ut magnanimus Aeneas] ut bonus: qualitas trahitur per
 5 mores, quantitas per magnitudinem — Alia gentis: inter gentilia no- 20
 mina et patronymica hoc interest: gentilia nomina | a provinciis veniunt,
 patronymica et a civitatibus. — Quantitatis ad mensuram refertur, ut
 6 ostendat quantus sit. — Vt unus: numeri nomina ab uno usque ad tres
 declinamus; a tribus usque ad centum *non declinamus*; a centum usque
 7 ad mille *declinamus*. — Inter primum et priorem hoc interest: prior 25
 dicitur de duobus, primus de multis, sicut alter et alius; alter de
 8 duobus, alius de multis dicitur. — Vt de duobus [haec ab auctoribus
 corrupta sunt] *alterum* dicimus: ut spondei alteram longam dici-
 mus, de multis primam, ut dactyli et reliqua. — Ad aliquid dicta:
 [ad personam respicit] inter *ad* aliquid et *ad* aliquid qualiter se habentia 30
 hoc interest, quod *ad* aliquid *ad* personam respicit; ad aliquid qualiter
 se habentia ad locum respicit, non ad personam [dexter dexterior sini-

Cod. Bern. VI 2—3. 1 acies 2 utrisque declinationis sunt alia
 synonyma om. 3 omonymis nomina] omonyma 4 habet ista non solum a
 patribus patronymica appellantur sed a 5 eacades peribeatur 7 aut peleias atrias
 sic item atris pelis neris sic atridae pelidae neridae 8 nerinae galatea 9
 Atreius Atreion] atrius atreion 11 alii is 13 habet quia ad exercitum 15 euandius
 16 possessivum 17 et ino melicerte inousque melicerta 22 ut ostendat
 23 ut hunus 24 non declinamus post centum et declinamus post mille om.*
 27 haec] hae 28 alterum om. 29 mul corr. al. man. multis 30 inter aliquid
 et aliquid abentia 31 quod aliquid personam recipit

10 Nerine] Verg. bucol. 7, 37 11 quae coniunctionibus — docent ad definitio-
 nem epithetorum pertinere videntur 17 et Inoo] Verg. georg. I 457 fortasse nec
 ab omnibus 21 patronymica grammaticus divisisse videtur quae patriae nomina Do-
 natus appellavit

strior comparativus est]. — Vt pater frater: ad aliquid non sine 374, 9
 causa, | quia et pater a filio intellegitur et filius a patre, frater a fratre.
 — Vt dexter sinister: quia ex dextro sinistrum intellegimus, ex sini-
 stro dextrum. — Haec comparativum admittunt: quia facit dexte- 10
 5 rior, sinisterior; frater fratrior facere non potest. — Sunt alia gene- 11
 ralia: ut in rhetoricis generale et speciale est, sed species pendens de
 genere. — [de verbo] Alia facta de verbo: haec nomina verbalia 12
 dicuntur, quae de verbis fiunt. [dictor facit dictrix, lector facit lectrix,
 auctor non facit auctrix, quia est communis generis]. tunc intellegimus,
 10 quando feminina faciunt, quando communia sunt: si a verbis originem ha-
 buerint, unde descendunt, faciunt femininum, ut cantor ideo facit cantrix,
 quia facit verbum canto; auctor, quia verbale non est, | ideo est com-
 mune, licet aliquanta contra regulam auctoritate sint usurpata. — Vt dictor
 lector: gerundi ultimo tempore ultimam syllabam in or vertet, et faci-
 15 mus nomen. amatu ultimum tempus est, amator, cantatu cantator, cano
 canis || canit cantu cantor facit, nutrio nutritor. — [Qualitas a tribus 4
 trahitur rebus, ab animo, ut doctus stultus, a corpore, ut pulcher turpis,
 extrinsecus, ut dives fortunatus; quantitas vero a corpore, ut altus par-
 vus.] — Alia verbis similia: ista nomina non solum nomina sunt, 13
 20 sed et verba nam dicimus comedo comedis comedit [et * sicut edo es est],
 et facit hic comedo huius comedonis. sic et palpo palpas palpat et hic
 palpo huius palponis; sic et verbero verberas verberat et hic verbero
 huius verberonis. sic et contemplator est verbum futurum | passivi impe-
 rativi, ut contemplator contemplatur; est et nomen hic contemplator huius
 25 contemplatoris. sic et speculator est verbum futurum deponentis, specu-
 lator speculetur; est et nomen hic speculator huius speculatoris. similia
 verba a nominibus ita discernuntur, quod nomina casibus serviunt, verba
 temporibus declinantur. participia a nominibus et a verbis sic discernun-
 tur, quod nomina casibus iunguntur, verba temporibus.
 30 Conparationis gradus: ascensus quidam ad amplificandam signi- 15
 ficationem gradus sunt dicti. — Vt demens: ista nomina participiis 13
 praesentis temporis similia sunt. sed participia et nomina * quando signi-
 ficationes suas servant, participia sunt; quando conparationem recipiunt,
 nomina. | si est casus accusativi, praesentis temporis est participium; si

Cod. Bern. VI 3—5. 4 admittuntur 6 rhetoricis speciales sed 8
 fiunt] faciunt facit dictrix facit lector facit lectrix 10 femina quando] quia
 si uerbis habuerit 12 communes licet aliquanti contra regula auctoritatis susur-
 patio 15 amator ultimum tempus est amator cantatu cantaturo cano 16 cantor]
 cantator *corr. al. man.* cantor nutritur 17 a corpore a pulcher 19 verbis]
 uersis 23 huius 24 ut contemplator] ut contemplor est et] este 26 est et]
 este hic speculatur 27 a om. 28 discernuntur 34 nomina si praesens tempus
 est participium est casus accusativi si genetivi

32 lacuna quam indicavi haec fere excidisse videntur, casibus et conparatione
 discernuntur

p. 1893. 94 P.

genetivi, nomen. metuens quaerendum est utrum participium an nomen sit: si genetivo servit, nomen est, ut metuens tui; si accusativo, participium, ut metuens te. participia praeteriti temporis a nominibus ita discernuntur, ut, si participia fuerint, secundae sint declinationis, ut puta hic visus huius visi; si nomina fuerint, quartae sint declinationis, ut hic 5
374, 15 visus huius visus. — Superlativus positivus: positivus non est gradus, nullam habet alterius expressionem comparatam. doctus simplicitudo est, 16 non collatio. — Vt fortior: notandum quod comparativus gradus ablativum singularem semper in e mittit, ut ab hoc fortiore doctiore. — 17 Semper communis est: non semper generis communis est, quia invenitur nomen in comparativo gradu, quod non sit generis communis, ut senior. senior vero de viro dicimus, de muliere dicere non possumus, 21 sed dicimus magis anus. — Nam pro comparativo magis: magis comparativus est et ideo cum comparativo non ponitur, quia duo comparativi poni non possunt (nam est soloecismus), sed positivo adiungitur 15
24, 25 magis. — Extra hanc formam: extra hanc regulam. — Comparatio nominum: comparatio in comparativo et superlativo est. positivus pro gradu non accipitur, quia ipse id est, quod est et nomen, quod est et 27 genus, quod est et casus. — Et absolutus: quia solus nomen declarat. — Comparativus gradus praepositur: tanta vis est comparativi 20
28 gradus, ut interdum et superlativum vincat. — Vt stultior: nam stultior plus significat quam stultissimus: Ovidius in nono Metamorphoseos
non hoc inimica precatur,
sed quaecumque tibi iunctissima iunctior esse
expetit.

— Doctior dicunt grammatici comparativi gradus esse, cum res ipsa doceat et sensus esse praelativi. nam cum dico 'doctior hic illo', non tam ei videor alterum comparare quam praeferre. quare potius ille dicendus est comparativus, quando tam vel sic adverbium iungimus positivo, ut puta 'tam doctus hic quam ille', 'sic doctus hic ut ille'. ergo quattuor sunt 30
28 gradus. — A positivo: comparativus aliquotiens minus a positivo significat, ut 'mare Ponticum dulcius quam cetera' [quo dulcius

Cod. Bern. VI 5—6.* 1 participiaman 4 sint] sunt 7 expraessionem
8 collatio qualitas a tribus trahitur rebus ab animo ut doctus stultus a corpore
ut pulcher turpis extrinsecus ut dives fortunatus quantitas corpore ut altus parvus ut
fortior 10 communis *priore loco* 13 anus qualitatem significant qualitas a tribus
trahitur rebus ab animo ut doctus stultus a corpore ut pulcher turpis extrinsecus ut
dives fortunatus quantitas vero a corpore | ut altus parvus nam pro 15 soloecismus
18 ipsius ut est 19 ut absolutus 21 vincat nam nam (*deleto priore nam*)
stultior plus significat quam stultissimus ut stultior ovidius 22 metamorphoseos
23 praecatur 26 res] pes 27 nam dico illo] illis 28 quare] quale 31
gradus appositio

22 in nono metamorphoseos] v. 548 32 quod dulcius mare est quam communia maria sunt. dulcius quam pro dulcius quam sit aliud mare dulce *Putschius, fortasse* quo modo dulcius mare est, cum omnia maria amara sint?

mare est communia amara sint. dulcius quam pro dulci], quasi sit aliud mare dulce. — Vt iam senior: seniore[m] hic dixit [magis] iuvenem, 374, 31 non magis senem, cui est viridis senectus. ergo hic comparativus minus a positivo significat. — Ista nomina diminutiva sunt et ab imprudentibus 33
5 comparativa intelleguntur. nam grandiusculus diminutivum est, non comparativum. — Aut magis: istae omnes particulae nec com[parativo] 375, 1 nec superlativo iunguntur, nisi tantum positivo: qui comparativo et superlativo voluerit iungere, vitium facit. — Non ablativo tantum, sed et se- 4
ptimo et nominativo adiecta particula quam. [superlativus.] — Compara-
10 tivus non solum septimo casui iungitur, sed et nominativo. — Troia- 9
norum fuit: si dixeris Graecorum, vitiosum est. — Dum dico 'Iuppiter 10
optimus maximus', comparari non potest, quia ad ipsum solum pertinet, si quidem nemo est alius Iuppiter; et Aeneas fortissimus, id est fortis. —
[Comparativus generis communis est excepto senior, quia magis anus
15 facit. —] Nominativo: comparativus gradus interdum servit nominativo. 11

Casus nominativi: quia articulis discernimus genera. — Epi- 14. 22
coenon: inter commune et epicoenon hoc interest: commune duobus articulis declinatur, dicimus enim hic et haec | sacerdos; epicoenon uno, nam dicimus hic passer et haec aquila. — Vt haec Eunuchus: quia 25
20 ad comoediam retulit, ut 'Eunuchum suam'. — Feminina sunt: ut 27
Terentius 'mea Glycerium'. — Neutra, ut poema: haec equidem 28
neutra sunt, sed apud antiquos feminina erant. — Vt pelagus vulgus: 29
* Ista in singulari neutra sunt, in plurali masculina. — Vt balneum 30
Tartarus: Tartarus in singulari masculinum est, in plurali neutrum. —
25 Caelum: caelum in singulari neutrum est, in plurali masculinum, hi caeli. 31
— Hoc caepe et hae caepae. — Porrum porri in singulari neutrum, in plurali masculinum. — Locus: hic locus et haec loca, in singulari masculinum, in plurali neutrum [hic locus et haec loca]. — Fori: foros generis masculini dicimus, locum tabulatum | navis, ut 'implessemque foros
30 flammis'. fora autem, ubi deambulamus, neutro appellamus. — Sunt 31

Cod. Bern. VI 6*—8. 1 aliut 5 non om. 6 articulae 7 nec superlativo om. qui] quia 11 visiosum corr. al. man. viciosum 12 quia] qui
13 aener corr. al. man. aeneas 14 magis om. 16 epicoenon corr. al. man. -nou, itemque postea 18 declinantur uno om. 19 ut heunuchus qui ad 20 ut heunuchum sunt terentius ut mea 22 aput 23 erunt corr. al. man. erant
25 implurale femininum (corr. al. man. masculinum) ut hoc caepae et haec caepae masculinum ii (corr. al. man. hii) caeli porrum 26 implurali masculini 27 haec loca loca loca in singularis masculina in plurali neutra 29 dicimus cum inulicium navis 30 neutri

20 Eunuchum suam] Ter. Eunuch. prol. 32 21 mea Glycerium] Ter. Andr. I 1, 107. V 6, 5 fortasse haec nunc quidem 22 post pelagus vulgus ea quae ad haec vocabula explicanda adscripta erant exciderunt. nam quae sequuntur ex expositione nominum quae in singulari numero alterius generis et alterius in plurali sunt relictas sunt 29 dicimus cum innui locum Putschius: cf. Pompei. p. 151 ed. Lind. Serv. in Verg. III 605 Charis. p. 71, 29. 32, 19. Non. p. 428. 447 implessemque] Verg. Aen. III 605

p. 1895. 96 P.

375, 32 item nomina: ideo quia pro voluntate dicentis est. — Et femininum, ut cortex: quia quovis genere declinantur, sive masculino sive feminino.

33 — Radix finis: finis, 'hic finis fandi' et 'quam fessis finem rebus ferunt'. — Stirps adfinitas feminini generis est, ut 'heu stirpem invisam' domus; masculini, ut

sed stirpem Teuceri nullo certamine sacrum
sustulerant:

Horatius 'stirpesque raptas'. — Penus: [penus] hic penus || Plautus in Pseudulo,

nam nisi mihi penus annuus hodie convenit;

haec penus Pomponius,

quo pacto caream tam pulchra peno.

haec penus huius penus, hic penus huius peni, ut est haec manus huius manus, hic panus | huius pani. penus per omnia genera declinamus. —

Pampinus: pampinus et dies generis sunt communis: hic pampinus 15 Accius in Bacchis,

deinde ab iugulo pectus glauco pampino obnoxae
obtexunt;

haec pampinus Lucilius,

purpureamque uvam facit albam pampinum habere. 20

34 — Clipeus masculini, ut 'ingentem clipeum informant'; neutri 'clipeum super intonat ingens'. — Vulgus neutri generis, saevitque animis ignobile vulgus', masculini 'in vulgum ambiguas'. — Specus: specus et generis est masculini et neutri, neutri 'hic specus horrendum'; masculini Horatius, 'quos agor in specus'. — Vt buxus: 25 buxus feminini,

tympana vos buxusque vocat Berecynthia matris,

Cod. Bern. VI 8. 8*. 1 quia] qui uoluntate (corr. al. man. uoluntate)
dicendus est 2 genera 3 fundi 4 ut ensripem 5 masculinini 6 cen-
tamine sed] si 7 oratius 10 hodie] ozie comuenit corr. al. man. comuenit
11 pompenius 12 pulchram 16 acius 20 facet 23 vulgus masculinum
24 neutri semel scriptum est 25 oratius ut buxus buxum masculinum tympana
27 nerecynthia maris

3 hic finis] Verg. Aen. X 116 quam fessis] Verg. Aen. III 145 4 heu]
Verg. Aen. VII 293 5 domus ad explicandum priorem Vergilii versum adscriptum
alterius significationis definitionem expulisse videtur, ut scriptum fuerit arbor masculini.
Horatii autem exemplum adscriptum est, ut hac quoque significatione femininum genus
usurpatum esse probaretur. quamquam si plura perturbata sunt, sic restitui ordo verbo-
rum poterat, stirps feminini generis est, ut 'heu stirpem invisam', Horatius 'stirpesque
raptas et pecus et domos', masculini ut etc. 6 sed stirpem] Verg. Aen. XII 770
8 Horatius] carm. III 29, 37 raptos Putschius 9 in Pseudulo] I 2, 45 (378 R)
12 pulchra penu Charisius p. 140, 11, quod ipsum voluisse videtur Cledonius
17 obnoxae obtegunt coniecit Grotius obnoxum obtegunt Hagenus obnoxae tegunt Bothius
poet. scen. V 1 p. 189: cf. Boeckh. Graec. trag. princ. p. 312 21 ingentem] Verg. Aen.
VIII 447 clipeum super] Verg. Aen. VIII 709 22 saevitque] Verg. Aen. I 149
23 in vulgum] Verg. Aen. II 99 24 hic specus] Verg. Aen. VII 568 25
Horatius] carm. III 25, 2 27 tympana] Verg. Aen. VIII 619

neutri, 'et torno rasile buxum'. et buxus buxi, quo modo pampinus
pampini. | — Sunt etiam genera nominum fixa, sunt mobilia: 376, 1
quae moveri non possunt. — Genus flecti non possunt: nam nec 2
masculinum de se faciunt nec neutrum, frater pater. — Mobilia autem: 3
5 mobilia sunt quae in alterum genus transeunt et de masculinis faciunt
feminina, malus mala malum. — Sunt item alia nec in totum fixa 5
nec in totum mobilia, sed ex parte fixa, ut draco dracaena, leo
leaena: non facit draca. haec fixa esse non possunt, quia licet non recte,
tamen faciunt feminina. mobilia [certa] non sunt, quia non faciunt rex
10 rega, gallus galla, quo modo doctus docta. sed et haec lea dicitur: Ovidius
libro quarto Metamorphoseos

ut lea saeva sitim multa compescuit unda.

Haec in diminutivo genus mutant, acus acula, hoc scutum | haec scutella, 7
hoc pistrinum haec pistrilla, hic et haec canis et haec canicula.

15 Nomen in a vocalem desinens nominativo casu numeri 10
singularis aut masculinum est, ut Agrippa, aut femininum,
ut Marcia, aut neutrum, ut toreuma: a terminata tantum masculina
et feminina sunt et com[munia] latina; neutra vero graeca tantum possunt
reperiri. notandum quod a terminata nomina generis masculini feminini
20 et communis primae declinationis sint, neutri tertiae — Sed tamen 12
graecum: quia latinum non invenis a terminatum. — Nomen in e
vocalem desinens: e finitum duo genera tantum excipit, femininum
et neutrum. — Ideo graeca, quia latina numquam a terminantur neutra.
sed inveniuntur barbara, ut flu|men Turia vel alia. — Ostrea si primae
25 declinationis fuerit, sicut Musa, feminino genere declinabitur, ut ad animal
referamus; si ad testam, ostreum dicendum est neutro genere et ad secun-
dam declinationem, ut sit huius ostrei, huic ostreo, quia dicit Varro nullam
rem animalem neutro genere declinari. * sed latinum, ut sedile. — Nomen
in i vocalem desinens casu nominativo numeri singularis 14
30 aut neutrum graecum est, ut sinapi gummi: tantum monoptoton
excipit vel aptoton. — Trium generum est aptoton, ut frugi: apto- 16

Cod. Bern. VI 8*—VII 2. 1 tornor asyle corr. -lae 3 noueri 4 monilia-
rumonilia sunt 7 draco dracena leo leena 10 lea] hea 11 metamorfoseos
15 desinens reu nominatiuo casus singularis 16 agrippa ut femininum 17 mascu-
lina feminina 18 latina et neutra graeca nero graeca 19 repperiri masculinis
20 tertiae quia latinum non inuenis a terminatum sed tamen graecum nomen in e
22 finita 23 et] cum a om. 24 truria ostria 25 ad animam 26
sic ad testam ostrium 27 huic ostreo] sicui ostri dicitur narro 29 desinens aut
neutrum neutrum est ut — uel aptoton casus nominatiui singularis trium 30 cummi
31, frigi

1 et torno] Verg. georg. II 449 9 mobilia certe non sunt Putschius 11 libro
quarto] v. 102 25 ad animans Putschius 27 Varronis praeceptum ad librum
undecimum de lingua Latina rettulit Wilmanns de Varr. libr. gramm. p. 32 et 151: cf.
Serg. explan. in Don. p. 492, 37 sqq. 28 sed latinum ut sedile ad ea quae supra
v. 21 de nomine in e vocalem desinente dicta sunt pertinent. videtur autem adnotatio de
femininis graecis excidisse. quare lacunam indicavi

p. 1897. 98 P.

ton quod unum casum tantum habet et in alios casus non mutatur. nam dico hic et haec et hoc frugi, huius frugi, huic frugi, hunc et hanc et hoc frugi, o frugi, ab hoc et ab hac et ab hoc frugi, sicut nihili. inter aptoton et monoptoton hoc interest: | * monoptoton est ubi omnes casus
376, 18 similes sunt. — Commune, ut pumilio: vel pusio. pumilio dicitur 5 brevis staturae. inter parvum et pumilionem hoc interest: parvus est qui
20 potest et * — Tantum neutrum est: et haec aptota sunt, unum casum habent in singulari numero tantum, in plurali per omnes casus declinantur. — Vt cornu genu gelu: quia indeclinabilia sunt in singulari. genu facit genua, sicut veru verua et specu specua. gelu gelua facere non 10 potest, quia plurali numero caret. nam tonitru facit tonitrua tonitruum tonitribus, sicut cornua cornuum cornibus.

Sunt nomina quae in numero deficiant, quae pluralem habent, singularem non habent; quae singularem habent, pluralem non habent. —
24 Sunt etiam numero communia: in tertia quarta et quinta declinatione 15 communis numerus invenitur. — Communia, | ut res nubes dies: haec res hae res. quotiens nomi|nativus numeri singularis et pluralis
25 pares sunt, communis est numerus. — Semper singularia generis masculini, ut pulvis: pulveres apud Horatium,

novendiales dissipare pulveres.

26 — Semper pluralia, ut manes Quirites: licet Horatius singulari numero Quiritem dixerit [quamvis Iuvenalis 'donavit Quiritem'], sed usurpative usus est, et sic declinatur, hic Quiris huius Quiritis. et compedem singularis numeri dixit, cum sit pluralis. — Semper singularia generis feminini, ut pax: usurpavit Sallustius, qui dixit 'bella atque 25 paces exercebant'. ita et scopae dici debet, quia res quae de pluribus
28 constat singularis esse non potest. sic scalae mappae quadrigae. — Singularia generis neutri, ut pus virus: superfluum est in hac re numerum quaerere, quia indeclinabile est; | sed tamen legimus apud Lucre-
30 tium 'tetri primordia viri'. — Consuetudine usurpata sunt, 30 ut vina: vina apud Tullium in Verrinis, 'vina Graeca ceteraque

Cod. Bern. VII 2*—3*. 1 habeat 3 et ab hoc om. nihil interea aptoton 5 ut pumilio vel 9 sunt in in singulari facit genua sicut verba et specu
11 nam tonitru (corr. al. man. tonitru) facit verba (corr. al. man. nerva) et facit tonitruum 12 cornua om. 13 deficient (corr. al. man. -unt) quae plurales 15 tertia] III 16 ut res om. 19 aut (corr. recenti manu apud) oratium 20 pulvere corr. al. man. -res 21 oratius 23 usurpatione 25 adque 26 scopae debent de pluralibus 27 potes quadrigae 29 apud 31 apud caeteraque

4 lacuna quam indicavi alia definitio nominis aptoti excidisse videtur 19 apud Horatium] epod. 17, 48 21 Horatius] carm. II 7, 3 quis te redonavit Quiritem 22 Iuvenalis] sat. 8, 47 tamen ima plebe Quiritem facundum invenies. Iuvenalis exemplum una cum versu Horatii postea adscriptum esse videtur 23 compedem] Hor. carm. III 11, 24 compede vinctum epod. 4, 4 dura compede 25 Sallustius] Jug. 31, 20 26 scopae esse debent Putschius 29 apud Lucretium] II 476 31 in Verrinis] act. sec. I 36, 91

quae ex Asia facillime conportantur? — Vt vina mella ordea: 376, 31
Cornificius Gallus inde reprehendit Vergilium,

ordea qui dixit, superest ut tritica dicat.

— Semper pluralia eiusdem generis, ut arma: quotienscumque
5 ista nomina in nominativo plurali ante ultimam vocalem a i habuerint,
semper genetivum in ium mittunt; si consonantem, in rum, ut moenia
moenium, castra castrorum, licet veteres contra artem moeniorum dixerint
et anciliorum, ut

anciliorum oblitus nominis et togae.

10 Vt populus: dum sint singularis numeri populus et contio, plurali intel- 377, 1
leguntur, quia populus et contio ex multis est, | non ex uno.

Nugigerulus componuntur: figura composita inventa est ornatus 7
causa. nam maxim ea iuris peritis inventa est, qui duo verba composuerunt
vel nomina, fideicommissum, iurequiretium. — Inexpugnabilis: notan- 8
15 dum quia quaecumque fuerint nomina composita, si a duplici conponi pos-
sunt, simplicia sunt; quia cum dico expugnabilis, compositum est et tamen
simplex est, quia facit inexpugnabilis. || aliud enim significat expugnabilis
et aliud inexpugnabilis. propterea videtur non secundum compositum. — 9
Quae ex duobus nominativis composita sint: quia duo nominativi
20 per omnes casus inflectuntur; si nominativus cum alio casu fuerit, nominati-
vus tantum inflectitur, alius immobilis manet. hic paterfamilias: *familias* in-
declinabile est, | quamquam multi dicant esse genetivum graecae declinatio-
nis. sed melius dicetur nomen esse indeclinabile, quoniam non licet latinum
graeca regula declinari. — Vt praefectus equitum: * ut praefectus 12
25 vigilibus elocutio est, non nomen, hoc est qui praeeat vigilibus, quia necesse
est aliquid interponi, quia magis ad participium refertur, quia praeficior
facit praefectus, ut commendor commendatus, trador traditus [ita et praefectus
urbis. genetivo iungitur, ut 'inmitis Achilli']. — Quae aut 14
composita sunt: ne videatur esse contrarium quod dicit nomina con-
30 posita non debere conponi, quippe cum superius dixerit ex pluribus posse
conponi, inde intellegendum est, quod iam compositum est in contrarium
sensum non posse conponi. ut puta felix sensum suum habet; | contrarium

Cod. Bern. VII 3—5.* 1 quae] qua facillima 3 dicat] dica 4 genere
6 ium] tum corr. ium si] .s. 7 artem] arce 8 et anciliorum ut ancho-
litorum 12 ornatos 14 iuraequiritium expugnavilis 15 si adduplici 17 aliut
18 aliut secundo corr. al. man. -dum 21 familias om. 24 regula] multa
26 quia praeficio 27 ut commodos 28 aut] autem

2 Cornelius Gallus coniecit Spaldingius in Quintil. I 5, 16: cf. Vngerus de Valg.
poem. p. 392. I. Beckerus ephem. antiq. (Ztschr. f. Alterth.) a. 1847 p. 1065. Ribbeck.
prol. in Verg. p. 96 9 anciliorum] Hor. carm. III 5, 10 24 graeco more declinare
Putschius: cf. Pompei. p. 190 ed. Lind. apud maiores enim nostros pleraque nomina
ad ritum graecum declinabantur 28 inmitis Achilli] Verg. Aen. I 30. III 87. verba,
nisi omnino ab hoc loco aliena sunt, eo consilio adscripta esse videntur, ut dativum pro
genetivo, urbi pro urbis, poni posse hoc exemplo probaretur.

p. 1899. 900 P.

huic est infelix, quae est prima compositio [infelix]; secunda esse non potest, id est non facit infelix, ne videatur ad primum sensum nominis
377, 13 simplicis remeare. — Vel senatusconsultum: nominativus hoc consultum, senatus genitivus est numeri singularis. ergo senatusconsultum sic, ac si diceret patrumconsultum. — Nomina propria omnino non possunt componi.⁵

15. 16 Casus sunt sex: casus a cadendo dicti. — Ex his duo recti appellantur: secundum antiquos recti appellati sunt, non secundum praesentem usum. de nominativo casu dubitatur, quia non potest, sicut alii, nominativus cadere, ut hic noster o noster. — Recti nominativus et vocativus: recti sunt, quia analogiam sequuntur, obliqui non.¹⁰ [ablativum] Graeci non habent]. recti casus sunt nominativus | et vocativus in prima tertia quarta et quinta declinatione; ceterum in secunda non numquam vocativus oblique, ut hic doctus o docte. quamquam antiqui etiam ipsum casum rectum faciebant, ut est illud apud Vergilium,

duc ait et Rutulos equitem Messapus in armis,

15

20 id est o Messapus pro eo quod est o Messape. — Etiam septimum casum: est et octavus casus dativo similis, qui per accusativum profertur et elocutionem facit, ut 'propinquo muro', hoc est ad murum. nominativus et septimus non numquam similem exprimunt sensum, ut doctior illo,
23 doctior quam ille * ab illo praesente suscepti. — Sunt autem formae²⁰ casuales sex: formae istae casuales per casus agnoscuntur, ut possit regula nominum demonstrari. quotienscumque nomen in declinatione casus | superfluos habuerit, sequestrantur, et quot remanserint, talem formam faciunt; si tres, ternariam, si quattuor, quaternariam. formae casuales significantur varietate declinationis in ultimis syllabis, ut hic Aeneas²⁵ huius Aeneae huic Aeneae hunc Aenean o Aenea ab hoc Aenea. formae Latinae appellantur ita, unita binaria ternaria quaternaria quinary senaria. unita est, quando omnes casus similes sibi sunt, ut hic nequam huius nequam et reliqua. binaria dicitur, quotiens tres casus longi sunt, tres breves, in nominibus scilicet indeclinabilibus, ut hoc cornu o cornu, id³⁰ est nominativus accusativus et vocativus correpti sunt, genitivus dativus et ablativus producti. ternaria est forma, quotiens nominativus accusativus

Cod. Bern. VII 5—6. 1 secundae esse 4 numeri] modo 5 patrisum-consultus componi casus a cadendo dicti casus sunt sex ex his 9 alia 10 analogia 13 nonnumqua oblique 14 casum rerum faciebant illud apud 17 et est 18 est] es 19 et om. ut doctior illo doctior ab illo 21 sex] ex 23 quot] quod 25 varietatem 26 huic aenea huc aenean 29 reliqua] regio 31 correptae

11 ablativum Graeci non habent ad verba Donati ab interprete adscripta pertinent. et fortasse haec cum iis quae antecedunt ita cohaerebant, ut hoc continuum lemma praescriptum esset, recti nominativus et vocativus, reliqui obliqui: ablativum graeci non habent 14 apud Vergilium] Aen. XI 464 15 die Putschius equites Putschius 18 fortasse nominativus ablativus et septimus non numquam similem exprimunt sensum, ut doctior quam ille, doctior illo, doctior ab illo. sed deinde quaedam de differentia ablativi et septimi casus exciderunt

et vocativus similes sunt, | item dativus et ablativus similes sunt, genetivus dissimilis, ut hoc templum. quaternaria dicitur forma, quando nominativus et vocativus pares sunt, item genetivus et dativus similes sunt, accusativus dissimilis, ablativus dissimilis, ut haec species. quinary forma est, 5 quotiens dativus || et ablativus tantum similes sunt, ut hic doctus huius docti et reliqua. senaria forma est, quotiens omnes casus dissimiles sunt, ut hic unus huius unius uni unum o une ab uno; sic et nullus. — Neque 377, 25 per casus: [nefas sponte] tabo aptoton est, licet auctoritas tabes praesumpserit, ut Lucanus 'cum iam tabe fluunt', 'et terram tabo 10 maculant'. sponte septimum tantum habet, ut 'sponte mea componere curas'. — Ex qua forma sunt: ab uno usque ad tres per omnes 26 casus | declinamus; a quattuor usque ad centum declinare non possumus; a ducentis declinamus et deinceps praeter mille, ut ait Plinius. mille non intellegitur, qui casus est. dicimus enim et 'mille homines docuit' et 15 'mille hominum magister est': talis est accusativus, qualis et genetivus. in plurali vero declinatur, milia milium milibus, uno l sublato, ut 'milia multa daret leto'. — Nominativus in usu non est, ut si quis dicat 29 hunc laterem: Probus in arte quam de regulis scripsit hic later posuit. haec autem dicio non est lecta. — Casus: tres tantum casus habent, 30 nominativum genetivum et accusativum. — Haec nomina carent nominativo, quia nec hic lateris potest dici nec haec dicio. — Item per ceteros casus nomina multa deficiunt: sponte septimum casum habet; sed inveniuntur | nomina quae binos, ut hic Iuppiter o Iuppiter; inveniuntur quae ternos, ut hoc ius huius iuris * o iura; inveniuntur quae quaternos, ut 25 huius lateris lateri laterem ab hoc latere: nominativum et vocativum non habet; non enim facit later. — Vt ignarus belli: et ignarus belli dicimus 32 et ignarus bellorum. — Secundus tibi non dicitur, sed 'secundus a te est'. 378, 1 — Dignus illam rem Terentius, 'dignus cum tua religione odium, 2 nodum in scirpo quaeris'.

30 Inter monoptoton et aptoton hoc interest: monoptoton est quod per 4 omnes casus idem significat, ut frugi; aptoton est quod tantum unum casum, quem invenerit, servat et non flectitur, ut ab hac dictione. neque enim

Cod. Bern. VII 6 — 7*. 1 ablativus similes lege pares sunt gentibus 3 pares] praes 5 huius] huic 6 reliqua] recte 8 praesumpserit 9 tabo] tobo 13 praeter mille autem implenius (corr. al. man. implenius) mille non 16 l] .i. 17 in usum 20 nominativus genetivus et accusativus 21 per] prae 22 habent 24 iura] ir corr. iur 25 laterem] later 26 habent ignarum primo loco 29 stirpo

9 Lucanus] Pharsal. II 166 et terram] Verg. Aen. III 29 10 sponte mea] Verg. Aen. III 341 13 ut ait Plinius scripsi auctore Pompeio p. 172 et 202 ed. Lind. nam non solum de scriptura, sed etiam de declinatione vocabuli egisse videtur Plinius. quamquam omisso Plinii nomine scribi poterat praeter mille. mille autem in singulari numero non intellegitur 16 milia multa] Verg. Aen. V 806 18 Probus] cathol. p. 17, 4 28 Terentius] Andr. V 4, 37 32 fortasse neque enim tabus

p. 1901—03 P.

tabes potest dici neque dicio. quia aptota nomina et monoptota a decli-
 378, 7 natione discrepant. — Necesse est autem | contra hanc regulam
 declinentur ea nomina: haec regula, quae propter discretionem generis
 ablativum et dativum in bus mittit, ut his et ab his deabus, his et ab his
 filiabus, in his tantum servanda est, quae lecta sunt. ceterum si volueri-
 mus in ista omnia declinare generis feminini, perit latinitas, ut Romana,
 his et ab his Romanabus, quia hoc ipsum quod inventum est contra artem
 iuris periti fecerunt, nequis moriens hereditatem filiis dimitteret et filias
 13 videretur patrimonii sui facere heredes. — Hanc regulam invenimus
 ab hoc vase vasorum: aliter dicendum est vasa, aliter dicendum est 10
 vasis, ut vasis simulacris hic tertiae declinationis et faciat vasis ab hoc
 vasi his vasibus. hoc vero vas facit ab hoc vase vasorum vasis. | quare
 antiqui rectius dicebant vasum, quo modo scamnum. auctoritas vas prae-
 sumpsit, quia nullum nomen generis neutri as litteris terminatur. —
 16 Dativo et ablativo in bus, ut ab hac re harum rerum his et ab 15
 his rebus; et haec regula proprie feminini generis putatur:
 haec regula quintae declinationis feminini generis est, ut haec dies magis
 feminino genere declinanda sit, quam masculino, licet Vergilius utrumque
 20 dixerit. — In hac regula accusativus pluralis genetivi singularis formulam
 sequitur, hoc est has puppis, sicut huius puppis, propter genetivum qui 20
 17 in ium vadit. — Ista nomina, puppis Tigris Tiberis navis, in i mittunt
 ablativum, sicut illa quae a communi veniunt tertiae declinationis, | ut
 agili facili liberali. quae communia et neutra sunt, semper in i mittunt
 22 ablativum singularem. — Quae in genetivo plurali nomina in um vadunt,
 ablativum singularem in e mittunt, ut matrum matre; quae in ium vadunt, 25
 ablativum singularem in i et in e mittunt, ut horum felicium ab hoc felice
 vel felici. nam et lacrimantium dicimus et lacrimantum per syncopen. nam
 par|ticipia semper in um debent exire, nomina in ium, ut gementium
 30 nomen sit, gementum participium [fons fons frons]. — Consuetudine
 commutata: ut per e exeant quae per i exhibant apud antiquos. — Con- 30

Cod. Bern. VII 7*—VIII 1. 1 potes 5 quae electa 7 ipsut 8 hereditate
 12 ab hoc vase vasorum vasis vase | vasorum vasis quare 14 littera terminantur
 16 propriaetfeminini 18 sit] est 19 pluralis] singularis 20 hoc est ut has
 21 in iam vadet puppis igris thybris 22 declinationi 23 quae communia
 semper et neutra sunt in i 25 ut matre matrum 27 lacrimantium] lacrimantium
 29 consuetudinem 30 exiebant apud consuetudinem

1 quia — discrepant ad Donat. 378, 4 sed ea dumtaxat quae non sunt aptota
 pertinent. de iis quae praecedunt non satis constat utrum eodem referenda sint, an ad
 ea quae supra de differentia aptotorum et monoptotorum disputata sunt pertineant
 5 voluerimus ita ista Putschius 6 Romana] cf. Pompei. p. 176 et p. 209 ed. Lind.
 10 vas in numero singulari tertiae declinationis esse, in numero plurali secundae
 docent Servius in Donat. 434, 12 et Pompeius p. 213 ed. Lind. quorum rationes si hoc
 quoque loco Cledonius secutus est, ut solet, sic fere scriptum reliquisse putandus est,
 aliter dicendum est vasa, aliter dicendum est vas, ut vas in singulari numero sit ter-
 tiae declinationis et faciat huius vasis ab hoc vase, haec vero vasa secundae et faciat
 vasorum vasis — 29 mons fons frons consuetudine commutata Putschius

suetudine commutata: ait enim Lucanus 'puppe propinqua' et
 'gemitus morientum' pro morientium, 'gemitumque carentum'
 pro carentium. — | Et ab hoc iugere iugerum iugeris: modo nos iuge- 379, 2
 rorum debemus dicere; antiqui iugerum dicebant, sicut tuberum. iugerum
 5 ideo facit iugeribus, quia antiqui iuger iugeris dicebant, quo modo iter
 itineris: ideo ab analogia discrepat. et nunc dicendum iugero, quia hoc
 nomen secundae declinationis est. — Quia antiqui domum et secundae 1
 declinationis declinabant et quartae; dicebant et ab hac domo domorum,
 [et Terentius 'domo me eripuit'] ut Vergilius 'turres ac tecta
 10 domorum', et ab hac domu domuum, sicut versuum, ut Iuvenalis 'viscera
 magnarum domuum', quia quod nos habemus quartae declinationis,
 illi secundae habebant. — Verum euphonia: euphonia in declinan- 2
 dis nominibus intellegimus potius suavitati quam rationi obsequi. analogia
 autem est similitum similis declinatio. haec fit rebus octo, sex quae acci-
 15 dunt parti orationis, hoc est nomini, et duabus potestatibus syllabarum.
 euphonia suavis dictio gratiam augens. in declinandis nominibus debemus
 potius suavitati quam rationi obsequi, id est euphoniae potius quam ana-
 logiae. — Artubus: ideo artubus per u dicimus, non artibus per i, dis- 8
 cretionis causa, ne non significemus membra, sed artes intellegamus. sic
 20 et arcubus, ut arcus intellegamus. nam si arcibus dixerimus, arces in-
 tellegimus. sic et portubus dicimus et quercubus et partubus. antiqui
 enim i in u vertebant, ut specus specubus, non specibus, | ita et tribubus
 non tribibus. — [rationem declinandi] In hanc regulam: aptota nomina, 10
 in alios casus quia cadere non possunt, regulam non servant, sicut alia
 25 nomina, quae his litteris vocalibus terminantur, quia illa per omnes casus
 inflectuntur, haec casum nullum habent. — Regulam: ad has regu||las,
 quas memoravi * quae non possunt. — Quia istae regulae utique ab ab- 11
 lativo singulari procedunt, et ista nomina numeri sunt tantum pluralis. —
 Conpitalia. non veniunt: nec haec quidem in nomina quinque voca- 12
 30 libus terminata cadunt, quia graeca sunt, et magis graecam regulam se-
 quuntur quae a Graecis sumpsimus. ideo Cicero dixit peripetasmatis, non
 peripetasmatis, quia hoc ad femininum nomen secundae | declinationis

Cod. Bern. VIII 1—3. 2 carentum pro carentum pro carentium | pro caren-
 tium 4 iugero ideo 6 discrepat iugero et nunc dicendum quia 10 domorum ab
 hac domu domus sicut uersuum 12 euphonia euphonia 13 rationi] ratio 16 eu-
 fonia gratia augenti 17 euphoniae 18 artibus per i] artubus per u 20 intellegi-
 mus primo loco 22 enim in .i. u tribus non triubus 28 tantum plurali 29 in
 quinque uocalibus nomina terminata 32 peripetasmatis corr. peripetesmatibus

9 Terentius] *Adelph.* II 1, 44 Vergilius] *Aen.* II 445 10 Iuvenalis] *sat.* 3,
 72 23 ratione declinandi *Putschius.* scribi poterat non tribibus secundum rationem
 declinandi, cf. *Pompei.* p. 224 ed. *Lind.* tribubus, cum ratio exigeret ut diceremus
 tribibus. sed probabilius visum est glossam adscriptam esse ad v. in hanc regulam
 26 Regulam — possunt ex altera expositione aptotum relictum sunt, reliqua quia istae
 sqq. ad nomina tantum pluralia spectant 31 Cicero] in *Verr. act. sec.* III 12, 28

p. 1904. 05 P.

379, 11 retorsit. — Neque haec poterant in regulam cadere nominum quinque
 13 vocalibus terminatorum, quae semper pluralia sunt. — Nomina veteres:
 antiqui haec verba graeca, quae apud nos *neutri* generis sunt, feminino
 14 genere declinabant. — Isocatalectica, id est simili modo finita. in pus lupus
 genetivo lupi, *lepus* leporis: quia lupus facit lupa, lepus non facit lepora, ideo 5
 facit in genetivo differentiam. nam ita debes colligere, si pares sunt syllabae
 et simile genus fuerit et pari syllaba terminata et unum genus ex se faciunt,
 id est [parem] similes sunt nominativi, ita et genetivi fiunt, ut doctus
 docti factus facti et similia; et sint appellativa. — Vel ex collatione
 debemus intellegere, ut similitudo collationis intellectum | similium nomi- 10
 num possit tenere, ut, si pluralia posita fuerint, a plurali requiras, si graeca
 15 a graecis, si aptota ab aptotis. — Vel ex diminutione: ex diminutione
 autem poteris omne genus colligere, ut est acus acula generis feminini
 [hic silex antiqui dicebant; sed nunc propter auctoritatem Vergili haec
 17 silex dicimus, stabat acuta silex] — Ad latinos casus: haec pyxis 15
 pyxidos pyxidi pyxida o pyxis. Tullius tamen ait in Caeliana 'veneni
 pyxidem traditurum' [sylex est]: graecum nomen latina declinatione
 flexit. in his vero nominibus, sive quae graeca neutra sunt, sive quae
 semper pluralia, sive quae aptota, ex collatione similium nominum, vel
 19 ex positivo gradu | vel ex diminutione analogia colligitur. — Sex muta: 20
 ideo sex, quia f excluditur. nullum autem nomen f littera terminatur. —
 21 Ut allec vel lac: vel lacte, quia volunt dicere quod lacte dicitur in nomi-
 nativo singulari iuxta Plautum. lact ait Varro non || dici: numquam
 enim nomen ex duabus mutis terminatur. aut currit hoc lacte, quod dicit
 Plautus, 'sicut lacte lactis', non 'sicut lac lactis'. auctoritas Ver- 25
 gili tamen lac dixit. ita ergo allec debemus dicere, non allece, sicut
 lac lactis.

Cod. Bern. VIII 3—4. 1 retorsit cadere nominibus uocalium terminatorum
 3 aput neutri om. 4 is uocata lectica 5 lepus priore loco om. lupus
 (corr. al. man. lepus) non 6 si om. 7 fuerit a parissyllaba 8 fiuntur 9 ex
 collationem 13 feminini et haec casus hic silex 15 casus hoc loco om. 16 celiiana
 17 traditurosylex est 18 siuae quae primo loco 20 ex positio diminutio
 sine analogia 21 terminantur 23 singulare iuxta plautum lacte 25 plautus
 ut sit lacte lacti non sicut lactis

4 Isocatalectica sqq. ex disputatione de analogia, de qua similiter praecipunt Ser-
 vius in Donat. p. 435, 15 et Pompeius p. 230 ed. Lind., relicta sunt 5 lepus lepa non
 facit Servius p. 435, 23 Pompeius p. 232 9 et sint appellativa ad ea quae supra de
 analogia nominum dicta sunt videntur referenda esse, ut scribendum sit ita, si pares sint
 syllabae et simile genus fuerit et sint appellativa pari syllaba terminata et unum etc.
 13 feminini et haec acus hic silex Putschius 15 stabat] Verg. Aen. VIII 233
 16 in Caeliana] c. 25, 61 22 vel lacte, quod apud Donatum non legitur, Cledonius
 addidisse videtur. sed non integra relicta sunt quae ille de tribus formis lac lact
 lacte adnotaverat: cf. Pompei. p. 233 ed. Lind., Diom. p. 303, 6, Prob. cathol. p. 7, 3, Claud.
 Sac. p. 47 ed. Vind., Charis. p. 102, 4, Priscian. vol. I p. 212, 4, Cap. p. 2241, Ritschl mus.
 Rhenan. noviss. t. VII (a. 1850) p. 586. 606, Wilmanns de Varr. lib. gramm. p. 212
 24 aut currit] occurrit Wilmanns l. c. ex coniectura Vseneri 25 Plautus] Bacch.
 v. 19 ed. Ritschl. sicut lacte lacti vel ut sit lacte lactis, non sic ut lac lactis con-
 iecit Ritschellius mus. Rhenan. l. c. p. 586

DE PRONOMINE

Quaerendum utrum pronomen an pronomine dicatur. magis pronomen, sicut procurator. — Inter nomen et pronomen | hoc interest, quia nomen plenam elocutionem habet, pronomen semiplenam. haec enim particula
 5 propter fastidium inventa est, ne bis nomen repetatur. Inter nomen et pronomen hoc interest: nomina comparationes habent, pronomina person-
 nas. nam neque nomina personas possunt habere neque pronomina comparationes. — Quae pro nomine posita tantundem pene signi- 379, 23
 ficat: non est enim tantum, cum dico Gaius, quam quando dico ego tu
 10 ille. 'Vergilius scripsit bucolica, ipse et georgica': ipse minus plena est oratio; nam quaerendum mihi est nomen, quis sit ipse. — Personam- 24
 que interdum recipit: aliquotiens. nam tunc accipit, quando finitum est; quando infinitum est, caret | persona. — Finita: cuncta absoluta et 27
 perfecta, maxime in prima et secunda persona; tertia quasi incerta, quia
 15 potest esse et absentis. [prima: prima et secunda persona semper generis sunt omnis. et multi volunt tertiam personam finitam non esse, quia et de absente dicimus ille.] — Cuias et cuiatis: duo ista unum significant. — 30
 Finitum a prima persona vocativum singularem non habet, in plurali habet, 27
 quia alios secum includit. — Inter finita et infinita hoc interest: finita sunt
 20 quae habent certam personam, infinita quae cuique aequari possunt. sed haec apud Graecos nomina sunt interrogativa vel comparativa. — Prono- 23
 men, quia non fungitur officio nisi praemisso nomine. ideo haec pars a Varrone | succedanea dicitur, quia non potest in eadem locutione esse, hoc est quia bis nomen repeti non potest. ordo tamen hic custodiendus est, ||
 25 ut nomen in praecedenti sit loco, pronomen in subiecto. ideo pronomen vocativum casum non habet, res quae nomen praesentat, quia res subiecta vocativum habere non potest. — Quae recipiunt personas: Pli- 27
 nius artigraphos dicentes pronomibus finitis accidere personas reprehendit. tunc enim bene diceretur, si aliud esset pronomen finitum, aliud per-
 30 sona. non enim una res potest esse quae accidit et cui accidit. ergo melius ita dicendum est, ait, eadem esse finita pronomina, quae sunt etiam personae. — Vt ego tu ille: ipsa sunt | finita et quae ex his derivantur,

Cod. Bern. VIII 4—6. 1 DE PRONOMINE hoc loco omissum post 3 procurator
 scriptum est 3 hoc hoc interest 5 reppetatur 10 scripsit uocolica 11 quid
 sit 15 potes 16 omni 21 aput 22 non om. a barrone succedat in ea
 23 potes et in 24 potes 25 in subiectus 26 praesenta corr. al. man. -at
 27 plenius artigraphus 28 infinitis repraehendit 29 aliut esset nomen
 aliut 31 prae nomina

15 prima — 16 omnis ad ea quae proxime antecedunt explicanda adscripta esse videntur, ut prima lemmatis loco repetitum sit 20 quae cuicumque personae aptari possunt Servius in Don. p. 410, 10 Serg. explan. p. 500, 17 22 quia non fungitur Putschius 23 succedanea Bondamus var. lect. p. 115 fortasse quia bis nomen non potest in 25 in subiectis Putschius 26 fortasse vocativum casum non habet, quia res subiecta, quae nomen praesentat, vocativum habere non potest 27 Plinius] cf. Pompei. p. 237 ed. Lind.

p. 1906. 07 P.

meus tuus suus. — Ille: ille cum dicimus, non usquequaque finitum est, sed tunc finitum, cum ad praesentem dirigitur elocutio; cum vero de absente relatio est, infiniti speciem habere cognoscitur vel minus quam
 379, 30 finiti — Subiunctiva ut qui: subiunctiva qui is, 'ipse est ille qui scripsit', 'qui illud fecit, is etiam hoc'. is ad certas personas dirigitur, 5
 29 quis ad incertas. — Minus quam finita sunt quae nec finita sunt nec infinita. nam iste et ipse et de praesentibus dicimus et de absentibus. —
 27 Finita sunt secundum finitionem personae, ut ait Plinius, infinita generaliter, eo quod plurima sint, ut quis. per omnes enim species nominum currit, ut quis homo, quis equus, quis codex, | quis color. minus quam 10
 finita dicuntur quae non significant quod est certum. referunt enim eandem personam, de qua ante locutus est, et eam praesentem non esse significant. — Minus quam finita pronomina proprie sunt quae commemorationem faciunt earum personarum, de quibus iam locuti sumus. — Probus quattuor species fecit tantum et ipsis omnia pronomina inposuit XXI; sed longe a veritate, 15
 quia multo plura inveniuntur. sed siqua alia inventa fuerint, ab istis oriuntur principalibus, quia ista primigenia dicuntur et ex ipsis fiunt alia pronomina, ut quisquis quispiam quisnam aliquis. Donatus addidit et ait 'sunt alia qualitatis' et cetera [ut quotus]. — Articularia nominibus iunguntur, quia funguntur articulis | Graecorum. nam inter articulos et pronomina hoc 20
 30 interest: articuli || iuncti nominibus declinantur, pronomina sola. — Cuiatis nostratis: haec dicuntur gentilia esse. cuias autem et cuiatis duo nominativi sunt, ut nostras et nostratis. facit autem et cuiatem et nostras
 380, 10 tem. cuias autem significat cuius gentis, nostras nostrae gentis. — Genera pronominibus ita ut nominibus quidem accidunt, sed praeter promiscuum 25
 genus. neque enim pronomina promiscuum inveniri potest. — Nemo pronomina est, et quaerendum est, cuius generis sit. quod communis generis esse non ambigendum est. denique feminino lectum est apud Terentium,
 2 'ut illum nemo nostrarum quisquam vidit'. — [acutus] Numeri est, quando per *t* scribitur; | quando per *d*, generis est neutri, 'quot homines occidit?' 'quod est hoc?' — Quot tot: quot et tot facit quotus et totus. quotus vero in penultima acutum habet, totus circumflexum,

Cod. Bern. VIII 6—7*. 2 tunc sonitu cum ad 3 infiniti] finiti 4 finitio
 subiunctiva his ipse 5 illud his etiam derigitur 6 quae] qua 7 istae
 et absenti 8 finitionem plenius 9 nominum] omnium corr. nominum
 10 equus] eus 11 refert enim eadem 12 praesentem nam in factam finita 13
 propriae 15 a baritate 16 plura] plurali 17 primigenia 23 nominati sunt
 24 cuius generis nostrae] nosne 28 ambigendum aput 30 t et d om.
 quod homines 31 quod tot quod 32 circumflexum

14 Probus] instit. art. p. 131, 25 17 primigenia] primigenia quae dicit Varro Pompeius p. 239 ed. Lind. 28 apud Terentium] Eumach. III 4, 10 hunc oculis suis nostrarum numquam quisquam vidit, Phaedria 29 quot numeri est quando per *t* scribitur; quando per *d*, generis est neutri Putschius. v. acutus ex annotatione de accentu pronominum quotus et totus videtur relictum esse

quia producitur, sicut legimus, 'totus et ille dies' et 'hos tota armenta secuntur'. ergo in simplici utrumque corripitur, et quot et tot; in derivatione totus producitur. — Infinita ut cuius: indefinitum 380, 4 est ad aliquid, qua ostendo me aliquid possidere quod cupio et persona possidentis refertur, ut Terentius 'quid, mulier cuia est?' et Vergilius 'cuium pecus?' — Cuia cuium: ad aliquid ideo dixit, quia necesse est ut persona possessi non intellegatur nisi iuncta personae possidentis * ut si dicamus verbi gratia 'quotus ab illo est?' — Vt quantus tantus: notanda ista pronomina, quia et adverbia faciunt, ut quanti tanti, 'quanti te habuit', 'quanti te duxit', et sic dicenda quo modo maximi. — Sunt alia demonstrativa: demonstrativa, quae praesentes res demonstrant, ut hic haec hoc. nam si dicas de praesente persona 'iste est qui tibi fecit iniuriam', soloecismum facis. minus quam finita pronomina, quae commemorationem faciunt earum personarum, de quibus iam locuti sumus, ut est ipse iste is. haec etiam subiunctiva appellantur, ut puta 'qui illud fecit, ipse et hoc fecit' [commemorationem videatur habere personae]. — Vt eccum eccam ellum ellam: pronomina ista quasi monoptota sunt. sed haec propter latinitatem composita proferenda sunt, ut puta eccam ecce eam, eccum ecce eum, sic et ellum. sicubi ista inventa fuerint, usurpativa sunt; et ideo demonstrativa maxime sunt, quia adverbium demonstrantis habent, ut ecce, et pronomen, ut eum illum. sed haec omnia ex istis quattuor speciebus sunt, finitis, infinitis, minus quam finitis [servi] et possessivis.

Commune, ut qualis talis: qualis et talis communia sunt pronomina. neutra in e correptum exeunt, ut quale tale, sicut in nominibus suave dulce, quae et comparantur, ut suavius dulcius. ista pronomina non comparantur, quia nullum pronomen recipit comparationem. neque enim potest dici qualior talior, quo modo suavior dulcior. unde Lucanus adverbium fecit,

qualiter expressum ventis per nubila fulmen.
nam non possumus his pronominibus comparationem adponere, quamvis

Cod. Bern. VIII 7*— VIII 1. 2 simpli corr. al. man. simplici et quod et totum in deribatione 4 ad aliquod 6 ad aliquid] aliquid aliqui 8 gratiam quantus] quā tu 9 quanti tanti] quantitati 10 habui 11 demonstrant] demonstrat 13 soloecismum quam infinita 14 commemoratione 15 istae appellaritur corr. al. man. appellabitur 17 persona ellam] iam 18 proferenda 19 ut puta eccam ecceam eccum ecceum sic 21 eum illum] eccum ellum 25 neutrum 26 ut suauibus 30 expressum

1 totus et] Verg. georg. I 434 hos] Verg. Aen. I 185 4 quo ostendo, Putschius. quando dico meus, me aliquid possidere ostendo in explicatione possessivorum habet Pompeius p. 243 ed. Lind. quare haud scio an haec ab hoc loco aliena sint, et ad infinitum pronomen cuius illud tantum pertineat, quia ad personam possidentis refertur 5 Terentius] Eunuch. II 3, 30 quid virgo cuia est Vergilius] bucol. 3, 1 8 ut si — est ex explicatione pronominum quotus et totus relictus sunt 28 Lucanus] Pharsal. I 151

p. 1908. 09 P.

ab analogia non discrepent nominum horum, suavis et dulcis, et similiter adverbium faciant. — Omnia pronomina, ut supra diximus, primigenia viginti et unum sunt ita, finita tria, ego tu ille, infinita septem, quis qualis talis quantus tantus quotus *totus*, minus quam finita sex, ipse iste is hic idem qui, possessiva quinque, meus tuus suus noster vester. quattuor latera habent ista pronomina: aut ambo pluralia, aut ambo singularia, aut unum plurale et unum singulare, aut unum singulare et unum plurale.

380, 19 Aut composita, ut quisquis: quisquis ita declinandum est, quisquis cuiuscuius cuicui quemquem | quisquis a quoquo vel a quiqui, et pluraliter quiqui quorumquorum quibusquibus quosquos quiqui a quibus- quibus. unde sunt illa exempla, apud Terentium

quemquem nacta sis, quin spolies, mutiles, laceres, apud Tullium in frumentaria 'cuicuiusmodi est'. quispiam autem prima parte declinatur, postrema non declinatur. piam enim quid est? nihil. sic et aliquis: ali non declinatur, quis declinatur. nomina a prima parte componun- tur, pronomina a prima et ab ultima. || composita pronomina in qua parte nominativum habuerint, ipsa parte declinantur, sicut nomina, quae aut unum nominativum habent aut duos. si unus nominativus fuerit, ipse declinatur, alter casus sequens non declinatur; si duo nominativi fuerint, | ambo in- 22 flectuntur. — Nam idem: *idem* pronomen ex duobus corruptis constat; ideo simplicis figurae est. nam cum idem productum fuerit, masculinum pronomen est; cum correptum * idem accusativus triptotus est si de masculino, ipse est nominativus, qui et accusativus. — Et figura in pronomi- nibus ita est, ut et ab ultima parte componantur et a prima, ut quispiam aliquis quinam nequis siquis nescioquis: aut ex conpluribus compo- 25 nimus, ut quicumque [habet tamen numerum communem, quidam cuiusdam cuiuscumque]. — Hic quando producit, adverbium loci est; quando corripitur, pronomen. pronuntiatio illud discernit; si tractim pronuntias, adverbium loci est; si cursim, pronomen generis masculini, ut 'solus

Cod. Bern. VIII 1—2. 1 discrepet 2 primigenia corr. al. man. primag. 3 septe 4 totus om. 5 qui] sui 6 pronomina ut ambo aut post singulare om. 10 a quibus a quibus unde 11 apud 12 mutiles .n. laceres apud 13 cuicuiusmodum est prima pars declinatus 15 sic] sit non declinantur quis declinantur 16 pronomina ab ultima pronomina in qua parte nominativum habuerint composita ipsa 18 nominativus ipse fuerit declinatur 20 nam idem pronomen 23 ipse] ispes 25 quinam] cuinam nesquoquis 28 pronuntio illud 29 solus in inflexit

8 quisquis] cf. Pompei. p. 251 ed. Lind. 11 apud Terentium] Hecyr. I 1, 8 quin spolies mutiles laceres, quemquem nacta sis 12 mutiles non laceres Putschius 13 item in Verrinis habetis in illa frumentaria Ciceronis 'cuicuiusmodi est' Pompeius. in frumentaria, hoc est in tertia oratione Verrina, verba non leguntur; ad Cic. in Verr. act. sec. V 41, 107 revocavit Zumptius in Cic. l. c. 22 idem si volueris producere, masculini erit generis, idem vir, idem paries; si autem volueris corripere, neutrum est, idem tempus, idem mancipium Pompeius p. 252 ed. Lind. eadem praecepisse videtur Cledonius. corrupta autem verba quae sequuntur, nisi omnino ab hoc loco aliena sunt, hanc continere videntur sententiam, idem neutro genere et nominativum esse et accusativum, masculino tantum nominativum, ceterum triptoton pronomen sui sibi se dixit Priscianus vol. II p. 2, 7 29 solus] Verg. Aen. III 22

hic inflexit sensus? | — Ideo in singulari numero prima persona voca- 380, 27
tivum non habet, quia ipse se nemo vocat. — Vt eccum eccam, ellum 31
ellam, cuius cuia cuium cuiatis: ista omnia anomala sunt, non de-
clinantur. nam 'cuium pecus' auctoritas praesumpsit. — Et vocativo, 32
ut sui: notandum ne ista pronomina quasi possessiva intellegantur. pos-
sessivum ita declinatur, suus sui suo suum o sue a suo; hoc vero ita de-
clinatur, sui sibi se et a se. sed vide, quantum discrepat inter hoc pro-
nomen et possessivum: hoc ita dicendum est, 'sui causa facit', dico et 'sui
causa fecerunt'; ideo et communis est numeri. — Inter omnes et totos 381, 9
quid interest? omnis potest esse cum multis; totus potest solus esse. [di-
cunt alii facere hic neuter huius | neutri.]

Inter pronomina et articulos hoc interest: pronomina sola 4
declinantur. articulos Graeci in nominibus habent, nos in pronominibus. et
articuli tres significationes habent; et pronomina dicuntur et articuli et
15 demonstrationes. — Pronomina ea putantur, quae || cum sola sunt:
sed tunc dico esse pronomina, cum carent articulis; sicubi cum articulis
fuerint declinata, nomina nuncupanda sunt. — Vterque sunt qui no- 9
mina, sunt qui pronomina existiment: quia non facit hic neuter
huius neutri, sicut omnis sic dubiae similiter pronomen si articulos acci-
20 pit nomen est, hic neuter; si non accipit, fit pronomen [sed quis ponat
articulum?]: ita et omnes. non omnibus pronominibus iunguntur articuli.
nam nemo dicit hic is et haec ea et hoc id. — Pro articulis tunc ponun- 4
tur, quando corripiuntur et nominibus iuncta fuerint; pro demonstratione
tunc, quando producantur et adverbia faciunt loci. — Ista particulae 9
25 dubiae sunt, utrum pronomina sint an nomina. unde magis nomina dicenda
sunt, quia iunguntur his articuli, sicut omnibus nominibus et rite decli-
nantur, id est neuter uter omnis alter alius ambo uterque.

DE VERBO

Verbum dictum a verberato aëre, quod motu fit linguae, sed et aliae
30 partes sic fiunt. sed ideo haec pars sic dicitur proprie, quia principalis
est et facit elocutionem. — Qualitas in modis et in formis: coniugatio in

Cod. Bern. VIII 2—3. 2 ut eteum eteuius eteum cuiatis ercum (corr. eccum)
eteuia eteuiam ellum ellam eteuium cuiatis ista 6 suus] sus o sue] sue o 20 hic
neuter fit non pronomen 22 hoc his et haec aea et hoc id 23 demonstratione
24 faciant corr. -unt 26 his articulis 27 uter] uterque ambas 29 verbo corr.
al. man. uerbum mutu corr. al. man. motu 30 propriae 31 facit] fi*

4 cuium pecus] *Verg. bucol. 3, 1* 9 inter omnis et totus *Putschius* 10 di-
cunt — neutri ad ea quae infra v. 18 de dubiis pronominibus scripta sunt adnotata esse
videntur 12 fortasse pronomina sola declinantur, articuli nominibus adiunguntur.
articulos etc. 18 diversae grammaticorum sententiae, cum alii haec de quibus agitur
cum articulis declinari dicerent, alii negarent confusae sunt. videntur autem haec fere
scripta fuisse, quia nemo dicit hic neuter huius neutri et omnes istae partes dubiae
sunt inter nomen et pronomen: neuter si articulos accipit etc.

p. 1910. 11 P.

in secunda persona agnoscitur: | genus, utrum activum sit an passivum: numerus, sicut in nominibus: figura, sicut in nominibus: tempora, quibus
 381, 14 facta discernuntur: personae, quae distributionem praesignant. — Quoniam
 verba temporibus et modis declinantur, nomina casibus. — Verbum est
 17 interrogative, pars orationis responsive. — Non solum in modis est qua-
 18 litas verborum, sed etiam in formis. — Indicativus: quia quae indicamus
 pronuntiando dicimus. is ipse est pronuntiativus, qui et indicativus. —
 Qui pronuntiativus: quia quae indicamus pronuntiando signamus. —
 Imperativus, qui nos ostendit aliis imperare; optativus est qui et promissivus,
 quando nobis promittimus et optamus aliquid evenire; coniunctivus, | 10
 qui nos facit sermonem cum alio modo coniungere; infinitus, qui person-
 17 nas numeros et tempora confusa habet. — Verborum in modis est:
 modi sunt proprie casus verborum, formae intellectus. accidit et tempus,
 20 quod non solum verbo, sed et adverbio et participio. — Coniunctivo modo
 nisi iunctus fuerit indicativus futuri temporis, elocutio illius non constat, | 15
 21 ut 'cum legero, surgam'. — Impersonalis, qui personas *quidem habet*, sed
 23 personas non dividit, nisi a pronomine accepit. — Sed notandum
 25 quod hic indicativus aut a neutralibus verbis venit aut ab activis. — Misereor:
 ab indicativo venit, sed a deponenti. — Senesco: seneo, quiesco
 lectum est. facesso non est *frequentativum*. frequentativa [in to] aliam | 20
 22 syllabam habent et aliam | coniugationem. quiesco quievi facit. — Impersonalia
 tres significationes habent: aut in tur exeunt, ut curritur, aut in
 it, ut odit, aut in et, ut pudet. ista ipsa et neutrodefectiva dicuntur. —
 25 Alia a se oriuntur: quia significationes non habent, unde descendant. —
 382, 1 Praeteritum tempus non habent: calesco non facit calescui; parti-
 cipium futuri temporis non facit, ferverenturus; *tertiaie coniugationis* correpta
 2 calesco calescis. — Sunt etiam frequentativa: frequentativa sunt alia,
 quae non tantum a verbo veniunt, sed et a nomine descendant. nam patrissat
 est 'patri similis est', graecissat 'graece adfectat'. et ista quae a nomine
 veniunt velut similitudinem tenent. nam patrissat non 'pater | 30
 3 est', sed 'similis patri est'. — Sunt quasi diminutiva, | quae a perfecta
 forma veniunt, sorbillo sugillo: ista sorbillo et sugillo velut diminutiva
 sunt, sed diminutiva non sunt, sed magis derivativa. nam

Cod. Bern. VIII 3*—5*. 2 in omnibus utroque loco 3 distributionem
 5 interrogativae responsivae 7 is corr. id 9 inperare 10 aliquit 12 numeros]
 muneris corr. al. man. numeris immodis 13 propriae 16 qui personas
 se (corr. al. man. sed) personas non 19 senesco senio cupio senio lectum es facesso
 non est frequentativa in toso (corr. al. man. toto) aliam 21 quievi] quivi 22 aut
 in it (corr. al. man. .i.) ut odi 24 aliae 25 habet participio 26 tertiaie coniugationis
 om. 28 et om. 29 similis es graecissat graecae adfectatur 30 velut
 corr. al. man. velut tenet 31 similis patris sunt quasi ad perfectam

19 senesco — 21 facit ad differentiam formae inchoativae et formae perfectae, de qua infra v. 25 dictum est, pertinent: cf. Pompei. p. 283 ed. Lind. facesso autem frequentativum non esse expositum est infra p. 61, 32 23 ut odit Pulschius: contingit vulgo in exemplo impersonalium in it ponitur

a primis significationibus his descendunt, ab eo quod est sorbeo et sugo.
 — Vt pytisso vacillo: vacillo quasi vago. alii reprehendunt Donatum, 382, 4
 ut ab eo quod est potio mutata littera pytisso pro potisso dixerit, et ab eo
 quod est vagor vacillo pro vagillo. — Et aneo, quod est tremo, unde et
 5 anates dicimus, quod in aqua sint, hoc est in frigore. siquis tremit, aneo dicat,
 hoc est tremo. — Conpesco conpesceui: [conpesco] inchoativa ista verba 7
 non esse adprobat tempus, quia diximus supra praeteritum non admittere
 inchoativa. conpesco habet praeteritum: | quia facit conpesceui, ideo inchoa-
 tivum non est. — Sunt quae originem sui non habent, ut con- 9
 10 suesco quiesco: consuesco facit consuevi, quiesco facit quievi, facit et
 passivum, consuescor ab alio. ideo ergo inchoativa non sunt, quia || et
 praeteritum habent et passivum faciunt. — [Conpesco conpesceui, tempus prae- 7
 teritum perfectum conpesceui facit; idcirco non videtur inchoativa forma].

Prima coniugatio in praeterito imperfecto in bam exit, ut amo ama-
 15 bam, sicut audio audibam * ex praeterito perfecto et audii et audivi et
 audisse et audivisse. secunda doceo docui in solutum ui exit; tertia con-
 iugatio i correpta exit, quarta producta, | ut audii. — Tres litterae quae
 faciunt coniugationem, a e i: a quae producta est, in secunda, e et i, quae
 correptae sunt in tertia, quarta i, quae semper producta est.

20 Verba neutralia: furio insanio pendeo fugio cedo madeo proficio deficio
 venio succedo vivo gusto consuesco maneo [venio] caleo haereo propero
 valeo curro sto sedeo cubo succumbo accumbo pareo dormio prodeco glisco
 revento esurio lucubro supplico immineo tremo fallo horreo vapulo scato nubo

Cod. Bern. VIII 5—6*.* 1 ab eo] habeo 2 baccillo buccillo quasi 3 pytisso
 pro pytisso 4 uacillor non uagillo et ananio eo quod 5 tremitanio dicat hoc es
 8 inchoativum non est consuesco quies consuesco facit consuevi quiesco facit quievi
 facit et passivum consuescor ab alio adeo ergo inchoativa non sunt quia et praeteritum
 habent et passivum faciunt sunt quae originem sui non habent ut consuesco facit con-
 suevi quiesco facit conquevi consuescor ab alio conpesco conpesceui 13 conpesceui
 idcirco 15 sit (*corr. al. man.* sicut) audio 16 audisset et 17 tres] teres
 18 faciant *corr. al. man.* -unt 20 fugio] figio 21 haereo] ereo 22 cubo] cuo
 dormeo 23 lugubro suplico horreo] erreco

4 aneo] cf. Pompei. p. 283 ed. Lind. 14 de quattuor coniugationibus verborum
 uberius hoc loco dictum fuit. sed ea in codice ita mutilata et corrupta sunt, ut quid a
 grammatico scriptum fuerit iam non adpareat 18 fortasse a quae producta est in
 prima, e quae producta est in secunda, e et i quae correptae sunt in tertia, i quae
 semper producta est in quarta 20 indices verborum in codice ita scripti sunt, ut con-
 pluribus versuum commatibus vel columnis in una quaque pagina distinctis singula verba
 versum impleant. et in primis quidem paginis duabus (VIII 6* et 7) quaterna versuum
 commata scripta sunt, in duabus, quae sequantur (VIII 7* et 8) bina. ultima autem
 quaternionis pagina scriptura vacat. similis scribendi ratio in archetypo fuisse videtur.
 hinc natus est error librarii, quod et in neutralibus verbis quaedam, quae ad deponentia
 vel communia pertinent, et in deponentibus non nulla, quae in communibus collocanda
 erant, scripsit et complura, quae vel scripta iam erant vel postea scribenda erant, per-
 verso ordine posuit. sed quoniam genuinus verborum ordo restitui nequit, praesertim cum
 non satis constet, quae verba deponenti formae, quae communi tribuerit grammaticus, per-
 turbatam codicis scripturam reliquit. ea autem quae alieno loco collocata vel prave re-
 petita sunt uncis adpositis notavi 21 venio] fortasse veneo haereo Putschius
 23 erro vapulo scateo Putschius

p. 1912. 13 P.

ardeo excreo [minor opinor pluo proficiscor perpetior tueor intueor patior]
caleo algeo pateo serpo repo olfacio erro vigilo resto [testor testificor
dominor nascor aspernor conor misereor paciscor] | cogito surgo milito
sudeo hiemo trepido eo pereor recedo procedo oleo sapio spiro saevio taceo
sileo degenero mando surgo descendo [recordor irascor medior quidam] vaco 5
[interpretor] dubito fluctuo prosilio nuto candeo libro parco. verba depo-
nentia: medeor luctor profiteor fateor vereor loquor obliviscor praedor utor
contionor negotior rimor scrutor imitor interpretor patior adipiscor precor
adsequor consequor persequor prosequor adgredior progredior vescor molior
demolior arbitror venor operor sciscitor peregrinor praestolor comitor 10
nanciscor expergiscor iaculor proelior experior queror machinor nitor medeor
tibi, medicor tibi, [patior] mereor merui, for adfatur, opperior te, opitulor
tibi, reminiscor speculor [iaculor] miror tueor tutor dignor | [medeor qui-
dam commune || dicunt esse, medeor te et medeor a te] suspicor, suffragor
tibi, tutor polliceor dignor indignor sortior revertor comissor furor mentior 15
aemulor iocor orior ordior odoror exequor detestor rixor ulciscor minor
vagor grassor explicor depeculor hortor contemplor [molior] palor cunctor
blandior epulor argumentor speculor amplector meretricor stomachor in-
fitior reor praevaricor periclitor auxilior insidior veneror praecantor causor
amplexor | [operor sciscitor peregrinor praestolor comitor] gratulor com- 20
mentor bacchor lamentor auctionor hariolor [commentor] consolor bellor
minitor adulor adsentor fabulor [speculor]. verba communia: criminor
tueor potior hortor osculor contemplor calumnior ludificor [speculor iaculor
miror tueor tutor dignor] consolor populor [criminor] scrutor moror fene-
ror, amplector amplexor adgredior obliviscor adsequor utor fruor execror 25
testor vereor metior. | nunc hoc monemus, quod exceptis supra scriptis
deponentibus et communibus verbis quaecumque iam verba indicativo modo
temporis praesentis ex prima persona r littera terminantur et ex sua spe-
cie non possunt facere verba activa, haec indiscreta qualitate accipiuntur,
hoc est quod seu communis seu deponentis verbi potestate fungantur. 30

382, 25 Tertia coniugatio varios habet modos, aliquando tantum in am, ali-

Cod. Bern. VIII 6*—X 1. 1 excreo] expeo 2 resto] peggio 4 hiemo] iemo
eo repereo 5 discendo vaco] uoco 6 inpretor candeo corr. candeo
8 contionor] continuator inteptraor patior idipiscor praecor 11 naciscor praelior
etperior 13 dignor commune dicunt esse midior te et medior a te suspicior 15
polliceor comisor 16 aemulor] remolor ordior] odior detestor] detexor
18 aepulor stomachor 21 bellor] ballor 22 fabolor 23 hosculor 26 scribtis
28 persona es littera terminatur 30 fugantur 31 modus

1 pluo] fortasse proelior, quod infra in deponentibus scriptum est 2 resto
Putschius. fortasse pessum eo 4 hiemo] gemo Putschius fortasse eo redeo pereor
6 candeo] cado Putschius 13 speculor — dignor, quae praeter unum miror in
aliis etiam locis scripta sunt, ab hoc loco aliena esse videntur. contra huc revocanda sunt
quae supra v. 5 scripta erant recordor irascor medeor 17 explicor] fortasse exspatior
hortor et contemplor, sicut alia complura, ex communibus verbis huc inlata esse vi-
dentur 19 praecantor] fortasse percontor

quando in bo, aliquando in am et in bo. et in am, ut lego legam; in bo tunc est, si prima persona i suum teneat, ut munio munibo, eo ibo. sed dicis, eo i non habet. iuxta orthographiam habet: nam et scribitur ut sit diphthongus, sicut eitur, et ut diphthongum semper teneat. in am et in bo, ut audio audiam audibo. — Quartam coniugationem putant, quod futurum tempus et in am et in ar, et in bo et in bor * rite exire posse: ut Terentius 'matris servibo commodis', ut Vergilius

audiam, et haec manis veniet mihi fama sub imos.

- 10 — Et si qua sunt similia: ut eo is it, et habet ante o e; tertiae est || coniugationis productae, ibo, non eam, ne sit coniunctivo temporis praesentis similis, cum eam. nutrio et nutriam et nutribo, quia i habeat ante o. — Tertia correpta a tertia producta hac ratione discernitur, quod tertia correpta in passivo pro i e habet correptam, ut lego legis legor legeris; tertia vero producta eandem i et in passivo servat, ut nutrio nutris nutrior nutritis. — Eo verbum neutrale indicativo modo dictum personae primae coniugationis quartae productae, eo is it imus itis eunt; praeterito imperfecto ibam ibas ibat, et pluraliter ibamus ibatis ibant; praeterito perfecto ii et ivi, isti, iit vel ivit, et pluraliter iimus vel ivimus, istis, ierunt vel iverunt, iere vel ivere; praeterito plusquamperfecto ieram vel iveram, ieras, ierat, et pluraliter ieramus vel iveramus, ieratis, ierant; futuro ibo ibis ibit ibimus ibitis ibunt: imperativo modo ad secundam et tertiam personam i eat, et pluraliter eamus ite eant; futuro ito itote eunto: optativo utinam eam, imperfecto utinam irem, perfecto utinam ierim vel iverim, futuro utinam eam: coniunctivo cum eam eas eat, perfecto cum ierim, plusquamperfecto cum issem * futuro itum ire: impersonali itur, imperfecto *ibatur*, perfecto itum est, plusquamperfecto, itum erat, futuro ietur. usque adeo futurum duplicem habet quarta coniugatio, ut Terentius diceret | 'non eam? ne nunc quidem', et Vergilius 'ibo animis contra'. ita et
- 30 a nutrio debemus dicere et nutriam et nutribo.

Deponentia per catantifrasin. et deponens potest facere commune, ut convivor; et commune deponens facere non potest, ut obsonor. — Deponens dicitur, quod deponat participium futuri temporis in dus, ut nascens natus naturus [non nasciturus], et nascendus non facit [quia ab eo quod

35 est natus. addes participio perfecti temporis a passivo rus, et fecisti futu-

Cod. Bern. X 1—2. 3 orthographiam 4 sit dyptonga ut diptongam*
 5 audio] audiam 11 ne sit coniunctivo similis cum eam temporis praesentis
 nutrio 12 quae i habeant 13 a] a *corr. al. man. et* 21 e .i. eram vel
 ieramus ieratis 22 i] .i. i 26 itum ire ibatur perfecto *om.* 29 quidem] quaedam
 contri *corr. al. man. contra a om.* 31 catantifrasin *corr. al. man. catafrasin*
 32 commuor *corr. al. man. conuor* 33 in *al. man. add.* 35 perfecti] futuri

7 possit Putschius, sed post Donati verba plura excidisse videntur Terentius]
Hec. III 5, 45 8 Vergilius] Aen. III 387 28 Terentius] Eun. I 1, 1 29
 Vergilius] *Aen. XI 438*

p. 1914—16 P.

rum ab activo]. moribundus: ab eo quod est moriens tolle s, adde dus, non facit tempus futurum a passivo, sicut amans amandus, sicut alia
 383, 2 similia; sed est participiale. — Activa sunt quae o littera terminan-
 tur || et accepta r littera faciunt ex se passiva, ut lego legor:
 activum verbum est, quod o habet et addito r passivum | facit. nam non 5
 potest esse activum, quod non faciat passivum, neque passivum, quod non
 faciat activum. neutrum est, si non faciat passivum. commune, quod casi-
 bus discernitur, quod et ab activo et a passivo in or venit. sed activam
 significationem accusativus regit, passivam ablativus, ut criminor te et cri-
 4 minor a te. — Neutra [sunt quae in r littera terminantur, et ea 10
 amissa redeunt in activa, ut legor lego. neutra] activum habent
 tantum. sed quia illud alter non patitur, activum non est, ut nato. —
 6 Sunt etiam neutra, quae i littera terminantur, ut odi novi
 memini: odi temporis praeteriti perfecti est [ut odi novi memini], sicut
 legi. nam quod dicis 'odio te habeo', nomen est, non verbum. nam 15
 Terentius

miris modis odisse aiunt adolescentem Sostrata.

7 — Sunt | item quae in um syllabam desinant, ut sum prosum:
 sum praeteritum imperfectum facit eram; in composito facit adsum. secun-
 dae coniugationis productae est: sic dicimus es, quo modo mones, ut sit 20
 8 circumflexus accentus. — Item quae t littera exeunt, ut pudet taed-
 et paenitet: taedeo in Casina Plauti legimus. secundum hoc verbum
 principale positum est 'pertaeduit me illius rei', et 'pertaesum est illius'
 9 iam pro arbitrio scribentis usurpatum est. — Sed haec et similia de-
 fectiva existimanda sunt: notandum sane omnia impersonalia defectiva 25
 esse. — * sed illud melius est, quod carent participio futuri temporis a
 11 passivo. — Communia sunt quae r littera terminantur et in duas
 formas cadunt: vador illum agentis, vador ab illo patientis; similiter cri-
 minor. neutrum, quia nec activum est | nec passivum. deponens, quod
 13 r litteram numquam deponat, per catantifrasin. — Sunt verba extra 30
 hanc regulam, quae inaequalia dicuntur: inaequalia dicuntur verba
 quae in praesenti tempore quasi activa sunt et in praeterito quasi passiva,
 ut soleo solitus sum, gaudeo gavisus sum, fio factus sum, fido fisus sum,
 et siqua sunt similia. nam soleo solui debuit fa|cere, gaudeo gaudui. fero
 non facit infertor sed inlator. vescor dubium utrum vescitus dicatur, aut 35
 16 forte ideo vescor, quia non facit vescui [audeo ausus sum]. — Sunt quae

Cod. Bern. X 2*—4. 3 terminatur 5 et dato 7 passivum] actium 11 habet
 12 illud 13 quae] qui 20 producta 21 adcentus tedet penitet tedeo 23 per-
 terdnit pertesum 26 illum 34 debuit] debui debui 35 dubiae 36 non om.

16 Terentius] Hec. I 2, 104 22 taedeo in Casina Plauti nunc non legitur; sed
 impersonale taedet est Cas. I 54 abeo, taedet tui sermonis 26 sed illud — a passivo,
 quae ex definitione deponentis verbi relictæ sunt post 30 per catantifrasin videntur
 collocanda esse 35 dubium Putschius 36 audeo ausus sum post 33 gavisus sum
 collocanda esse videntur

declinari rite non possunt, ut cedo ave faxo sis amabo inquit
inquam quaeso aio: inquam inquit non facit, quaeso quaesis non facit,
aio aïs non facit. ergo ista omnia inaequalia et neutrodefectiva sunt. —
Sunt etiam monosyllaba, [quae ideo etiam [quia omnis prima per- 383, 17
sona verbi correpta est, ut canto, to brevis est: dico, co brevis est, et
cetera] producta sunt, ut sto do flo: do das, flo flas flat. quando ista
monosyllaba, producta sunt, composita brevia sunt, ut reddo. — Sunt ver- 18
ba incertae significationis, ut tondeo lavo fabrico punio, mu-
nero populo partio adsentio adulo *lucto* auguro: utrum activi an
passivi tondeo tondeor si vis dicere dicit. lavo: Terentius 'it lavit redit',
Sallustius 'Cossutius in proxima villa fonte lavabatur'. *lucto*:
Terentius 'anulum dum luctat detraxisse', Vergilius 'genibusque
adversae obluor harenae'. partio: Sallustius 'provincias inter
se partiverant', Vergilius 'et socios partitur in omnes'. auguro:
15 Vergilius 'et siquid veri mens augurat, [opto]', Statius 'auguror
hinc Thebis belli m'. populo, vexo: Vergilius 'populatque in-
gentem farris acervum' et 'quisque suum populatur iter'. adulo
illum, adulo illi, obsequor. — Et his verbis pene accidunt: quia et 20
ab activa veniunt et a passiva, ut adulo adulans adulatus adulaturus et
adulandus. — Id est rite declinari omnino non possunt. nam ab eo quod 16
est cedo, dic mihi illam rem, secundam et tertiam personam non facit,
cedis cedit; in plurali facit cette, ut Plautus in * 'cette patri meo',
id est date vel dicite patri meo. ave similiter non declinatur, nisi tantum
in secunda persona. faxo faxis: Terentius 'faxis promissa appareant',
25 amabo a prima persona non declinatur, quia velut blandientis est signi-
ficatio. inquit non declinatur in prima persona, quia inquit coepit loqui, ut
'inquit eo || dicente d. d. a'. |

Cod. Bern. X 4—5. 1 ut cedo (corr. al. man. edo) habeo 2 inquit] inqueo
6 quando] quantum 8 lavo] labeo punio] punico 9 partio] patrio lucto
om. 12 anulum corr. al. man. anulum uergilium 14 uergilii 15 siquit
16 populo vexo illum adulo adulor obsequor adulo adulas adulatus adulaturus et adu-
landus et his verbis pene accidunt quia et ab activa veniunt et a passiva ut populatur
ingenti farris acervum et quisque suum populatur iter id est 20 ab eo] habeo
21 illum 23 have 24 in secunda] in prima faxis. rimissa *deleta una littera*,
corr. al. man. promissa 26 non post inquit om. cepit

6 quantumvis ista Putschius 10 ut est tondeo et tondeor: quod vis dicis, et
tondeo mihi caput et tondeor mihi caput Pompeius p. 308 ed. Lind. it lavit] Ter.
Eun. III 5, 45 11 Sallustii verba tertio historiarum libro tribuit Kritzius Sallust.
fragm. p. 246 Cossinius Kritzius forte Dietschius 12 anulum] Ter. Hec. V 3, 31
genibusque] Verg. Aen. III 38 13 provincias] Sall. Jug. 43: cf. Serv. in Verg.
Aen. I 194 Prob. cathol. p. 36, 25 14 et socios] Verg. Aen. I 194 15 et siquit]
Verg. Aen. VII 273 Statius] Theb. III 592 16 populo sqq.] in emendanda per-
turbata codicis scriptura secutus sum Pompeium p. 308 et 310 ed. Lind. populaturque]
Verg. georg. I 185 17 quisque] Verg. Aen. XII 525 22 lacunam qua nomen
fabulae Plautinae excidit indicavi. eadem Plauto tribuit Pompeius p. 325 ed. Lind.;
erravit Alcuinus p. 2118 cette pro date Terentius 'cette patri meo'. cette dexteras
nunciam Plauto restituit Camerarius Merc. V 4, 4 (v. 965) 24 Terentius] Eun. II
3, 20 27 inquit eo] Verg. Aen. X 101

383, 21 Sunt item verba quae componere possumus, ut pono traho, repono; sunt quae non possumus, ut aio quaeso. numeri verbis accidunt duo, singularis et pluralis, singularis, ut lego, pluralis, ut legimus; item secundum quosdam dualis, ut legere: propter metrum legere prudentius dicimus, quod significat legerunt, 5 ut Vergilius 'legere rudentis'. ideo dualis dicitur numerus, quia duas personas a plurali numero tertia persona sibi defendit.

384, 10 Tempora verbis accidunt tria, praesens praeteritum et futurum, praesens, ut lego, praeteritum, ut legi, futurum, ut legam: omnis prima coniugatio ad imperativum modum vi addit 10 iunctum et facit praeteritum tempus perfectum, ut canta cantavi, salta saltavi, vacua vacuavi, exceptis scriptis, ut puta tona tonui, sed ita | tamen, ut sciamus et tonui facere et tonavi. sic tibi licet recedere ab ipsa regula, ut non perdas ipsam regulam: licet tibi et aliud dicere, doma et domui et domavi facit. nam in quinta Verrinarum Tullius perdomavit, e con- 15 trario Vergilius domui ait. sed haec discretio est: si facit nomen verbiale domitor, ut per i exeat, praeteritum perfectum in ui separatum mittit; si a suum tenuerit nomen verbiale, ut laudator cantator, in vi iunctum mittit, ut laudavi cantavi. — Tempora in verbis omnia quinque sunt. sane videntum est ne tempora confundantur praesentis temporis et futuri. quare legis 20 praesens est, [si] leges futurum, ut illud exeat per i correptam, illud per 12 e productam. — Sed praeterito tempore differentiae sunt tres, imperfecta perfecta plusquamperfecta; | imperfecta, ut legēbam, perfecta, ut legi, plusquamperfecta, ut legeram. ergo in modis verborum quinque tempora numeramus, praesens, 25 praeteritum imperfectum, praeteritum perfectum, praeteritum plusquamperfectum, futurum: inter perfectum et plusquamperfectum hoc interest: 'ante decem annos' qui dicit 'ambulaueram', soloecismum facit: debet enim dicere 'ante decem annos ambulavi', item 'ante quindecim ambulaveram', non ambulavi. quidquid enim in praeterito auditum 30 fuerit, tempori plusquamperfecto debetur. *inter plusquamperfectum et imperfectum* hoc interest: plusquamperfectum est quod ante iam factum est,

Cod. Bern. X 5*—6.* 1 pono] pono 3 singulares et plurales 6 legere rudentis superscripta i littera ante rudentis 8 praeteritus et futurus 9 praeteritus futurus 14 aliut 15 in quintam ae contrario uergili 16 discretio corr. al. man. discretio 18 suam] sua cantator 21 illut illut 22 productum 23 perfecta al. man. add. 24 perfectam ut legi 25 temporis 27 inter al. man. add. 28 sollecismum 29 item] iterum 30 non ambulavit 31 deuetur hoc interest (corr. al. man. completum) non est interfectum (corr. al. man. inter perfectum) et plusquamperfectum hoc

6 legere rudentis] Lucan, Pharsal. III 44. Vergilius autem eadem verbi forma bis usus est, georg. III 125 quem legere ducem et georg. III 282 malae legere novercae. ex quibus exemplis alterum post nomen Vergili excidisse videtur 16 domui] Verg. georg. II 456 Centauros leto domuit

imperfectum est quod totum completum non est. — Inter perfectum et plusquamperfectum hoc interest: quod est factum nunc, perfectum est; quod ante | factum, plusquamperfectum.

Prima persona *in* neutralibus et in activis respuit casum, quia per se
 5 inplet effectum, nam deponentia et passiva interdum admittunt nominati-
 vum casum, quando opus est ut personam suam ad se meritum. — Etiam 384, 22
 verba impersonalia, quae in tur exeunt, casui serviunt ablativo,
 ut ge||ritur a me, a te, ab illo: impersonalia pronominum sibi vindi-
 cant casus ablativos. sed in omnibus personis ipse casus est, numquam
 10 variat. — Quae in it exeunt casui serviunt dativo, ut contingit 23
 mihi tibi illi: in it impersonalia quae exeunt, pronominis semper casum
 sibi vindicant dativum. — Quae vero in et exeunt, ea modo dativo, 24
 modo accusativo: impersonalia quae in et exeunt a pronominibus alia
 accipiunt dativum, alia accusativum casum. sed tamen notandum | libet
 15 tantum dativo [et accusativo] iungi. nam pudet piget taedet paenitet semper
 accusativo dicimus. — Accuso te et invoco te: et in simplici et in com- 28
 posito ipsum casum tenet. — Soleo caret participio praesenti; solens non
 facit. Oriri infinitus est. ita et veteres dicebant moriri; euphonia mori
 emendavit. Sallio sallire facit, et psallo psallere facit et salio saluere, ut
 20 mollibus in pratīs unctos saluere per utres.
 Studeo quamvis neutrale sit et activi regulam sequatur, futuri tempo-
 ris participio caret. nam nemo dicit studiturus, sicut iturus. [omnes 32
 latinas recipient] *Ab* eo quod est ovat primam personam non habet:
 nam nemo dicit ovo, ne intellegamus dativum singularem *ab* eo quod est
 25 ovum.

Nam triumpho | per p et h scribitur. k et o littera non 385, 2
 praeponitur. item sine u praeferri o littera non potest: nullum
 verbum primae personae ante o f recipit. sed triumpho non in f et o fini-
 tur, sed per aspirationem, ut pho. — Sunt verba defectiva alia per 4
 30 modos, ut cedo: cedo quando significat dic, imperativum tantum modum
 habet. ideo per modos defectivum est, facit autem pluralem cete. —
 Alia per formas, ut facesso: facesso quasi frequentativum, cum non
 habeat principale, unde oriatur, et non descendit ab eo quod est facio.
 nam facessere est abscedere, et est prima coniunctio, ut Terentius 'haec

Cod. Bern. X 6—8.* 3 in ante neutralibus om. 5 passivum 7 ablati-
 vum 8 pronomium 9 ablativo 16 accusativo te et in uoco (*corr. al. man.*
 in vocativo) te 18 oriri euphonia aemori aemendavit 19 salio] saluo *deleta u*
littera 21 accusativi sequantur futurum 23 ab om. ovat] abari 24 ovo ne]
 obone singulam (*corr. al. man.* singularem) eo quod 28 recipit] sequitur triumpho
 29 verbo *corr. al. man.* verba 30 cedo dic quando significat dic 33 principalem

6 fortasse ut personam suam adsumant 14 libet] *cf. Pompei. p. 319 ed. Lind.*
 18 sallire] sallere *Putschius* 20 mollibus] *Verg. georg. II 384* 34 Terentius]
Phorm. III 3, 30

p. 1918—20 P.

hinc facessat². ex eorum omnium similitudine aliorum defectivorum regulam requires. — Notandum, cum imperativus modus o littera finitus sit, | facit
385, 5 tamen pluralem ceterae. — Vt adsum: adsum in composito caret coniugatione; in simplici secunda intellegitur, quia sum es est facit. — Liqueat mihi, id est manifestum est mihi, defectivum: facit equidem liquebat mihi, 5
7 tempore tamen perfecto caret, non enim facit liquet. — Soleo faxo inpleo: soleo, perdit enim tempus. in praeterito enim tempore erit passivum, soleo solitus sum, cum in praesenti formam habeat activi. — Verba quoque impersonalia cum per omnes modos declinari possint, inveniuntur quaedam defectiva, ut liquet miseret: miserebat 10
potest facere, quo modo liquet liquebat. nam miseruit non facit, quo modo nec liquet. verba impersonalia corrupta per omnes modos declinantur. nam alii, qui adserunt usque ad imperativum declinari, | auctoritate vincuntur.

DE ADVERBIO

11 Adverbium est pars orationis, quae adiecta verbo significationem (adicitur verbo semper adverbium, unde et adverbium dictum) eius aut complet aut minuit (ut est bene lego, male describo), ut etiam faciam vel non faciam. adverbia aut a se nascuntur: significationem tunc complet, [ut] cum dicimus 'pessime recito' 'optime peroro'. * integrum est. si dico 'iam faciam', firmavi quod disposui; si 20
dico 'non faciam', infirmavi, quod non dixi. a se originem ducunt, non enim habent originem, unde nascantur. — A vocabulo, ut ostium ostiatim; a pronomine, ut meatim tuatim: ostiatim per singula
15 ostia, meatim meo more, tuatim tuo more. — Pedetemptim: hic pes, temptim teneo: ergo quasi dicas pedem teneo. — Adverbia ab appellativis
25 vel propriis nominibus quae veniunt semper in e productam exeunt, ista tamen quae a recta significatione descendunt. nam bene et male brevia sunt, et illa etiam quae originem non habent, ut rite saepe. — A verbo, ut cursim strictim: adverbia quae ab aliis veniunt ex his tribus par-
16 tibus fiunt tantum, ex nomine pronomine verbo. — Participio, ut indulgens indulgenter. a nomine venientia aut in a exeunt * in correpta ut rite: hic erravit Donatus. nam nulla partici-
pia adverbia ex se faciunt. nam in tantum indulgens nomen est, ut recipiat comparisonem, indulgens indulgentior indulgentissimus, unde fit ut non creda-

Cod. Bern. X 8—XI 1*. 1 similitudinē defectivorum 2 requires] sequerit
3 ut (a sum add. al. man.) adsum adunt in composito 5 defectio 11 potes
12 nec licuit correpta 13 alia qui adseruntur auctoritate vincuntur adverbium est adverbium est pars 15 quae om. verba significatione 16 semper]
sem 17 describo 19 discimus (corr. dicimus) primae recito optimae peroro
21 dicunt corr. al. man. ducunt 22 enim] tamen 25 ergo pedem teneo si dicas
26 producta 28 saepe] semper 33 ex se faciunt] exeunt 34 creator

20 integrum est ad definitionem adverbii pertinere videtur, quoniam verbum etiam non addito adverbio integrum est. itaque lacunam indicavi

tur a participio esse, sed a nomine hic indulgens. accepta igitur comparatione participia fiunt nomina. omnia adverbia a terminata longa sunt, | ut una contra, ut 'illum aspice *contra*'. — Aut in i, ut vesperi; 385, 18 aut in o productam, ut falso; aut in o correptam, ut modo; 5 aut in u, ut noctu; aut in m, ut scriptim; aut in r, ut breviter; aut in s, ut funditus (exeunt et in am, ut perperam). adverbia quae in e exeunt produci debent praeter illa quae non comparantur ('rite secundarent visus', et ritius non facit), ut rite, aut comparationis regulam non servant, ut bene male: faciunt 10 enim bene (benius non facit) melius optime (malus non facit) male peius pessime: aut ea quae a nomine verbove: quaecumque nomina appellativa adverbia ex se faciunt et dativo casu o littera finiuntur, appellativa sane, o in e convertunt, ut huic docto docte, ita et doctissimo doctissime. sunt alia quae contra regulam veniunt, sed rara et auctori- 15 tate usurpata, ut durus duriter, | inhumanus inhumaniter. item sunt alia quae o in er litteras convertunt, ut violento violenter. inter nocte et noctu hoc interest: si 'tota nocte' iunctum dico, nomen facio; si solum noctu, adverbium. nomina communis et omnis generis semper in r exeunt, ut brevis breviter, misericors misericorditer. et magne, quia magnus 20 maior maximus facit. etiam ipsa adverbia aliquotiens faciunt, ut paene paenitus. bene et male comparari ex se non possunt; ideo in e correptum exeunt. rite originem sui non habet et in comparatione deficit, quia ritius nemo dicit. saepe quamvis comparationem servet (nam dicimus saepe saepius saepissime), tamen, quia originem ex nomine non habet, ideo brevis 25 est. notandum sane horum adverbiorum regulam talem esse, ut ea quae | a diversis generibus vel a nomine veniunt, ut auctoritas elocutionis exercuit, ita et adverbia faciant. regula adverbii quando debet in e ire, quando in o et er. masculina omnia nomina, quae fuerint propria et ex se faciunt feminina, in e productam mittunt adverbia, ut Tullius Tulliane, 30 Sallustius Sallustiane, Vergilius Vergiliane. quae vero appellativa fuerint et ex se masculinum et neutrum faciunt, et ipsa in e exeunt productam, ut doctus docta doctum, facit docte. sed ista comparantur quae appellativa sunt adverbia, propria comparari non possunt, sicut et nomina ipsa. illa vero quae a communi genere veniunt vel ab omni semper in er cor-

Cod. Bern. XI 1—3.* 1 esse] este hic indulgens] hic legens 3 ut illum aspice ut falso aut incorreptam aut in .i. ut vesperi aut in o producta aut in u ut noctu 6 et in am] etiam 7 illa] illae 8 secunda .re. visus et tritius 10 enim ut bene 11 verbove] verbo .ae. 12 fiuntur 13 huic] hic 14 alia quae contra 16 quae in o in r litteram convertuntur 17 totam 22 artius corr. al. man. ritius 25 talem] tamen 27 faciant] facienda devent 28 in o ter 29 tulline 31 et .i. ipsa in e exeunt productum

3 illum] *Verg. Aen. XI 374* 8 rite] *Verg. georg. III 35* 14 sunt alia — inhumaniter repetita sunt infra 23, 2 19 magne] *cf. infra 64, 28*

p. 1921. 22 P.

reptum exeunt, ut nobilis nobiliter, felix feliciter, et comparantur, quia appellativa sunt. o quae producuntur a masculinis veniunt | et melius iuxta regulam in e caderent, ut false, sicut docte. sed auctoritas in o mutavit, ut 'falso queritur de natura sua genus humanum'. et ipsa ista producenda sunt. *modo*: ideo hoc adverbium correptum est, quoniam non descendit ab eo nomine, unde descendit et falso, ut 'tu modo posce deos veniam'. nam continuo inde producitur, quod a nomine venit, ut huic continuo, continue facit adverbium, quod, ut diximus, e in o auctoritas convertit. cito quaerendum est cur breve sit. quoniam significationem non servat, dum flectitur in adverbium. nam falsus potest et falso facere et false, continuus potest et continuo facere et continue; citus autem non facit cite, sed cito, unde o correptam habet, ut

et cito | rapturus de nobilitate comesa.

est alia regula, unde brevis sit cito, quia comparationem recipit [et duplicat adverbium], quod continuo et falso facere non possunt. potest facere comparativum. nam ista adverbia ideo in o exeunt, quia anomala sunt in comparatione, illa vero ideo in e, quia comparationes legitimas servant.

Adverbia ipsa, quae extra exempla lectionis huius reperiuntur, sensu colligenda sunt, ut deprehendantur cuius sint significationis. sic dicendum est 'intus sum', 'foris sum', 'foras vado', 'intro vado', 'ibi sum', 'illuc vado'. 'de intus' et 'de foris venio' non possumus dicere, quia praepositio adverbiiis numquam iungitur. sane sciendum quod non dicitur 'de domo venio', ut Terentius 'domo me eripuit'; | vel tunc dicimus 'de domo venio', quando pronomen additur, ut 'de domo mea venio' vel 'de domo tua'. — Omnia adverbia, quae ab appellationibus descendunt et e littera terminantur, producto accentu pronuntianda sunt, ut prime docte et cetera. sane ista tria corripienda, bene male magne; anomala reperiuntur. falso et magno et nomina et adverbia sunt. sed quando significationem nominum perdunt, in adverbia transeunt. — Roma si non sit nomen, sed vice loci sit, adverbium est, ut Roma venio: adverbium, quia locum significat, unde veneris. nomina civitatum quando significant, locum non demonstrant. | nam si locum demonstrant, adverbia faciunt, ut

Cod. Bern. XI 3—5. 4 quaeritur 5 modo om. 6 descendunt ab eo
10 in adverbio 12 cite om. 15 alia] ... a corr. recenti manu una quia] qui
16 possunt om. 19 extra exempla reperiuntur 20 deprehendantur
21 foras] foris 24 eri | vel 26 appellationibus 27 primae 28 mala magnae
reperiuntur 29 fulso 31 uenio a quia locum significat adverbium quidem
monstratunde veneris 32 significat locum non demonstrat 33 faciunt in cre
ataciussit

4 falso] Sall. Jug. 1 6 tu modo] Verg. Aen. III 50 14 et cito] Iuven.
sat. I, 34 24 Terentius] Adelph. II 1, 44 28 magne] magne Putschius. magne
etiam supra 63, 19 in codice est

'Cretae iussit considerare Apollo.' ut Cicero 'ad Messanam' pro Messanam, Vergilius 'Tyria Carthagine qui nunc Expectat' pro Carthagini. antiqui autem alia consuetudine utebantur: et civitatibus praepositiones iungebant et provinciis detrahebant versa vice, ut Vergilius
5 'Italiam fato profugus' pro ad Italiam, quod rectius nos civitatibus demimus, provinciis applicamus.

Facile et difficile, quae ut adverbia ponuntur, nomina 385, 25 potius esse ducenda sunt: multi dubitant facile et difficile utrum nomina sint, an adverbia. sed magis nomina intellegimus, ut sint communis generis et neutri, ut hic et haec facilis et hoc facile, quia possunt adverbia facere, ut faciliter | et difficulter. — Pro adverbii posita, 26 ut est torvum clamat, horrendum resonat: sunt etiam nomina quae a poetis pro adverbii licentissime ponuntur, ut 'torvum clamat' pro torve, horrendum pro horrende. sunt quaedam nomina quae, dum
15 vocabulorum obtinent locum, faciunt etiam adverbia, quae licenter poetae commutant et nominibus pro adverbii utuntur, ut Romae ruri. — Ergo 27 adverbia, quae in e productam exeunt, ab eo nomine veniunt, quod dativo casu o littera terminatur, ut huic docto docte: ista quae originem habent et comparisonem rectam in e exeunt productam. mane autem ideo correpta est, quia in comparatione deficit: nec
20 manius dicimus, nec originem habet. | — Quae in ter exeunt, ab eo 386, 1 nomine veniunt, quod dativo casu i littera terminatur, ut (huic facili faciliter) agili agiliter. contra quam regulam multa saepius usurpavit auctoritas. nam quaedam et in dativo casu manent,
25 || et adverbia faciunt (pro false et sodule), ut falso sedulo. quaedam multa contra faciunt, ut huic duro non dure, sed duriter (dure debuerat facere).

Adverbio accidunt tria, significatio comparatio figura. 7 significatio adverbiorum in hoc cernitur, quia sunt adverbia
30 loci, ut hic; temporis, ut hodie (vel mane, ut 'mane ruunt') nuper; numeri, ut semel bis; negandi: falso adverbium est et perdit casum, dum facit adverbium. hoc autem breviter intellegendum est: omnes partes orationis, cum desierint esse quod sunt, adverbium | faciunt, ut qui, si habeat casum, pronomen est, si non, adverbium, ut

Cod. Bern. XI 5—6*. 1 apollo corr. appollo ad mensa an pro mensa ne
vergilius tria 2 pro carthagi 3 ciustatibus praepositionis 6 aplicamus
10 possunt] potest 12 nomine 15 optinent 21 habent 22 terminata ut hic
facili 24 in dativo] in dicatio 28 aduerbia accidunt 30 ruunt] runt 33 de-
siderint corr. al. man. desierint

1 Cretae] Verg. Aen. III 162 ut Cicero] Tullius in Verrinis 'ea die Verres ad
Messanam venit' pro 'Messanam venit' Servius in Verg. Aen. I 2: cf. Cic. in Verr
act. sec. V 62, 160 eoque ipso die casu Messanam Verres venit. exemplum alieno loco
collocatum transponendum est post 4 iungebant 2 Tyria] Verg. Aen. III 224
5 Italiam] Verg. Aen. I 2 13 torvum] Verg. Aen. VII 399 30 mane ruunt]
Verg. georg. III 185

p. 1923. 24 P.

qui pro unde. ante, si iungo nomini, 'ante templum', praepositio est; si tempus invenit, ut 'ante feci', adverbium est. sunt alia quae contra hanc regulam veniunt, sed rara et auctoritate usurpata, ut durus duriter, inhumanus inhumaniter, sicut in praetura Tullius dixit [inhumaniter ait Cicero in praetura]. post crastinum quotienscumque dicere voluerimus, non debemus dicere post crastinum diem; sed per se post crastinum [diem] ponere, ut subaudiamus diem. 'hic locus urbis erit' [et 'quae loca, qui habeant homines' et 'desertosque videre locos']. nuper, ut

nuper in pratis studiosa florum.

10

semel,

quam semel informem vasto vidisse sub antro
Scyllam. —

386, 9 Ut non; adfirmandi (ut non:

non tibi Tyndaridis facies | invisa Lacaenae),

15

ut etiam quinni; demonstrandi (ut etiam:

Idaeumque etiam currus etiam arma tenentem.

et sane et hercle adfirmandi adverbium sunt), ut en ecce; optandi, ut utinam; hortandi ('mansisset utinam', 'heia age rumpe moras', 'deinde satis fluvium inducit', 'cur, inquit, diversus abis'), ut heia; ordinis, ut deinde; interrogandi, ut cur quamobrem; similitudinis ('et veluti magno in populo'), ut quasi ceu ('ceum quondam torto' et 'ceum quondam petiere rates'); qualitatis, ut docte (et bene, ut 'non bene ripae creditur') pulchre; quantitatis (omnia adverbium quantitatis, quae plus minusve significant, genetivo casui singulari semper respondent, ut 'multum vini bibi', 'infinitum carnis accepi', 'satis poenarum dedi', 'plus olei | effudi'), ut multum parum (vel satis, ut 'sit satis armentis'); dubitandi, (ut 'forsitan et Priami fuerint') ut forsitan fortasse (*forsitan fortasse forte* et forsitan totum unum est, sed forte forsitan poeticum est, fortasse 30 prosae); personalia, ut mecum ('mecum erit iste labor') || nobis-

Cod. Bern. XI 6*—7*. 2 feci] / faci corr. *al. man.* faciē quae] qui 7 ut] et 10 prastis 16 ut etiam ut etiam idemquetiam 17 armat et sane et hercle- 20 inquit 21 quam ob rem] quambrenem 23 pitere 25 minusque 26 singularis bibi] bibus corr. *al. man.* bibimus 27 carnis] carminis 28 arment. 29 fortasse et forsitan totum 30 loeticum corr. *al. man.* poeticum

2 sunt alia] *cf. supra p.* 63, 14 4 in praetura] in *Verr. act. sec.* I 57, 138 respondit illa, ut meretrix, non inhumaniter: *cf. Pompei p.* 335 ed. *Lind.* 7 hic locus] *Verg. Aen.* III 393 8 quae loca] *Verg. Aen.* VII 131 desertosque] *Verg. Aen.* II 28 10 nuper] *Hor. carm.* III 27, 29 12 quam semel] *Verg. Aen.* III 431 15 non tibi] *Verg. Aen.* II 601 17 Idaeumque] *Verg. Aen.* VI 485 19 mansisset] *Verg. Aen.* III 615 heia] *Verg. Aen.* III 569 20 deinde] *Verg. georg.* I 106 cur] *Verg. Aen.* XI 855 22 et veluti] *Verg. Aen.* I 148 ceu quondam torto] *Verg. Aen.* VII 378 23 ceu quondam petiere] *Verg. Aen.* VI 492 24 non bene] *Verg. bucol.* 3, 94 28 sit satis] *Verg. georg.* III 286 forsitan] *Verg. Aen.* II 506 31 mecum] *Verg. Aen.* III 115

cum vobiscum. — Heus, si raptim proferimus, adverbium est; si cum dolore, interiectio: sic et heu. — Sunt adverbia quae, cum unum significant, duplici vel amplius modo efferuntur, ut puta num et nunc, tum et tunc, ut et sicut, uti et sicuti, quo et aliquo, ubi et alicubi, ibi et ibidem, hic et istic, hinc et istinc, illo et illuc, illic et illine, rursus et rursum, prorsus et prorsum, forte et fortasse et fortassis et forsitan. sunt alia adverbia ex istis, quae sibi | respondere inveniuntur, ut tum num, ut 'tum decuit metuisse tuis' et 'tum decuit, cum sceptrā dabas'; 'num te facta inopia tangunt'. — Vt seorsum 15 (Terentius 'seorsum Demea'); iurandi, ut edepol ecacstor (Terentius

edepol, Surisce, te curasti molliter)

hercle mediusfidius; eligendi (ista omnia unam partem orationis habent), ut potius (ut 'quin potius pacem aeternam') immo; 15 congregandi (ut 'fundunt simul undique tela'), ut simul una; prohibendi (ut 'ne pete conubiis natam s. L.'). ut ne; eventus, ut forte ('forte sub arguta consederat i. D.'). comparandi, ut magis (magis atque magis) et tam (ut 'non tam praecipitis biugo certamine'). sunt item adverbia: infinita sunt quae de absentibus 20 dicuntur, finita quae de praesentibus [nam cum dicimus hic et modo, et locus finitur | et tempus], ut hic modo: nam et locus definitur et tempus. — Adverbia loci duas species habent, in loco et ad lo- 18 cum: in loco, ut intus foris, ad locum, ut intro foras. dicimus enim, intus sum, intro eo; foris sum, foras eo. adiciunt 25 quidam de loco, quod sic dicitur quasi in loco, ut intus exeo, foris venio: adverbia localia quattuor modis figurantur, per locum, ut 'hac iter Elysium nobis', ad locum, ut 'huc ades o Galatea', in loco * ut

hinc me digressum vestris deus appulit oris.

30 foras et intro, intus et foris: tunc has significationes custodimus, sicut in praepositionibus utriusque casus, ut, quando nos aliquo ire vel isse vel ituros significamus, foras vel intro dicamus, ut 'quo is?' foras vel intro,

Cod. Bern. XI 7*—8*. 1 sicut dolore 2 quaecumq. unum 4 ut et sicut] sicut scuti ubi] uti 5 istic] stic istinc] stinc corr. al. man. istinc rursus] rurs 6 forsitan] fortansitan 7 ut tum num mutum decuit metuisse tuissetum 17 ut forte sub ut magis sunt item magis atque magis 18 certamine adverbia 24 sum foras om. 30 foras et] foris in praepositiones

8 tum decuit metuisse] Verg. Aen. X 94 tum decuit cum] Verg. Aen. III 597 9 num te] Verg. Aen. III 596 10 seorsum] Terent. Adelph. V 9, 14 et seorsum tibi praeterea, Demea 12 edepol] Terent. Adelph. V 1, 1 14 quin potius] Verg. Aen. III 99 15 fundunt] Verg. Aen. XI 610 16 ne pete] Verg. Aen. VII 96 17 forte] Verg. bucol. 7, 1 18 magis atque magis ex aliquo Vergiliū versu, georg. III 185 tum magis atque magis, Aen. II 299 et magis atque magis vel Aen. XII 239 iam magis atque magis relictum esse videtur non tam] Verg. Aen. V 144 27 hac iter] Verg. Aen. VI 542 huc ades] Verg. bucol. 9, 39 28 lacunam qua exemplum adverbii in loco excidit indicari 29 hinc] Verg. Aen. III 715

p. 1924. 25 P.

- 'quo ieras?' *foras* vel *intro*, 'quo iturus es?' *foras* vel *intro*; at vero cum nos alicubi esse vel fuisse | vel futuros esse significamus, *foris* vel *intus*, 'ubi futurus es?' *foris* vel *intus*, 'ubi fuisti?' || *foris* vel *intus*; item quando illo significas, *foras* vel *intro* respondeantur, quando illic, 386, 22 *foris* vel *intus*, ut 'illic est, *foris* vel *intus*'. — Adiciunt quidam 5 etiam per locum, ut *hac illac*: *hac eo*, *illac eo*. adverbia loci sunt haec, *hic ibi illic*, de loco *hinc illinc inde*, per locum *hac illac illa*, ad 23 locum *huc illuc illo*. — Adverbia putaverunt, quia non semper haec sequitur: adverbium enim semper verba comitantur.
- 26 Positivus; ut *docte*, comparativus, ut *doctius*, superlativus, 10 ut *doctissime*; ut comparantur nomina, ita et adverbium. quae comparantur, ab appellativis nominibus veniunt; inde et recipiunt comparationem. 27 et non omnia appellativa comparantur. | — Et quoniam adverbium quoque sunt, quae per omnes gradus ire non possunt. — Nequam quamvis monoptoton nomen sit, hoc solum nequiter facit et nequissime. 15 — Notandum etiam adverbium omnia tempora paene accidere, praesens, 29 ut *hodie*, praeteritum, ut *heri*, futurum, ut *cras*. — Et superlativum magis et maxime: *mane* non facit *manius*, sed magis *mane* aut maxime 30 *mane*. — Et minime. quem ad modum comparantur, ita et deminuuntur adverbium: a positivo, ut primum *primulum*, longe 20 *longule*; a comparativo, ut *melius meliuscule*, *longius longiuscule*. a superlativo vel nulla exempla vel rara sunt: omnino nulla existunt. quoniam quo modo comparantur adverbium, sic et minuunt comparationem. notandum et inminutionem esse, ut Terentius 387, 1 'fere grandiuscula illinc profecta est'. | — Figurae adverbiorum 25 duae sunt. aut enim simplicia sunt adverbium, ut *docte prudenter*, aut composita, ut *indocte*. — Tribus regulis adverbium non recte comparantur: si a se oriuntur, *mane* *manius* non dicitur; si a nomine quod non recipit comparationem [inaequalia habet]; si ab aliis partibus quae comparationem non recipiunt. 30
- 5 Et pronomen, ut *qui*; inter adverbium et verbum: [*qui unde*, *qui evenit*, *unde evenit*] quia *qui et* pronomen est, dum per casus inflectitur, et adverbium, dum significat *unde*. pone accentu discernitur, ut propter discretionem contra regulam ultima accentum accipiat. — Vt pone; inter adverbium et participium, ut *profecto*: *profecto*, *hic profectus*, apud 35 4 Terentium *profecto* sine dubio est. — Vt est falsus; inter adverbium: quia

Cod. Bern. XI 8—XII 2. 1 quoque ieras vel intro ad vero 2 futurum esse 14 nequam] nequa 16 accedere 17 odiae 19 deminuuntur corr. al. man. deminuuntur 20 a posito 24 esse terentius ut fere 26 duae autem simplicia 28 componuntur 29 inaequalia be (corr. al. man. habet) et in ab aliis 31 adverbium ut verbum 32 quia qui et] qui quia 34 accipiat pone accentu discernitur ut pone 36 aput quia ex his falsus coniunctio

et hic falsus facit | et huic falso. sed articulus nomen facit, sine articulo adverbium. — Inter adverbium et coniunctionem, [profecto sic 387, 6 intellegendum, quo modo falso. observandum sane, ut nominibus locorum quae adverbia faciunt praepositio numquam iungatur, ut Romae fui, Cirtae 5 audiui, Vticae moratus sum. domus vero et rus tunc accipiunt praepositionem, quando et pronomen, ut 'ad domum meam || vado'. si caret pronomine, caret et praepositione, ut 'domum vado'] ut quando; inter adverbium: 'ut te, fortissime Teucrum', adverbium est ut, id est quemadmodum quomodo. — Vt propter; inter adverbium: propter 10 adverbium est, ut 'propter te veni'; praepositio, ut 'propter aquae rivum', hoc est iuxta [propter est praepositio] * est 'ante audiui' adverbium. — Interiectionem, ut heu: heu responsio | adverbium est; 8 quando ingemiscens est, interiectio est. — Horum: qui unde si qui a quis veniens facis qui. — Sunt adverbia loci, quae imprudentes 9 putant nomina, ut Romae sum; de loco: de his adverbis localibus in minore parte plenius subnotatum est. nomina civitatum numquam admittunt praepositionem. nam ea omnia secundum accusativum septimum et dativum debemus proferre aut ad locum aut de loco aut in loco, ut puta 'Beneventum vado' non tam nomen est civitatis quam adverbium ad 20 locum: excepto illa nomina quae us et um exeunt, ut Delus Nexus Tarentum. — His praepositio non anteponitur, quae provinciis locis 11 regionibusve adici solet (his, civitatibus scilicet, regionibus enim semper apponimus. provinciae enim non possunt adverbia significare. de Africa venio: Africa nomen est, | non adverbium, significatio me venire, 25 sed de ipsa re), quia de significatione nominis non recedunt, ut de Africa venio, ad Siciliam pergo: ideo non transeunt in adverbia, quia provinciae de significatione nominis non recedunt. — Vt 5 pone: ut, id est quemadmodum, circumflexum habet accentum, ut coniunctio acutum. sic et pone, si retro significat, circumflexum; si verbum, 30 acutum. ne circumflexum adverbium est; ne acuto quando dicimus, coniunctio est. sensu vero discernimus ante et cetera. — Praepositio separatim adverbis: adverbis praepositiones putant aliqui omnino addi non oportere, cum interdum propter sonos iungi necesse sit, ut apud Terentium

Cod. Bern. XII 2*—3*. 4 Cirtae] circae 7 et praepositionem inter adverbium quemadmodum ut te 14 quae] quaeque 15 adverbis 18 ut] aut corr. ut 19 civitatum quantum adverbium 20 exeunt in delus nexus 22 religionibus adici licet corr. scilicet 23 semper ponimus 26 ad sicilia 27 de significationem 28 habeat 32 aliquid 33 iungi necessit ut aput corr. al. man. iungi necesse sit ut apud

8 ut te] Verg. Aen. VIII 154 10 propter sedet ante venit infra p. 78, 21 propter aquae] Verg. bucol. 8, 87 13 qui unde etc. ad observationem de qui adverbio a pronomine discernendo, de quo supra p. 68, 31 dictum est, pertinere videntur 16 in minore arte Putschius 20 exceptis illis nominibus Putschius 33 apud Terentium] Andr. 1 1, 42

p. 1926. 27 P.

interea mulier quaedam ab hinc triennium,
et Vergilius 'Siculo prospexit ab usque Pachyno'. sed hoc | ob-
servandum secundum certos sonos, quos poetae usurparunt [praepositiones
387, 14 addi non oportere]. — Quamvis legerimus de sursum, de subito,
ex inde et ab usque et de hinc. sed haec tamquam unam par-
tem orationis sub uno accentu pronuntiabimus: 'deinde satis
fluvium inducit'. deinde et desursum et desubito non sunt duae par-
tes orationis, sed una composi|ta. si dividas, praepositio est, conexa ad-
verbium facit. ideo praeiudicium non faciunt, quia uno accentu pronun-
tiantur, tamquam singulae partes orationis, non tamquam divisae. 10

DE PARTICIPIO

- 18 Participium est pars orationis dicta, quod partem capiat
nominis, partem verbi. recipit enim a nomine genera et casus
[qualitatem et tempus], | a verbo tempora et significationes, ab
utroque numerum et figuram: quando similia sunt nomina et parti-
cipia, hac re discernis. si genetivo servit, nomen est; si accusativo, parti-
cipium, ut prudens illius rei, prudens ad illam rem: hic tempus designat,
unde participium credimus, licet privatum sit significatione. participia ita
se invicem regunt. nam si praesentis temporis participio detrahas s ulti-
mam litteram et addas dus syllabam, facis participium futuri temporis a 20
passivo, ut amans amandus. item si participio praeteriti temporis a pas-
sivo detrahas s ultimam litteram et addas rus, facies participium futuri
temporis ab activo, ut lectus lecturus. | omnia participia praesentis tem-
poris ab omni coniugatione us litteris terminantur, ut amans; participium
praeteriti temporis in us mittit, ut amatus; futuri temporis participia ab 25
utroque verbo in dus et in rus syllabam exeunt, ut amandus amaturus.
23 — Commune, ut legens: trium generum hic et haec et hoc legens.
24 — Nam omnia praesentis temporis participia generis sunt
communis. casus totidem sunt participiorum, quot et nomi-
num: nam per omnes casus etiam participia declinantur. 30
tempora participiis accidunt tria, praesens praeteritum fu-
turum, ut luctans luctatus luctaturus: ita tot sunt casus partici-
piorum, quot et nominum, ut et septimum casum habeant participia et
27 octavum. | — Significationes a generibus sumuntur: hoc est a

Cod. Bern. XII 3*—5*. 1 interea] intere abhinc] adin (corr. ad) hinc
2 pachyno 3 sonae quos poetae usurparunt praepositiones ad (in add. al. man.)
oportere 5 abusquae partis 9 faciunt] patitur uno] unu 10 partis
15 utroque 19 nam de participio praesentis temporis a passivo nam si praesentis
temporis detrahas 20 dus] di 23 lecturus sunt temporis ut soleo solens solitus soleo
tempore | praeterito perfecti nec solui facit et futuro tempore caret non facit solendus
omnia: cf. infra p. 71, 21 24 coniunctione s litteris 29 quod et 31 accedunt tria
pres praefitur ut luctans 33 quod et nominum ut ex septimum casum corr. -sum

2 Vergilius] Aen. VII 289

6 deinde] Verg. georg. I 106

qualitate verborum, quia intelleguntur participia ex quibus verbis oriuntur. oriuntur autem ex omnibus octo qualitatibus verborum, quia octo sunt qualitates vel genera verborum, neutrale activum passivum deponens commune inchoativum frequentativum defectivum. qualitas genus est, significatio species. [verborum similes sunt. cultus, si recipit con||parationem nomen est; si tempora, participium. declinatione discernuntur, ut visus, si quartae declinationis est, nomen est; si secundae, participium]. — Praesentis temporis et futuri, ut legens lecturus: in omnibus 387, 29 coniugationibus custodiendum praesentis temporis participia quo modo a nominibus distent. amans illius | *nomen* et amans illum participium. — Et futuri, ut luctans luctatus luctaturus (hoc verbum deponens 32 participium futuri temporis ab activo vindicat); a communi quattuor, praesentis praeteriti et duum futurorum, ut criminans criminatus criminaturus criminandus: quaeritur utrum sancturus an sanciturus dicatur. ad praeteriti perfecti regulam recurrendum est: ab eo quod est sanctus tolle s, adde rus, facit sancturus. si sancitus, facit sanciturus. sed ideo hoc debemus intellegere ab activo: quia facit sanxi, facit sanctus; si faceret sancii, faceret sancitus; sed facit sanxi, quam sancii. mortuus tamen hoc solum contra regulam istam repugnat, quia non facit mortuus mortuurus, sed facit moriturus. — Defectiva interdum alicuius sunt temporis, | ut soleo solens solitus: soleo tempore praeterito perfecto nec solui facit et futuro tempore caret; non facit solendus. odi autem lectum est et osus et osurus; sed hic Tullii pugnat auctoritas. — Notanda est alia declinatio, quo modo participia a nominibus separentur, ut ab eo quod est amans, si genetivo amantium facit, participium est; si amantum, nomen. — Vt ab eo quod est me-4 mini nullum participium invenitur: memini meminens meminitus non facit, quia utroque participio caret. — Ab eo quod est studeo 6 studens: studiturus non facit. — Ab impersonali verbo participia 7 nisi usurpata non veniunt: pudens paenitens quaeritur, utrum faciat ab impersonali verbo. notandum ab impersonalibus verbis participia futura non venire nisi usurpata. | — Numerus participiis accedit uterque, 8 singularis ut hic legens: sciendum communem numerum participia habere non posse.

35 Vt tunicatus galeatus: non facit tunico galeo; illud est parti-

Cod. Bern. XII 5*—7. 3 passivum] frequentativum 8 omnibus] nominibus
9 a om. 10 nomen om. 15 ab eo] ut eo 18 sauesi quam sancii 20
mortuurus] moriturus 22 praeteriti perfecti 23 odii 24 pignat corr. al. man.
pugnat 27 inveniuntur 28 studeo studens studens studiturus 30 pudens taen-
dens (corr. tedens) penitus utrum 32 adcedunt 35 galio

4 qualitas generis est significatio. species verborum similes sunt *Putschius*. verborum similes eo pertinere videtur, quod significationes participiorum significationibus verborum, a quibus oriuntur, similes esse dicuntur 11 taedens poenitens utrum *Putschius*

p. 1928—30 P.

388, 13 cipium, quod a verbo venit. tunicatus comatus et galeatus, quia significatio-
 cationibus carent, ambigua participia sunt. — Ex quibus sunt etiam
 illa: ista dubia sunt et alia quae secuntur sub sequentibus exemplis.
 nam et pransus et cenatus quod dicitur, prandeor et cenor non dicitur.
 sunt participia quae a verbis neutralibus veniunt et tamen prae[teriti] tem- 5
 poris nec non et futuri, quod [non] in dus syllabam exit, sonum sustinere
 reperiuntur, ut apud Sallustium 'cenatos esse in castris'. ita et
 apud Vergilium, 'monstrum horrendum ingens'. nunc haec parti-
 cipia quae a verbis | neutralibus veniunt praeteriti vel futuri auctorum
 probantur exemplis. — Amans sapiens et cetera quando comparantur et 10
 adverbia faciunt et genetivo casui coniunguntur, [quia] nomina sunt, unde
 Sallustius 'alieni appetens, sui profusus', 'fugitans litium',
 quoniam participia nec comparantur nec adverbia faciunt et accusativo,
 15 non genetivo iunguntur. — Vt pransus, cenatus: rogatus et cenatus,
 si ad hominum vocabula contorqueas, nomina sunt; si vero ad tempus 15
 18 propriis sunt nominibus adiecta, participia. — Nam noceo dicitur,
 innoceo non dicitur: noceo nocens simpliciter dicimus, innoceo facere
 20 non potest. — Sunt multa: passus participium quando declino, hic
 passus huius passi facit; hic passus huius passus nomen. si[m]iliter et
 visus cultus: nam ille genetivus in i, ille in us. nam si nomina sunt 20
 21 non habent tempora, si participia sunt, habent tempora. — Participia
 eadem et nomina, ut passus visus (horum participiorum vocabulum
 tale est, quod nec participia nec nomina, sed sunt nomina participiis si-
 23 milia) cultus: [coeptus: praeteriti; praesens coepens non facit. ur-
 guendus praeterito non facit ursus. urguendus urguens facit.] passus 25
 nomen est, quando gradum significat; participium, quando aliquid nos
 perpassos demonstrat; et quando nomen est, quartae declinationis; quando
 participium, secundae. visus, quando ab alio nos videri ostendimus, par-
 23 ticipium est; quando visum ipsum, nomen est. — Vt est coeptus ur-
 guendus: alii quidem volunt urguendus *ursus* facere, unde et ursi dicti, 30
 | quod se urgeant currendo, et urgeo ursi. ars quidem haec habet, sed
 euphonia sonos istos sustulit de consuetudine et defectivum participium
 25 fecit. — Fieri posse non nulli negant: non est credendum quod
 falsum est. amanter venit ab eo quod est amans. modo non participium
 est, sed nomen, in tantum ut etiam comparationem reci[piat]: facit enim 35

Cod. Bern. XII 7—8*. 4 dicit prandeor dicitur sed participia quae aduer-
 biis 6 syllaba 7 reperiuntur aput cenatus 8 aput horrendum
 17 dicimus] dicamus 22 eand. et nomina pasus corr. al. man. passus 27
 a
 quarte declinatio 28 secunda ab alio corr. ab alto 29 quam visus ipsum
 30 ursus om. 32 eufonia sonis (corr. soni) istos tulit 33 fecit posse non nulli
 negant fieri posse non est credendum 34 salsum

7 apud Sallustium] *Iugurth.* 106, 4 8 apud Vergilium] *Aen.* III 181 12
 Sallustius] *Catil.* 5, 4 fugitans] *Terent. Phorm.* III 3, 18

amantior amantissimus. quod si participium tantum esset, comparationem utique non reciperet. — Sed hos plurimae lectionis revincit 388, 26 auctoritas: verissimum est ut nulla participia in adverbia transeant, nisi illa quae et comparationes possunt accipere, ut iam potestates nominum teneant, ut negligens neglegenter, quia facit neglegentior.

DE CONIUNCTIONE |

Coniunctio est pars orationis adnectens: coniunctio ideo 28 dicitur, quod adnectit verba; a conexione vim suam habet declaratam. potestas coniunctionum est, ut sciamus, quae copulativae sunt, quae disiunctivae et reliquae; ordo, ut sciamus, quando subiungamus, quando praeponamus, quando subiungamus et praeponamus; figura, quia coniunctiones, quamvis sunt simplices, componuntur, sicut et nomina. equidem alii dicunt hanc habere significationem, 'ego quidem'; sed melius iuxta Sallustium intellegendum quidem, ut compositum sit equidem. — 15 Causales: intellegitur etiam hoc modo, quid intersit inter rationalem et 31 causalem per hunc colorem. verbi gratia si dicamus 'occido hominem, ut tollam illi pecuniam', causa est, sed ratio non est per intemperantiam | hominem occidere; si addo 'per noctem, ne deprehendar', ratio est. copulativae dictae coniunctiones, quae semper copulant et coniungunt 20 locutiones [ut 'primusque Machaon Et Menelaus' tale est, *ac* si dicas 'et primus Machaon']. nam si dico 'tu ille', stare non potest, nisi fuerit media coniunctio, ut 'tu et ille'. ergo ideo dicitur copulativa, quia duas partes in elocutione optime coniungit. disiunctiva enim verba copulat, sensus disiungit. ideo contraria species videtur coniunctioni disiunctio. 25 expletivae sunt quae additae ornant sensum et pondus adiciunt, detractae nihil derogant, ut 'hoc facito saltem', possumus et 'hoc facito' dicere sublata coniunctione. — Difficilis discretio est inter causales et rationales, quae res | magis ad philosophos pertinet et oratores. aliud enim sunt causales, aliud rationales: potest esse enim causa, quae rationem non 30 habeat; ratio sine causa non potest esse. alia discretio: ubi utimur causalibus, non utimur || rationalibus; ubi rationalibus utimur, possumus uti et causalibus. — Namque, nisi, nisi si, enim, etenim: si et ni in 389, 5 oratione numquam pro coniunctione ponuntur, quia interdum vices earum praepositio occupat. — Enim etenim *enimvero*: istae tres coniunctio- 8

Cod. Bern. XII 8*—XIII 2. 4 potestas 5. negligens neglegenter negligenter 11 coniunctiones *corr.* coniugationes 15 rationalem] ratione 17 per intemperantia hominem occidere ne deprehendar si addo per noctem ratio est 19 coniungant 20 menelaus tale est si 21 nisi] si 25 orant *corr. al. man.* ordinant 28 aliut 29 aliut 30 ratio enim sine 32 in orationi 34 enim etenim vero ista

14 iuxta Sallustium] *Catil.* 51, 15 equidem ego sic existimo: *cf. Priscian. vol. I p. 575 H* 20 primusque] *Verg. Aen.* II 263

p. 1931. 32 P.

nes, quae similes sunt, semper causales sunt. [et enimvero quia qua quidem. aliquanta hinc possumus intellegere, quia omnes coniunctiones a terminatae
 389, 9 longae sunt absque duabus, quia et ita]. — *Figurae coniunctionum*: |
 figura coniunctionibus accidit, sicut ceteris partibus, nec ambiguum est ex
 10 quattuor partibus coniunctiones posse conponi. — *Ordo coniunctionum* 5
 in hoc est: sunt aliquae coniunctiones quae ordinem primum tenent,
 ultimum et medium, ut 'ast ego', non dicimus 'ego ast'; semper sibi
 principium vindicat, unde Horatius erravit, qui dixit, 'at o deorum
 Iuppiter', quia vitiosum est in principio a coniunctione incipere; sed
 excusatur, quia inchoativa coniunctio est, quia omnes inchoativae primum 10
 12 sibi vindicant locum. — Que semper postponitur, ut 'arma virumque',
 primusque Machaon'. autem secundum licentiam antiquorum etiam
 praeponitur, ut Plautus 'autem fac' et 'autem haec mulier' pro haec
 autem mulier. illic enim | hystero-logiam fecit, quod et in aliis partibus
 fit a poetis, ut 'transtra per et remos'. sunt mediae, ut igitur: qua 15
 parte voluero, licenter pono, et stat elocutio, ut 'igitur hoc faciam' et 'hoc
 igitur faciam': Vergilius 'Iliacas igitur classes', Sallustius 'igitur
 10 initio reges'. — *Coniunctionum*: coniunctiones praeponuntur numero
 octo, at ac ast sive seu vel sin aut; subiunguntur numero quinque, ve
 que enim quoque autem [autem et praeponitur et subiungitur]; prae-po- 20
 nuntur et subinnguntur quaecumque extra harum numerum cognoscuntur.
 16 Nam et coniunctiones pro aliis coniunctionibus: veteres fre-
 quenter coniunctiones pro coniunctionibus ponebant, [et causales pro rationa-
 libus] ut 'subiectisque urere flammis' | pro subiectisve, copulativa
 pro disiunctiva [ut prius]. ne iuncta coniunctio est, separata adverbium, 25
 ut 'ne trepidate m. T.' at per t coniunctio est, per d praepositio. ||
 aut si sine h aspiratione et in t exit, coniunctio est; si vero cum h aspi-
 ratione et in d exit, adverbium. ve iuncta coniunctio est, separata inter-
 iectio est, vel separata adverbium est, iuncta coniunctio est et gravem
 accentum in coniunctione habet, in adverbio acutum. quoque, si ablativo 30
 casui non respondeat, coniunctio est; si ablativum habuerit, pronomen,
 ut a quoque. porro, si vero significat, coniunctio est; si longe, adver-
 bium temporis. quando, si quatenus significat coniunctio est, si dicam

Cod. Bern. XIII 2 — 3*. 7 ultimam 8 oratius a deo deorum 12 machon
 14 ysterologiam 16 et igitur hoc faciam hoc igitur uergilius 19 at] ad aut]
 autem 20 quoque autem autem 24 ut] et copulativam pro disiunctivam
 26 at] aut per d] per de 30 adcentum (*corr. al. man.* accentum) in coniunctionem

1 quia quare quidem *Putschius*. scribendum potius quia, quapropter, quoniam, quo-
 niam quidem, ut haec quoque, sicut ea quae praecedunt, ad *Donat.* p. 389, 8 pertineant.
 ea autem quae sequuntur ad discrimen coniunctionis et aliarum partium orationis spectare
 videntur 8 Horatius] *epod.* 5, 1 at o deorum quidquid in caelo regit 11 arma]
Verg. Aen. I 1 12 primusque] *Verg. Aen.* II 263 15 transtra] *Verg. Aen.* V 663
 17 Iliacas] *Verg. Aen.* III 537 Sallustius] *Catil.* 2, 1 24 subiectisque] *Verg.*
Aen. II 37 26 ne trepidate] *Verg. Aen.* VIII 114

‘quando hoc tibi placet’; si vero | tempus, adverbium est, ut ‘quando venit’. quamquam, si accusativo non respondeat, coniunctio est, ut ‘quamquam patres conscripti’; si accusativo responderit, compositum pronomen est, ut ‘quamquam iustitiam’. ce etiam ornativa coniunctio est, ut illece,
 5 et ideo coniunctio est, quia postponitur. — Sunt etiam dictiones, 389, 13
 quas incertum est utrum coniunctiones an praepositiones an
 adverbia nominemus: intellegimus et hoc iuxta regulam saepe dictam,
 quia, quidquid deficit esse quod est, adverbium facit.

DE PRAEPOSITIONE.

10 Praepositio est pars orationis: praepositur praepositio omnibus 20
 partibus, etiam sibi ipsi, ut circumcirca. — Aut implet aut mutat |
 aut minuit: praepositio significationem partium interdum mutat, ut rogo
 adrogo; aliud est rogare, aliud adrogare: interdum contrariam facit, ut
 cludo recludo; aliud est cludere, aliud recludere: nam claudere est claustra
 15 constringere, recludere aperire: interdum auget, ut orno exorno: minuit,
 ut dolosus subdolos. praepositio dicta est eo, quod praepositur omnibus
 partibus orationis excepta interiectione, cum dicimus ‘ante homines’: nam
 non dicimus ‘homines ante’. ceterum postposita si fuerit, in significatio-
 nem transit adverbii, ut ‘longo post tempore venit’. — Subponi- 22
 20 tur, ut mecum tecum: pronominiibus quando supponitur praepositio,
 necessitatis est causa ad vitandum cacemphaton. | cum dico cum nobis, ab-
 sonum est, vel cum dico cum || me et cetera. — Omnes praepositiones
 adverbia et coniunctiones a terminatae longae sunt absque duabus, quia
 et ita. — Aut verbum praecedit, ut perfero, aut adverbium,
 25 ut expresse * [ut pro separata praepositio est, verbi gratia si dicam
 pro quo; si dico provocho, coniuncta est] ut absque: abs praepositio
 est, quae coniunctio [aeque aut coniunguntur aut separantur]. — 25
 Vt circumcirca: sibi ipsa praepositur, circumcirca, ut sit una pars 24
 orationis. — Aut casibus aut loquellis: casuales dicuntur praeposi-
 30 tiones quae separatae fuerint, casibus copulantur. quae vero verbis ‘par-
 ticipiis et nominibus iunctae fuerint, loquellares dicuntur. | reliquae com-
 munes dicuntur esse, ut de: et ‘de loco venio’ et ‘defero tibi’. quando

Cod. Bern. XIII 3—5*.* 4 ille ecce 7 dicta 8 fecit *corr. al. man.* facit
 13 aliut aliut 14 aliut ero (*corr. al. man.* vero est) cludere aliut recludere
 15 recludere] cludere *corr. al. man.* recludere 18 non] nos 21 cacemphato
 asonum 24 ita ut verbum 25 expresse ut pro *spatio trium litterarum ante ut*
relicto separata] se. parba gratiam *corr. gratia* 26 coniuncta] coniunctio
 27 coniunctio .ae. aeque 28 ut circumcirca aub (*corr. al. man.* aut) sibi 31 re-
 liquae] quae

4 ut illaece *Putschius* 19 longo] *Verg. bucol. 1, 30* 25 in lacuna, quam
codicis scriptura indicare videtur, Donati verba aut participium ut praecedens aut con-
iunctionem exciderunt 30 quae cum separatae fuerint casibus copulantur *Putschius.*
scribendum videtur quae separatim fuerint casibus copulatae, nisi potius casibus copu-
lantur postea ab alio adscriptum est

p. 1933. 34 P.

separatae fuerint, casuales dicuntur; quando compositae, loquellares. —
 389, 27 [aut et casibus et loquellis.] Vt di dis re se am con; dicimus
 enim diduco distraho: de istis quae semper iunguntur excipitur et
 alia particula o, ut dicamus 'omite me', quod maxime multas signifi-
 cationes habet. si verbo iungitur vel nomini vel participio, perdit vim
 suam. si separatur, tres significationes facit, aut exclamantis adverbium
 aut dolentis interiectionem aut articulum vocativi casus. haec quotiens-
 cumque parti aliae coniuncta fuerit, semper producitur; verum separata
 30 * — Plerumque produciuntur, ut insula: istae non tam positione
 longae sunt | quam natura, ut prima vocalis circumflexum accipiat. 10

Praepositiones sunt secundum Probum numero quinquaginta et quinque.
 ex his tributae sunt accusativo triginta, ablativo quindecim, utrisque quat-
 31 tuor, loquellis sex. — [Consilium confessio, ut o naturaliter produ-
 390, 5 catur] Praeter: praeter vero lecta est et ablativo iuncta, ut Sallustius
 6 'praeter rerum capitalium condemnatis'. — Vsque penes. 15
 dicimus enim: usque alii volunt ut adverbium sit; sed falsum est. qui
 adserunt adverbium, sic dicunt, quoniam sine alia praepositione proferre
 non potes, ut 'usque ad urbem vado'. sed hoc convincimus praesump-
 tionem inperitiae dici, siquidem ipsa uti sola debemus, ut Vergilius 'usque
 7 columnas Exulat'. — Ad patrem: Vergilius | 'nec non ad tem- 20
 plum', Terentius, ut 'apud seculum prius'. — Ante aedes: Vergilius
 'quis ante ora patrum'. — Adversum: Tullius 'adversum leges
 moresque maiorum'. — Cis: Sallustius 'quae cis paucos dies
 iuncta in armis foret'. — Citra forum: Sallustius 'citra Padum
 omnibus lex Lucania fratra fuit'. — Circum vicinos: Vergilius 25
 8 'et circum tempora pasci'. — Circa templum non habet exem-
 plum. — Ultra fines: Vergilius 'vires ultra sortemque senectae'.
 12 — Oceanum, penes arbitros:

Cod. Bern. XIII 5*—6*. 1 separata composita 2 con di dicimus 4
 particula corr. particula 5 iunguntur participi perdit um (corr. al. man. oim)
 suam si separantur 8 aliae] alia verum esse parata plerumque 9 tam] tan-
 tum accipiant 12 utrisque 14 iuncta] euncta 15 rerum] perum 16 enim
 utraque (corr. al. man. usque) alii 18 presumptione (corr. al. man. praesumptione)
 inperitiae dieis quidem (corr. al. man. dici siquidem) 21 apud seculum deleta u
 post c uirgilius 22 tullis adaesum corr. al. man. tullius aduersum 23 maiorum
 corr. al. man. maiorum sallustis

8 verum separata aliquando corripitur Putschius 11 secundum Probum] instit.
 art. p. 147, 4: cf. Pompei. p. 409 ed. Lind. 14 Sallustius] Catil. 36, 2 19
 usque columnas] Verg. Aen. XI 262 20 nec non] Verg. Aen. XI 477 21 apud
 seculum] Ter. Eunuch. II 2, 15 22 quis] Verg. Aen. I 95 Tullius] cf. Cic. in
 Ferr. act. sec. III 84, 194 utrum tibi pecuniae coactae conciliatae videntur adversus
 leges, adversus rem publicam 23 Sallustii fragmenta in tertio historiarum libro posuit
 Kritzius Sall. hist. fragm. p. 244 et p. 272 24 iuncta] euncta coniecit Kritzius p.
 245 foret] sunt idem l. c. 25 lex Licinia fraudi fuit de coniectura Cassellii pro-
 bavit Kritzius p. 273 26 et circum] Verg. Aen. II 684 27 vires] Verg. Aen.
 VI 114

te penes, in te omnis domus inclinata recumbit. —

Ex his ad et apud cum unius casus sunt: apud tantum in loco sig- 390, 13
nificat, ut 'apud amicum sum', nec possumus dicere 'apud amicum vado'.
ad vero et in loco et ad locum significat: nam dicimus et 'ad amicum
5 sum' et 'ad amicum vado', | sicut etiam Tullius posuit in prima actione
'decem fiscos ad senatorem illum relictos', item ipse in invectivis
'ad M. Lecam te habitare velle dixisti'. ['ad amicum est' dicitur
et 'ad amicum vado']. — Quia sine aliqua: quia dicimus 'usque ad 16
amicum vado'. usque et ad duae sunt praepositiones. — De ex e: e 18
10 foro, ex amico. aliquando enim consonans sequitur, ex praetura. notan-
dum sane quod ex praepositio et auget et minuit. — Tenuis pube: 21
propter bonum sonum, propter gratiam vocis, facit pube tenuis. tenuis
adverbium est, quia pube tenuis dicitur. tenuis et subiungitur et antepo-
nitur: et tenuis pube dicimus et pube tenuis. ceterum pube tenuis quando
15 dicimus, hystero-logia est. | — Quarum: tres praepositiones utriusque 24
casus, in sub et subter, quando itinerales fuerint, accusativo semper ser-
viunt; quando locales, ablativo in omnibus temporibus. super vero ab his
distat per contrarium: quando itineralis fuerit, ablativo servit, ut 'eo super
platea'; quando localis, accusativo, ut 'super Idalium'. — Tunc ac-
20 cusativi casus: tunc, quando est mutatio locorum, accusativum casum
regunt; quando in loco permansio, necesse est ut ablativum regant. utrum-
que possumus dicere, et 'cado in plateam' per accusativum et 'cado in
platea' per ablativum. sed tunc dicimus per accusativum, quando de
tecto nos verbi causa in plateam cecidisse significamus; tunc per ablativum,
25 quando ibi | stantes cadimus. ergo mutatio loci facit accusativum vel ab-
lativum. — Super vero: necesse est enim ut ei casui iungatur || prae- 391, 1
positio, cui casui illa iungitur, pro qua ponitur. quoniam de ablativo
casui iungitur, super, quando pro de ponitur, ablativo debet sociari. —
Super vero: super significat et adverbium, ut Vergilius 'et super ipsi
30 Dardanidae infensi' pro insuper. igitur quia longum est ceteras prae-
positiones persequi, breviter hoc custodiendum est, ut, quando prae-
positiones ad casum minime respondere viderimus, adverbia appellentur. no-
tandum sane, quando incertae fuerint praepositiones, hoc est nec itinera-

Cod. Bern. XIII 6*—8. 1 te penes] tenes 2 apud cum unius (corr. unius)
casus sunt apud 3 apud amicum suum apud amicum 4 et in loco in eo loco
4 nam] non 5 sum] suum corr. sum prima] una 6 illos 7 lecan
dicitur et usq. et ad amicum vado usque duae sunt praepositiones quia sine aliqua
quia dicimus usque ad amicum vado us et ad duae 9 de et e fero ex amico
10 noxtandum corr. notandum 15 ysterologia 16 supter quan (corr. al. man.
quando) itinerales 21 necesse corr. necesse 27 iungitur] nunc igitur 28 debeat
29 ipsi corr. ipse 31 prosequi 32 appellantur corr. -entur

1 te penes] Verg. Aen. XII 59 5 in prima actione] in Ferr. act. pr. 8, 22
6 in invectivis] in Catil. I 8, 19 19 super Idalium] Verg. Aen. I 681 29 et
super] Verg. Aen. II 71

p. 1935. 36 P

les nec locales, ex sensu colliguntur, | ex spatio aut ex ipso loco. —
 391, 11 Praepositiones: ad praepositio acutum habet; mutat accentum iuncta
 et loquellaris, ut adegit, et penultima habet accentum. prae, praevertit:
 prae habet circumflexum. ita et o circumflexum habet, omitto in penul-
 tima acutum; Horatius tamen o brevem posuit, ait 'certus omitte
 tueri'. sed hoc metri gratia praesumsit. — Accuuntur: acutae sunt
 con di dis. vim suam autem commutantes sunt graves, si dicamus con-
 duco: du enim nunc producitur. corrumpuntur autem ita, conficio: cor-
 ruptum verbum; nam erat integrum facio [suffero suscipio subcapio]. sane
 iuxta orthographiam affero scribitur, non adfero. nam et suscipio quod 10
 dicimus integrum erat | subcapio. — Aut loquellis: praepositiones
 loquellares naturam suam non servant, aliquando longae sunt, aliquando
 14 breves. — Antiqui praepositiones: antiqui ideo mutabant vim prae-
 positionum, ut elocutiones conponerent, ut 'crurum tenus a mento
 16 palearia pendent. — Circum utriusque casus: etiam praeter an-
 tiqui utriusque casus appellabant praepositionem. inde Sallustius 'prae-
 ter rerum capitalium condemnatis'. et praeter vim hanc habet,
 ut ablativo iungatur, quia sic intellegimus praeter pro sine, quo modo in
 20 pro contra. — Si quando illas non subsequatur casus: quotiens
 praepositionem sequitur verbum, necesse est || ut illa praepositio in ad-
 verbum transeat, ut puta 'ante facit', 'propter sedet', 'ante venit'. —
 19 Praepositiones | separatis praepositionibus non cohaerent:
 21 ut apud prae simul iungi non possunt. — Et figuram et ordinem:
 ordo accidit praepositioni, ut sciamus, quando praeponatur. sed hoc super-
 23 fluum est. nihil enim accidit praepositioni, nisi solus casus. — Sub-
 iunctivae, ut tenus: ut crurum tenus. ita et pube tenus, ante pubem,
 et sic tenus. subiunctae inveniuntur praepositiones per poeticam licen-
 tiam. — Sed haec nos: quae non sunt recta ratione composita, quae
 non rationem suam secuntur.

DE INTERIECTIONE

30

26 Interiectio est pars orationis interiecta aliis partibus
 orationis ad exprimendos animi affectus; aut metuentis, ut
 ei, aut optantis, | ut o; aut dolentis, ut eu: o multas particulas

Cod. Bern. XIII 8—XIV 2. 2 adcentum 3 adcentum 5 acutus oratius
 9 integrum suffero suscepto (? corr. al. man. -cipio) subcapio 10 orthographiam
 adfero] affero 13 breves om. 14 cruram tenus 16 inde] i. de corr. al.
 man. idem 17 habet ablativo iungantur 19 illas] illa 21 propter sede 23 apud
 24 praepositio nisi 26 cruram tenus pube tenus ante pube 32 expraemendos
 33 aut optantis ut o aut dolentis ut eu aut optantis ut o. Omultas

5 Horatius] epist. I 18, 79 deceptus omitte tueri: cf. Pompei. p. 410 ed. Lind.
 14 crurum] Verg. Georg. III 53 16 Sallustius] Catil. 36, 2 17 habet si ablativo
 iungatur Putschius

habet. interiectionem dolentis pro sensu intellegimus, quotiens significat miserationem, ut

o mihi praeteritos referat si I.a.

articulus est, quotiens vocativo casui applicatur: adverbium exclamantis est, quotiens invocamus deos, ut o caelum o terra. — Interiectio, vel quod interiecta sit mentibus, vel quod ex affectu animi nascatur. — Vt 391, 28 evax: heu et evax et papae et reliqua, licet apud Latinos interiectiones sunt, apud Graecos tamen adverbia: heu pro dicit Graecus, nos heu solum.

— Quod ideo Latini non faciunt: heu inde intellegimus, quando interiectio est, quando adverbium: si verbum sequitur, adverbium facimus, ut 'heu fuge nate dea'; quotiens alteram partem sequitur, interiectio est, ut 'ei mihi qualis erat' et 'heu qua nunc tellus inquit'. — Vt nefas, pro nefas: pro nefas plena est. [pro Iuppiter, heu pietas si simul iungimus, interiectiones faciamus; si separamus, adverbia]. sic et pro Iuppiter, sic et heu pietas. — Accentus interiectionibus: 2 in his interiectionibus non possunt certi accentus reperiri, quae inconditis vocibus constant, ut heu va. certi sunt accentus in istis quae possunt distingui, ut papae attat.

DE BARBARISMO

20 Barbarismus est una pars orationis: vitia orationis sunt duo: 5 decim, barbarismus soloecismus acyrologia cacemfaton pleonasmos perissologia macrologia tautologia ellipsis tapinosis cacosyntheton.

* * *

Cod. Bern. XIV 2. 2.* 6 quo interiecta nascentur ut eunax heu et eu uax
7 apud latinos 8 apud graecos heu pio nos eu sola 14 ingimus
15 adcentus 16 repperiri 17 constat 21 soloecismus 22 ταυτολογία ελλειψις,
ΤΑΠΙΝΟΕΙΣ ΚΟΚΟΣ |

3 o mihi] *Verg. Aen. VIII 560* 8 heu pro *Putschius* 11 heu fuge] *Verg. Aen. II 289* 12 ei mihi] *Verg. Aen. II 274* heu quae] *Verg. Aen. II 69*

